

Konkurssin päättävä sovinto modernin insolvenssioikeuden edustajana

Lapin Yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Minna Simpanen
Insolvenssioikeus
Syksy 2012

Sisällysluettelo

Lähdeluettelo.....	III
1. Johdanto.....	1
2. Likvidoivasta konkurssista moderneihin vaihtoehtoihin	3
2.1. Yleistä	3
2.2. Konkurssisääntö	4
2.3. Vaihtoehtojen etsintää likvidaatiokonkurssille	5
2.4. Moderni insolvenssioikeus	7
2.5. Konkurssilaki.....	9
2.6. Kuinka modernin insolvenssioikeuden ajatus on liitettävissä konkurssioikeuteen?	10
2.7. Viimeaikainen kehitys	13
3. Vaihtoehdot maksukyvyttömyystilanteen hoitoon	15
3.1. Yleistä	15
Erillisten insolvenssimenettelyiden järjestelmä.....	18
Valikoitumisen ongelma	20
3.2. Konkurssi	24
Konkurssimenettely	25
Konkurssin vaihtoehtoiset päättymistavat	27
3.3. Yrityssaneeraus	31
Yrityssaneerausmenettely	32
Nopeutettu saneeraus	34
3.4. Konkurssin päättävä sovinto	35
4. Sovinto konkurssissa.....	37
4.1. Yleistä	37
4.1.1. Konkurssin päättävän sovinnon tarkoitus/käyttömahdollisuudet	40
4.1.2. Kenen aloitteesta sovintoon tulisi pyrkiä?	45
4.2. Sovinnon edellytykset	48

4.2.1. Sovinnon kannatusta koskeva edellytys.....	49
4.2.2. Vähimmäissuoritus ja tuomioistuimen ratkaisu jako-osuudesta	52
4.2.3. Velaton konkurssipesä	55
4.2.4. Panttivelkojan asema	58
4.3. Sovinnon sisältö.....	59
4.3.1. Yksinkertainen sovintoasiakirja	60
4.3.2. Velkajärjestelyn sisältö	60
4.3.3. Takaajan asema.....	62
4.4. Tuomioistuimen tehtävät.....	64
Ratkaisu jako-osuuksista.....	65
Sovinnon vahvistaminen	65
4.5. Sovinnon vahvistamisen oikeusvaikutukset	66
4.6. Muutoksenhaku	68
4.7. Ristiriitaisuudet	68
Veloista vapautuminen	68
Liiketoiminnan jatkaminen konkurssin yhteydessä.....	69
5. Johtopäätökset	73
Liitteet.....	77
Liite 1. Yrityssaneeraus- ja konkurssihakemukset vuosina 2004-2012.....	77
Liite 2. Konkurssilain aikana vahvistetut konkurssisovinnot.....	78

Lähdeluettelo

Halila 1976

Halila, Jouko: Muutoin kuin tuomioon päättyvistä konkurssseista. Teoksessa Käytännön konkurssioikeutta II. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja n:o 18. Helsinki 1976 s. 41-52.

Havansi 1992

Havansi, Erkki: Suomen konkurssioikeus. Helsinki 1992.

Havansi 2002

Havansi, Erkki: Konkurssioikeus. Teoksessa: Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Insolvenssioikeus. Helsinki 2002 s. 91-190.

Havansi 2005

Havansi, Erkki: Johdatus insolvenssioikeuteen. Teoksessa: Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Lindfors, Heidi - Niemi- Kiesiläinen, Johanna, Insolvenssioikeus. Toinen uudistettu painos. Helsinki 2005 s. 35-48.

HE 182/1992

Hallituksen esitys (182/1992) Eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 26/2003

Hallituksen esitys (26/2003) Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi.

HE 152/2006

Hallituksen esitys (152/2006) Eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 23 §:n muuttamiseksi.

Hupli 2004

Hupli, Tuomas: Täytäntöönpanointressi yrityssaneerauksessa. Insolvenssioikeudellinen tutkimus saneerausvelkojan oikeusaseman perusteista. Helsinki 2004.

Härmäläinen ym. 2009

Härmäläinen, Ilkka – Malinen, Jari – Pirinen, Jari – Raitala, Saara – Sorri, Sakari – Strang, Lars: Yrityssaneerauksen käsikirja. Helsinki 2009.

Karkia 2003

Karkia, Johanna: Yritystoiminnan uusi alku – kansainväliset mallit ja suomalaiset sovellukset. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 12/2003.

KM 1978:37

Konkurssioikeuden kehittämiskomitean mietintö. Helsinki 1978.

Konkurssitiedote 1993–2002

Konkurssitiedote 1993–2002. Tilastokeskus. Helsinki.
www.stat.fi/til/konk/index.html

Koskelo 1994

Koskelo, Pauliine: Yrityssaneeraus. Helsinki 1994.

Koskelo - Lehtimäki 1997

Koskelo, Pauliine – Lehtimäki, Liisa: Yksityishenkilön velkajärjestely. Helsinki 1997.

Koulu 1994

Koulu, Risto: Yrityssaneerausmenettelyn aloittaminen. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 198. Vammala 1994.

Koulu LM 1996

Koulu, Risto: Saneerainsäädäntö tienhaarassa. Lakimies 1996 s.1152-1168.

Koulu DL 2005

Koulu, Risto: Sovinnollisuuspyrkimys konkurssioikeudessa. Defensor Legis 2005 s.827-848.

Koulu 2005

Koulu, Risto: Kannustustako konkurssin hakemiseen? Teoksessa Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Juhlajulkaisu Antti Jokela 26.1.2005. Toimittaja Jarkko Männistö. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2004.

Koulu 2009a

Koulu, Risto: Konkurssioikeus. Teoksessa: Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna, Insolvenssioikeus. Kolmas uudistettu painos. Helsinki 2009 s. 97-430.

Koulu 2009b

Koulu, Risto: Johdatus insolvenssioikeuteen. Teoksessa: Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Lindfors,

Heidi – Niemi, Johanna, *Insolvenssioikeus*. Kolmas uudistettu painos. Helsinki 2009 s. 37-96.

Koulu 2009c

Koulu, Risto: Kansainvälinen insolvenssioikeus. Teoksessa: Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna, *Insolvenssioikeus*. Kolmas uudistettu painos. Helsinki 2009 s. 967-976 ja 1021-1184.

Koulu – Korkea-aho 2009

Koulu, Risto – Korkea-aho, Emilia: *Yrityssaneeraus*. Teoksessa: Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna, *Insolvenssioikeus*. Kolmas uudistettu painos. Helsinki 2009 s. 623-862.

Koulu – Lindfors 2009

Koulu, Risto – Lindfors, Heidi: *Ulosotto-oikeus*. Helsinki 2009.

Koulu – Lindfors 2010

Koulu, Risto – Lindfors, Heidi: *Maksukyvyttömyys, yritys velkojana ja velallisena*. Helsinki 2010.

Könkkölä – Liukkonen 2000

Könkkölä, Mikko – Liukkonen Iiro: *Konkurssimenettely*. Jyväskylä 2000.

Linna 2004

Linna, Tuula: Ulosotto ja konkurssi – uudistuksen jälkeen erillään ja yhdessä. Teoksessa *Prosessioikeuden erityiskysymyksiä*. Juhlajulkaisu Antti Jokela 26.1.2005. S.179-195. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan juhlayllykaisu. A. Juhlajulkaisu N:o 14.

Linna 2012

Linna, Tuula: Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki 2012.

Mutanen – Lehtimäki DL 2010

Mutanen, Juha-Pekka – Lehtimäki, Mika J.:
Velallisyriytysten sopimusperusteiset
uudelleenjärjestelyt. Defensor Legis 2010 s. 370-387.

Nenonen 2004

Nenonen, Matti: Konkurssipesän hoitaminen. Helsinki 2004.

Niemi-Kiesiläinen 1995

Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Luonnollisen henkilön
velkavastuu insolvenssioikeudessa. Suomalaisen
lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 202. Helsinki
1995.

OM 2002:2

Oikeusministeriön työryhmämietintö 2002:2.
Konkurssilainsäädännön uusiminen.

OM 2003:17

Lausuntoja ja selvityksiä. Konkurssilainsäädännön
uudistaminen. Tiivistelmä lausunnoista.

OM 2004:7

Oikeusministeriön työryhmämietintöjä.
Velkahallintatyöryhmä. Velkahallintaohjelma, osa I.
Velkahallintatyöryhmän ehdotukset.

OM 2004:17

Lausuntoja ja selvityksiä. Velkahallintatyöryhmä. Velkahallintaohjelma, osa II. Nykytila ja sen arviointi.

OMML 11/2011

Oikeusministeriön työryhmän mietintöjä ja lausuntoja 11/2011. Yksityishenkilön velkajärjestelyn uudistaminen.

Ovaska 1985

Ovaska, Risto K.: Konkurssin torjuminen. Helsinki 1985.

Ovaska 1992

Ovaska, Risto K.: Konkurssivelallisen liiketoiminnan jatkaminen. Helsinki 1992.

Ovaska 1993

Ovaska, Risto K.: Yrityssaneerauskäsikirja. Jyväskylä 1993.

Pinomaa 2009

Pinomaa, Pekka: Saneerauskäytäntö. Tallinna 2009.

Savolainen 2004

Savolainen, Markku: Yrityssaneeraus – oikeustaloustieteellinen näkökulma menettelyvalintaan. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja. Joensuu 2004.

Soini 1976

Soini Eero: Konkurssisäännön uudistamistarve, kehittämistavoitteet ja toteuttaminen. Teoksessa Käytännön konkurssioikeutta II.

Lakimiesliitonkoulutuskeskuksen julkaisusarja N:o 18.
Helsinki 1976 s. 8-31.

SOU 2010:2

Ett samlat insolvensförfarande – förslag till ny lag.

Suositus 1/1.9.2004

Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositus 1/1.9.2004.
Konkurssipesän haltuunotto.
<http://www.konkurssiasiamies.fi/3971.htm>

Suositus 14/19.5.2005

Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositus
14/19.5.2005. Konkurssin raukeaminen.
<http://www.konkurssiasiamies.fi/3971.htm>.

Suositus 17/17.2.2012

Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositus
17/17.2.2012. Nopeatettu saneerausmenettely sekä
sitä koskeva liite.
<http://www.konkurssiasiamies.fi/3971.htm>

Tepora 2008

Tepora Jarno; Johdatus esineoikeuden perusteisiin.
Helsinki 2008.

Uitto 2009

Uitto Tero; Maksuvelvollisuuden lakkaamisesta.
Kiinteistöalan kustannus Oy 2009.

Vepsä LM 2012

Vepsä, Iisa: Lain ja asian luonteen mukaan –
oikeuslähteet 1700-luvulla. Lakimies 2012 s. 499-524.

1. Johdanto

Konkurssin päättävällä sovinnolla on takanaan varsin pitkä historia. Se on ollut osa lainsäädäntöämme aina vuoden 1868 konkurssisäännöstä lähtien. Konkurssisovinto on koko historiansa ajan ollut hyvin vähän käytetty, ja sen on ajateltu sopivan käytettäväksi lähinnä poikkeustapauksissa. Konkurssisovinnon on katsottu sopivan tilanteisiin, jolloin konkurssiin asettaminen on myöhemmin osoittautunut asiallisesti virheeksi. Myös oikeustieteellisessä kirjallisuudessa konkurssisovinto on muutamia mainintoja lukuun ottamatta jäänyt lähes täysin huomiotta.

Vuosien saatossa konkurssisovinto on kokenut perusteiltaan varsin vähäisiä muutoksia. Yhteiskunta sen ympärillä on kuitenkin muuttunut. Samalla maksukyvyttömyyslainsäädäntö yleisiltä perusteiltaan on muuttunut voimakkaasta likvidaation ajatuksesta kohti pehmeämpiä ratkaisuja, rehabilitaatiota suosivaksi. Maksukyvyttömyysongelmien ratkaisemiseksi on pyritty kehittämään uusia keinoja. Varsinkin vuonna 1993 voimaan tulleet yrityssaneerauslaki ja laki yksityishenkilön velkajärjestelystä ovat muuttaneet maksukyvyttömyysoikeuden kenttää lisäämällä vaihtoehtoisia menettelyitä maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon ja muuttamalla käsitystä siitä, kuinka maksukyvyttömyystilanteita tulisi hoitaa tehokkaasti.

Konkurssin päättävä sovinto on aina nähty nimenomaan konkurssin vaihtoehtoiseksi päättämistavaksi. Lainsäätäjä olisi kuitenkin valmis vuoden 2004 konkurssilailla antamaan konkurssisovinnolle uuden roolin lisävaihtoehtona maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi. Käytännössä tämä muutos ei kuitenkaan vielä ole ollut nähtävissä, liekö tätä periaatteellista muutosta edes havaittu.

Konkurssisovinnon perusongelma on siinä, kuinka voidaan sovittaa yhteen kaksi ideologisilta ja teoreettisilta lähtökohdiltaan, menettelytavoiltaan ja tavoitteiltaan erilaista maksukyvyttömyyden ratkaisutapaa. Konkurssi edustaa Suomessa voimakkaasti likvidaation ajatusta, kun taas konkurssisovinto voi saada rehabilitaation piirteitä.

Konkurssin päättävästä sovinnosta on oikeustieteellisessä kirjallisuudessa kirjoitettu varsin vähän, joten tämän maisteritutkielman tarkoitus on ensisijaisesti esitellä konkurssisovinto. Toisena tavoitteena on pohtia sitä, mikä konkurssisovinnon rooli on: onko se vain lain kuollut kirjain, vaihtoehtoinen konkurssin päättymistapa vai todellinen lisävaihtoehto maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi.

Suomessa on maksukyvyttömyysmenettelyiden erillisjärjestelmä, joka tekee lähtökohtaisesti jyrkän eron likvidaatiota ja rehabilitaatiota tavoittelevien menettelyiden välille. Erillisjärjestelmän ongelmana on velallisten sattumanvarainen valikoituminen menettelyiden välillä. Konkurssin päättävä sovinto voi saada piirteitä niin likvidaatiosta kuin rehabilitaatiostakin ja näin se voi vähentää erillisjärjestelmästä johtuvan valikoitumisen ongelmia. Tässä mielessä konkurssisovinto on varsin mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Tutkimusmenetelmä on pääasiassa lainopillinen. Tarkoituksena on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö. Tutkimukseen sisältyy myös oikeushistorian esittelyä, jonka kautta tarkastellaan oikeusnormien kehitystä siltä kannalta, kuinka tapahtunut kehitys on vaikuttanut konkurssisovinnon tulkintaan.

Tutkielma rakentuu viidestä pääluvusta, joihin sisältyy johdanto sekä johtopäätökset. Johdannon jälkeisessä toisessa luvussa esittelen maksukyvyttömyyslainsäädäntöä koskevaa lainsäädäntöhistoriaa. Pääpaino on konkurssilain historiassa. Samalla tulee esille aiheen kannalta oleellista termistöä.

Kolmannessa pääluvussa perehdytään maksukyvyttömyystilanteiden hoidossa käytettävissä oleviin vaihtoehtoihin ja pohditaan erityisesti sitä, löytyykö konkurssisovinnolle sijaa ja onko käytännössä tarvetta lisätä vaihtoehtoisia menettelyitä. Myös tässä luvussa tulee esille aiheelle oleellista termistöä. Neljäs pääluku käsittelee sitten itse konkurssin päättävää sovintoa. Luvun on tarkoitus pääasiassa esitellä konkurssilain 21 luvun pykälät konkurssisovinnosta sekä pohtia niitä sääntelemättömiä asioita, jotka voivat tulla ajankohtaiseksi konkurssin päättävän sovinnon kohdalla. Tutkielman viimeisen luvun on tarkoitus koota yhteen tutkimuksessa esiin tulleet seikat.

2. Likvidoivasta konkurssista moderneihin vaihtoehtoihin

2.1. Yleistä

Tämä luku esittelee maksukyvyttömyyslainsäädäntöä koskevaa lainsäädäntöhistoriaa. Pääasiassa keskityn konkurssilainsäädäntöön, mutta myös niin sanotut modernit maksukyvyttömyysmenettelyt, yrityssaneeraus ja yksityishenkilön velkajärjestely pääsevät esille. Historian kuvauksen ohessa tulee esille myös lainsäädännössä tapahtuneita periaatteellisia muutoksia sekä aiheen kannalta olennaista termistöä.

Lainsäädäntöhistorian esittely on oleellista sen vuoksi, että myös konkurssisovinnolla on pitkä historia ja vaikka konkurssisovinto on pysynyt varsin samanlaisena, on sen ympärillä lainsäädännössä tapahtunut merkittäviä muutoksia, jotka vaikuttavat lain tulkintaan ja soveltamiseen. Tätä kautta ehkä myös konkurssisovinnon käyttömahdollisuudet muuttuvat.

Kaupankäynti ja tätä kautta velkaantuminen on varmasti aina kuulunut yhteiskuntaan. Jo varhaisimmassa roomalaisessa oikeudessa tunnettiin velkaeksekuutio eli –täytäntöönpano, joka tällöin kohdistui velallisen henkilöön.¹

Ensimmäiset Suomea koskevat konkurssioikeudelliset säännökset ovat Ruotsi-Suomen ajalta 1300-luvulta.² Pitkän ajan, oikeudellisen kehityksen ja monenlaisten yhteiskunnallisten muutosten myötä elämme nykyisin yhteiskunnassa, jossa erityisesti yritys- ja elinkeinotoiminnassa luotonanto on oleellinen osa ihmisten ja yritysten välistä toimintaa.

Aina 1980- luvulle saakka luotonanto oli Suomessa tiukasti säännöstelltyä ja vahvasti kontrolloitua. Velkaongelmat olivat vähäisiä, eikä lainsäätäjän tarvinnut niihin puuttua. Maksukyvyttömyys katsottiin velkojan ja velallisen väliseksi ongelmaksi; julkisen vallan asia oli lähinnä järjestää puitteet saatavien pakkoperinnälle. Lainsäädännön tasolla suhtautuminen ylivelkaisuuteen oli hyvin velvoitekeskeistä. Yksityishenkilön velkavastuu oli elinikäistä ja yritysten

¹ Havansi 1992 s.9.

² Havansi 1992 s. 12.

maksukyvyttömyyden seurauksena oli yritysomaisuuden likvidaatio konkurssissa.³

Hyvin pitkään maksukyvyttömyyden ratkaisuiksi tunnettiin vain ulosotto ja konkurssi. Konkurssi tarjosi mahdollisuuden menettelyyn, jossa velallisen koko omaisuus saatiin yhdellä kertaa täytäntöönpanon kohteeksi. Ulosmittaus sen sijaan toimi vain velka- ja velkojakohteisesti.⁴

Luottomarkkinoiden asteittainen vapautuminen 1980-luvun puolivälissä johti voimakkaaseen luotonannon lisääntymiseen ja luotonannon irtaantumiseen säästämisestä. On sanottu, että Suomi siirtyi säästöyhteiskunnasta luottoyhteiskuntaan. Yhteiskunnallinen kehitys johti tuolloin vieraalla pääomalla tapahtuvan yritystoiminnan ja kulutuksen voimakkaaseen kasvuun.⁵ Luottoyhteiskunnalla tarkoitetaan sitä, että hankinnat rahoitetaan pääasiassa velkarahalla.⁶

1990-luvun alun ennen kokematon lama nosti velkaongelmat oikeuspolitiikan keskiöön ja osoitti kestäättömäksi aikaisemmin velallisen vastuuta korostaneen lähtökohdan. Sekä yritysten että kotitalouksien ylivelkaisuus nousi merkittäväksi kansantaloudelliseksi ja oikeuspoliittiseksi ongelmaksi.⁷

2.2. Konkurssisääntö

Konkurssi on oikeudellisena ja taloudellisena ilmiönä hyvin vanhaa perua. Talouden toimivuus edellyttää, että yritykset jotka eivät suoriudu velvoitteistaan, poistuvat markkinoilta. Näin maksukyvyttömän yrityksen joutuminen konkurssiin katsotaan kuuluvaksi markkinatalouteen.⁸

Suomen vuoden 1868 konkurssisääntö (31/1868, jäljempänä KS) edusti puhdasta likvidaatiokonkurssin ajatusta. Yritys- ja elinkeinotoiminnassa likvidaatiokonkurssi on erittäin ankara seuraamus. Perinteinen likvidaatiokonkurssi kun tarkoittaa sitä, että pesänhoitaja realisoi velallisen koko

³ Savolainen 2004 s.8; Koulou 2009b s.39.

⁴ Havansi 2005 s. 39.

⁵ Savolainen 2004 s.8-9.

⁶ Uitto 2009 s.5.

⁷ Koulou 2009b s.40; Savolainen 2004 s.8.

⁸ Linna 2012 s.230.

varallisuuden ja liiketoiminta lakkaa. Konkurssi merkitsee näin yritystoiminnalle nopeaa ja täydellistä loppua eli *likvidaatiota*. Tällainen likvidaatiotyyppinen konkurssi on toiminut lainsäätäjän reseptinä vakavien taloudellisten vaikeuksien käsittelykeinona aina 1800-luvulta lähtien.⁹

Konkurssisäännön mukainen konkurssi päättyi pääsääntöisesti tuomioistuimen antamaan konkurssituomioon. Vaihtoehtoisena päättymistapana konkurssisääntö mahdollisti 93 §:n mukaisen sovinnon. *Konkurssisovinto* oli kuitenkin poikkeusluonteinen menettely ja se korvasi konkurssituomion. Lähinnä sen katsottiin tulevan kysymykseen tilanteissa, joissa konkurssiin asettaminen oli osoittautunut asiallisesti virheeksi ja sovinto johtaisi konkurssimenettelyn säännönmukaista lopettamista edullisempaan lopputulokseen.¹⁰

Käytännössä konkurssisäännön mukainen sovinto oli erittäin harvinainen, koska se edellytti totaalista yksimielisyyttä kaikkien valvoja-velkojen ja velallisen välillä. Konkurssisovinnon olemassaoloa perusteltiin kuitenkin sillä, että lainsäätäjällä oli täysi syy sallia kaikkien asianosaisten yksimielinen sopimus tuomion sijaan kuten muissakin saamisoikeuksia koskevissa dispositiivisissa eli tahdonvaltaisissa asioissa.¹¹

2.3. Vaihtoehtojen etsintää likvidaatiokonkurssille

Yhteiskunnan muutosten myötä ankaralle likvidaatiokonkurssille on aikojen saatossa pyritty kehittämään pehmeämpiä ja vähemmän totaalisia vaihtoehtoja. Yhteiskunnan kannalta keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu selvittelymenettely,

⁹ *Havansi* 2002 s.94–96. Jo ennen konkurssisääntöä Suomessa oli voimassa olevaa konkurssioikeudellista lainsäädäntöä. Kauppakaaren säännösten lisäksi konkurssiasioita sääteli niin sanottu konkurssisääntö 1773 *Kongliga Maj:ts förnyade Nådiga Concurs Stadga af den 26 Augusti 1773* sekä vuoden 1798 jälkeen *Kongliga Maj:s Förnyade Nådiga Stadgan angående afträdes- och förmons- samt Boskilnads- och urarfwä mål under den 28: Junii 1798*. Ks. tarkemmin Vepsä LM 2012.

¹⁰ *Havansi* 1992 s.232; *Ovaska* 1985 s.294. KS 93 §:n mukaan ”jos ne velkojat, jotka paikalletulopäivänä ovat saataviansa valvoneet, keskenänsä ja velvollisen kanssa sopivat konkurssitavaraston selvittämisestä ja jakamisesta, taikka velan maksamisesta, ilman tuomiotta asiassa; tehtäköön se sovinto kirjallisesti ja annettakoon Oikeuteen. Jos se nähdään kaikkien velkojain ja velallisen allekirjoittamaksi, pitää oikeuden kohta vahvistaa se, ilmoituksen ohessa että konkurssi on päättynyt”.

¹¹ *Havansi* 1992 s.232; *Ovaska* 1985 s.294.

jolla velalliselle, velkojalle ja koko yhteiskunnalle aiheutuva tappio ja haitta jäisi mahdollisimman pieneksi.¹²

Varsinkin silloin kun yritys ei ole lopullisesti elinkelvoton, vaan sen taloudelliset vaikeudet ovat tilapäisiä tai johtuvat syistä, jotka olisivat sopivin toimenpitein korjattavissa niin, että toiminta kokonaan tai osittain voisi jatkaa kilpailukykyisenä ja kannattavana, on konkurssi huono ratkaisu. Konkurssimenettely ei anna tarvittavia oikeudellisia edellytyksiä järjestelyille, joilla pyritään saamaan yrityksen taloudellinen asema ja muut toimintaedellytykset kestäväälle pohjalle erityisesti toiminnan jatkamista silmällä pitäen.¹³ *Havansin* kuvailevaa vertailua lainaten ”laiha mutta yhä jotain lypsävä lehmä on parempi vaihtoehto kuin teurastettu”.¹⁴

Konkurssin kehityspaineet ja kansainvälinen suuntaus johtivat jo 1930-luvulla konkurssin oheen akordityyppisten vaihtoehtojen luomiseen. Suomessa tällainen akordi luotiin mahdolliseksi konkurssin yhteydessä, lailla konkurssisäännön väliaikaisesta muuttamisesta (55/32) että konkurssin ulkopuolella, akordilailla (148/32). Laki konkurssisäännön väliaikaisesta muuttamisesta aiheutti myös konkurssisäännön 93 §:n mukaisen konkurssisovinnon siirtämisen tämän lain alle.

Akordi tarkoittaa velan anteeksiantoa, joka voi käsittää saamisen kokonaan tai vain osittain. Akordi voi olla laissa säännelty *pakkoakordi*, joka voidaan toteuttaa velkojen vähemmistön tahdon vastaisesti, tai vapaaehtoinen akordi, joka vaatii kaikkien siihen osallisten suostumuksen.¹⁵ Akordimallisessa menettelyssä yrityksen liiketoiminta yritetään pelastaa velkajärjestelyllä eli velkojen anteeksiannolla. Tällöin yrityksen omistusrakenteeseen ei kajota.¹⁶

Akordilait jäivät käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi, kuten jo lakeja valmisteltaessa aavisteltiin.¹⁷ Pääasiallisena syynä on pidetty tuolloin olemassa

¹² KM 1978:37 s.36.

¹³ HE 182/1992 s.6.

¹⁴ *Havansi* 2002 s.95.

¹⁵ *Ovaska* 1985 s.24.

¹⁶ *Koulu* LM 1996 s.1155.

¹⁷ Konkurssin ulkopuolisen pakkoakordin käytöstä ei ole tilastotietoja eikä muutoinkaan tietoja, joiden mukaan akordilain mukaista menettelyä olisi käytetty. Tuomioistuintilastoissa konkurssin päättymistavaksi on tilastoitu akordi tai sovinto vaihtelevasti 2-12 prosentissa tapauksista vuosittain. Ks. aiheesta tarkemmin *Niemi-Kiesiläinen* 1995 s.18.

olleita oikeuden laaja-alaisia etuoikeusjärjestelyjä sekä akordiehdotuksen hyväksymiseksi tarvittavaa äänestystulosta koskevia tiukkoja vaatimuksia. Myös vakuusvelkojen erityisaseman vuoksi heidän suhtautumisensa velallisyrittäjien tilanteeseen ja sen ratkaisuvaihtoehtoihin sai suuren merkityksen. Säännösten olemassaoloa kuitenkin perusteltiin sillä, että tietoisuus pakkoakordin mahdollisuudesta tekisi velkojat suopeammiksi akordia kohtaan. Akordilakien epäonnistumisen voidaan katsoa vahvistaneen luottamusta ja lisänneen hyväksyntää likvidaatiokonkurssin käytölle maksukyvyttömyyden hoitomuotona.¹⁸

2.4. Moderni insolvenssioikeus

Akordilait olivat voimassa olevaa oikeutta aina vuoteen 1993 saakka, jolloin Suomessa siirryttiin niin sanottuun *modernin insolvenssioikeuden* aikaan. Tällöin syvä taloudellinen lama pakotti kehittämään ja hyväksymään konkurssin rinnalle uusia maksukyvyttömyysmenettelyitä. Insolvenssioikeuden kenttään luotiin lainsäädännöllä kaksi uutta menettelyä: yrityksen saneeraus (laki yrityksen saneerauksesta 47/1993, jäljempänä YSL) ja yksityishenkilön velkajärjestely (laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993, jäljempänä VJL). Samalla tämä merkitsi sitä, että konkurssin päättävää sovintoa koskeva 1868-muodossa oleva konkurssisäännön 93 §:n mukainen säännös tuli jälleen voimaan.¹⁹

Uudet menettelyt osoittavat ajattelun muuttumista, halua kokeilla aikaisemmin tuntemattomia vaihtoehtoja maksukyvyttömyyden ratkaisuun. Niiden tarkoituksena on saada velallisen taloudellinen tilanne kokonaisvaltaisesti hallintaan ja ensisijaisesti palauttaa velallisen maksukyky. Tällaisessa rehabilitaatiomenettelyssä velallisen varallisuuspiiriin ei kajota, vaan hänen velkavastuutaan pienennetään hänen maksupotentiaaliaan vastaavaksi. Näin *rehabilitaatio* toteuttaa *velasta vapauttamisen periaatetta*. Modernin

¹⁸ Halila 1976 s. 48-49; Koulum 1996 s.1152.

¹⁹ Koulum 2009a s.106; Ovaska 1992 s.402-403.

insolvenssioikeuden keskeisin tavoite on velallisen maksukyvyn ja sitä kautta hänen taloudellisen aloitteellisuutensa palauttaminen.²⁰

Koulu pitää Suomen yrityssaneerauslakia selvänä akordimallin sovelluksena ja pakkoakordin uutena tulemisena.²¹ Uudet menettelyt ovat ensimmäinen todellinen askel kohti modernia saneerausajattelua. Akordilait eivät vielä ilmentäneet velallisen oikeutta rehabilitaatioon.²²

Uusien menettelyiden ja luottoyhteiskunnan kehittymisen myötä luotonannon riskijakoa voidaan katsoa tasatun velallisen hyväksi. Velkavastuun ankarat seuraamukset eivät enää jää aina yksin velallisen kannettavaksi, kun uudet menettelyt perustuvat ainakin osittaiseen veloista vapautumiseen.²³

Näin Suomen lainsäädäntöön oli saatu neljä erillistä maksukyvyttömyysmenettelyä: konkurssi, ulosotto, yrityksen saneeraus ja yksityishenkilön velkajärjestely. Yrityksen saneeraus on sekä oikeudelliselta että taloudelliselta soveltamisalaltaan päällekkäinen konkurssin, yksityishenkilön velkajärjestely taas lähinnä ulosoton kanssa.

Vaikka modernissa insolvenssioikeudessa ajattelutapa huomattavasti muuttui, löytyy sen kentästä sijansa perinteiselle likvidaatiokonkurssille. Myös modernissa insolvenssioikeudessa konkurssi saa oikeutuksensa taloudellisesta tehokkuudesta, joka kytkeytyy ennustettavuuteen. Konkurssin kautta tapahtuva epäterveiden yritysten karsinta pois markkinoilta on hyödyllinen ja jopa välttämätön tervehdyttämismekanismi markkinataloudessa. Samalla se luo kyseisellä toimialalla tilaa uudelle yritystoiminnalle. Uusi moderni ajattelutapa näkyy kuitenkin koko insolvenssioikeuden kentässä ja vaikuttaa näin myös likvidaatiosäännösten säätämiseen ja tulkintaan.²⁴

²⁰ *Koulu* 2009a s.106 ja s.133; *Koulu – Lindfors* 2010 s.29.

²¹ *Koulu* LM 1996 s.1157.

²² *Hupli* 2004 s.38.

²³ *Savolainen* 2004 s.9.

²⁴ *Koulu* 2009a s.106.

2.5. Konkurssilaki

Konkurssisäännön uudistaminen oli aina 1960-luvun alusta lukien yhteispohjoismaisena tavoitteena. Tämän työn tuloksena Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa uusittiin konkurssi- ja etuoikeuslait sekä akordisäännöt jo 1960–1970 -luvuilla.²⁵ Lopulta vuonna 2004 useiden yrityksien jälkeen myös Suomeen saatiin uusi konkurssilaki. Konkurssisääntö oli ollut voimassa aina vuodesta 1868 lähtien. Yhteiskunta sen ympärillä oli kovasti muuttunut. Pitkästä iästään ja lukuisista muutoksistaan huolimatta konkurssisääntö oli edelleen suurilta osin voimassa alkuperäisen mukaisena.²⁶

Koulu kutsuu vuoden 2004 konkurssilakia ”Euroopan uusimmaksi vanhaksi konkurssilaksi”, koska siihen on lähinnä koottu ja osaksi uudelleen järjestetty oikeudellinen kehitys, johon konkurssisääntö lähes 140 vuoden aikana johti. Konkurssilain mukainen konkurssi on edelleen tyypillinen likvidaatiomenettely.²⁷

Vuoden 2004 konkurssilain yleiseksi tavoitteeksi hallituksen esityksessä esitettiin ”selkeän ja ennakoitavan konkurssilain säätäminen”.²⁸ Jotta ennustettavuus voi käytännössä toteutua, edellyttää se pääsääntöisesti pakottavia konkurssioikeuden säännöksiä. Ennen kaikkea intressitahoille ei saa antaa valtaa keskinäisin sopimuksin poiketa lain säätämästä insolvenssimenettelystä tai sen vaikutuksista. Hieman yllättävästi ennustettavuuteen liitetään myös sovinnon edistäminen; mitä ennustettavampaa lain soveltaminen on, sitä suuremmaksi katsotaan asianosaisten kiinnostuksen kasvavan sovintoa kohtaan.²⁹

Konkurssilaki korostaa erimielisyyksien sovinnollista ratkaisemista konkurssipesässä. Konkurssilain 13:8:ssä erityisesti muistutetaan mahdollisuudesta sopia asian käsittelyn eri vaiheissa konkurssisaatavia koskevat riitaisuudet. Samalla myös pesänhoitajalle asetetaan velvoite *hyvän pesänhoitotavan* edellyttämässä laajuudessa edistää riitaisuuksien

²⁵ *Soini* 1976 s.9.

²⁶ HE 26/2003 s.9.

²⁷ *Koulu* 2009a s.427.

²⁸ HE 26/2003 s.17.

²⁹ *Koulu* 2009a s.130-131.

ratkaisemista sovinnollisesti. Tätä pesäinhoitajan velvoitetta edistää sovintoja ei kuitenkaan saa sekoittaa konkurssin päättävään sovintoon.³⁰

Erimielisyyksien sovinnollisen ratkaisemisen ajatus on nähtävissä myös konkurssilain säännöksissä, jotka koskevat konkurssin päättämistä sovintoon. Konkurssilaki laajentaa mahdollisuuksia päättää konkurssi vaihtoehtoisesti sovintoon (KonkL 21 luku). Kyseessä on kehitelmä konkurssisäännön mukaisesta sovinnosta (KS 93 §), joka korvasi konkurssituomion. Konkurssilaissa velkojen täydellisestä yksimielisyyden vaatimuksesta on luovuttu eikä laaja-alainen etuoikeusjärjestelmäkään ole enää sen soveltamisen esteenä. Edellytysten keventämisestä huolimatta konkurssilaki ei suoranaisesti edistä sovintoja. Laki jättää avoimeksi tärkeimmän kysymyksen: kenen aloitteesta sovintoon tulisi pyrkiä. Havansin mielestä kyseessä on paranneltu versio akordityyppisestä velkojen lievennyksestä ja hän katsoo sovinnon toteuttavan pehmeämpää vaihtoehtoa konkurssin päättämisessä.³¹

Lainsäätäjä on valmis antamaan konkurssin päättävälle sovinnolle konkurssilailla vieläkin suuremman merkityksen, nostamalla sen menettelyvaihtoehdoksi maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi.³² Tämä ei ole näkynyt millään tavalla käytännössä eikä oikeuskirjallisuudessa, vaan konkurssisovinto luetaan edelleen pääasiassa konkurssin vaihtoehtoiseksi päättymistavaksi.

2.6. Kuinka modernin insolvenssioikeuden ajatus on liitettävissä konkurssioikeuteen?

Puhuttaessa modernista insolvenssioikeudesta tarkoitetaan useimmiten sen uusia maksukyvyttömyysmenettelyitä eli yrityksen saneerausta ja yksityishenkilön velkajärjestelyä. Rehabilitaatio eli velallisen toimintakyvyn palauttaminen on modernin insolvenssioikeuden keskeisin tavoite. Moderni insolvenssioikeus merkitsee erityisesti asenteiden muutosta ja sitä voidaan

³⁰ Koulou 2009a s.422.

³¹ Havansi 2005 s.42; Koulou 2009a s.421-422.

³² HE 26/2003 s.21.

pitää maksukyvyttömyyslainsäädännön tämän hetkisenä lähtökohtana. Rehabilitaatio on liitettävissä myös nykyaikaiseen konkurssiin ja ulosottoon.³³

Konkurssiin liittyen rehabilitaation tavoite voidaan Koulun mukaan ymmärtää sisällöllisesti kahdella tavalla. Ensinnäkin se voidaan liittää materiaaliseen velkavastuuseen ja sen lakkaamiseen. Toiseksi se voidaan nähdä elinkelpoisen yritystoiminnan säilyttäjänä eli sen siirtämisenä toimivana kokonaisuutena yrityksen jatkajalle.³⁴

Koulun mukaan tällainen rehabilitaation ajatus suomalaisessa konkurssissa on vieras. Konkurssiin ei liity veloista vapauttavaa vaikutusta, vaan nimenomaan säädetään, että velallinen ei vapaudu vastaamasta niistä konkurssisaatavista, joille ei konkurssissa kerry täyttä suoritusta (KonkL 1:6). Liiketoiminnan jatkaminenkin koetaan vieraaksi vaikka liiketoiminta kyllä usein myydään toimivana kokonaisuutena ja sen liiketoimintaa jatketaan tätä kautta.³⁵ Tällaisen liiketoiminnan jatkamisen katsotaan olevan enemmänkin vain varallisuuden realisointitapa kuin rehabilitaation varsinainen toteutusmuoto siitä huolimatta, että usein liiketoiminta myydään nimenomaan velalliselle.³⁶

Konkurssin päättävässä sovinnossa molemmat Koulun esittämät rehabilitaation liitettävissä olevat tavoitteet voivat tulla kysymykseen. Ensinnäkin konkurssin päättävän sovinnon kautta velallinen voi vapautua vastaamasta ainakin osista veloistaan, koska konkurssin päättävä sovinto voi saada akordin piirteitä. Näin sovinto on siinä mielessä hyvin poikkeuksellinen, että sen yhteydessä ei tule sovellettavaksi konkurssilain 1:6:n säännöstä velallisen velkavastuusta konkurssin jälkeen. Toiseksi lainsäätäjä erityisesti näkee, että konkurssin päättävä sovinto olisi silloin ajankohtainen kun konkurssin aikana on käynyt ilmi, että liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä.³⁷

Lainsäädännön pohjalta suomalaiseen konkurssiin on siis periaatteessa mahdollista yhdistää rehabilitaatio. Vaikka konkurssisovinto on käytännössä

³³ *Koulu* 2009a s.133; *Linna* 2012 s.199. Rehabilitaation merkityksestä ulosotossa ks. tarkemmin *Linna* 2012 s.199.

³⁴ *Koulu* 2009a s.133.

³⁵ *Koulu* 2009a s.133-134.

³⁶ Ks. aiheesta tarkemmin *Koulu* 2009a s.378-379.

³⁷ HE 26/2003 s.185.

tuntematon, on se kuitenkin lainsäädännön kannalta mahdollista.³⁸ Koulu myös itse toteaa toisaalla, että konkurssin päättämisen sovintoon voidaan ajatella yhdistävän perinteisen likvidaatiokonkurssin moderniin insolvenssioikeuteen, koska näin konkurssiin on liitettävissä velkajärjestelyn eli rehabilitaation etu.³⁹ Tämä vastaa kansainvälistä trendiä, jonka mukaan konkurssille kehitetään vaihtoehtoisia päättymistapoja, tavoitteena madaltaa rehabilitaation ja likvidaation vastakohtaisuutta. Selvimmin tämä tulee esille maissa, joissa on käytössä erilliset insolvenssimenettelyt kuten Suomessa.⁴⁰

Modernissa insolvenssioikeudessa halutaan erityisesti madaltaa kynnystä velkoja-aloitteeseen konkurssiin, koska se on nimenomaan velkojan intressin mukaista.⁴¹ Kun konkurssi aloitetaan riittävän ajoissa, on rehabilitaatio vielä mahdollinen. Aikaisessa insolvenssimenettelyssä yrityksen ongelmat pystytään ratkaisemaan klassista likvidaatiokonkurssia pehmeämmin keinoin, ihannetapauksessa neuvonnalla, käytännössä normaalisti rehabilitaatiolla. Vaikka lopputulos olisikin likvidaatio, yritysvarallisuus saadaan tällöin oikea-aikaisen hakemuksen myötä velkojien ulottuville toimivana ja arvoltaan vähentymättömänä.⁴²

Velkojan on helpompi hakea velallista nimenomaan konkurssimenettelyyn ja noin 70 %:ssa tapauksista konkurssihakemuksen tekijänä onkin juuri velkoja.⁴³ Käytännössä on täysin normaalia, että tällaisessa tilanteessa velallinen itse tekee yrityssaneeraushakemuksen estääkseen konkurssiin asettamisen. Huonoimmassa tapauksessa yrityssaneerausmenettelyn pitkittyessä velallinen kuitenkin lopulta päätyy konkurssiin ja nekin vähäiset varat, jotka aikaisemmin olisi ollut mahdollista jakaa velkojille, on väärän menettelyvalinnan takia menetetty.⁴⁴ Voitaisiinko tätä ongelmaa vähentää sillä, että velkoja jo velallista

³⁸ HE 26/2003 s.21.

³⁹ *Koulu – Lindfors* 2010 s.98.

⁴⁰ *Koulu* 2009a s.110.

⁴¹ Kokemukset osoittavat, että paras asiantuntija, velallinen odottaa liian kauan ennen kuin hän tekee konkurssi- tai saneeraushakemuksen. Velkojien hakemuksissa mahdollisuus oikea-aikaisuuteen on jo lähtökohtaisesti heikompi, koska velkojalla ei ole samaa sisäpiirin tietoa kuin velallisella itsellään. Ks. *Koulu* 2005 s.88-89.

⁴² *Koulu* 2009a s.153; *Koulu* 2005 s.88. Siitä millä tavoin velallista tai velkojaa voitaisiin kannustaa tekemään hakemus oikea-aikaisesti ks. tarkemmin *Koulu* 2005.

⁴³ *Savolainen* 2004 s.63; HE 152/2006 s.7.

⁴⁴ *Savolainen* 2004 s.29.

konkurssiin hakiessa ilmoittaisi suhtautuvansa myönteisesti rehabilitaatioon konkurssimenettelyssä sovinnon kautta?

2.7. Viimeaikainen kehitys

Insolvenssioikeus toteuttaa osaltaan oikeuspolitiikkaa, ja sen kehitykselle on ominaista syklisyys. Maksukyvyttömyyslakien valmistelu ei kiinnosta ketään hyvinä aikoina, sillä laajeneva talous häivyttää järjestelmien heikkoudet. Maksukyvyttömyyden haitat kärjistyvät pysähtyneessä tai taantuvassa taloudessa. Tällöin maksukyvyttömyysmenettelyiden laatutaso tulee testatuksi todellisessa toimintaympäristössä kun velkaongelmat kärjistyvät. Taloudellisen tilanteen ollessa heikko on poliittinen ja yhteiskunnallinen ilmapiiri sopiva lainsäädännöllisille muutoksille. Varsin huomattavatkin muutokset ovat mahdollisia, mikäli muutospainetta on tarpeeksi suuri, kuten 1990-luvun syvän laman aikoihin.⁴⁵

Maailman talous on ollut laskusuhdanteinen jo useamman vuoden ajan. Yhdysvaltojen asuntoluottomarkkinoilta liikkeelle lähteneet ongelmat vyöryivät eteenpäin ja johtivat vuonna 2008 maailmanlaajuiseen taantumahan. Talouskriisin keskus on nyt siirtynyt Eurooppaan kun erityisesti Etelä-Euroopan valtiot, Kreikka etunenässä, ovat ajautuneet ongelmiin. Suomi on toistaiseksi säästynyt pahimmalta, vaikka talous onkin ollut taantumassa ja jopa euron kaatumisesta on ollut puhetta. Maksukyvyttömyyslainsäädäntöön taantuma ei ole vielä vaikuttanut.⁴⁶

Tilastollisesti vuonna 2009 konkurssit maassamme lisääntyivät usean tasaisen vuoden jälkeen noin 25 prosenttia. Tilanne kuitenkin tasaantui nopeasti omalle tasolle noin kolmeentuhanteen konkurssihakemukseen vuodessa. Yrityssaneeraushakemusten määrät ovat olleet nousussa. Ennen taantumaa

⁴⁵ Koulou 2009b s.41 ja s.74-75.

⁴⁶ Oikeusministeriössä on asetettu työryhmä yksityishenkilön velkajärjestelyn uudistamista varten. Työryhmä on antanut mietinnön OMML 11/2011. Yksityishenkilön velkajärjestelylain uudistamistarve ei ole taantumasta johtuvaa. Keskeisimmät uudistukset työryhmän mietinnön mukaan koskevat velalliselta perittävän määrän vaihtelemista tulojen mukaan ja velkajärjestelyn sähköisen asiointijärjestelmän kehittämistä. Ks. aiheesta tarkemmin OMML 11/2011.

yrityssaneeraushakemuksia tehtiin noin kolmesataa vuodessa. Vuodesta 2009 lähtien hakemuksia on kuitenkin tehty noin viisisataa vuosittain.⁴⁷

Viimeaikainen kehitys maksukyvyttömyysoikeuden alalla on ollut lähinnä Euroopan unionin mukanaan tuomaa kansainvälistä kehitystä. Yhä useammalla yksityishenkilöllä ja yrityksellä on kansainvälisiä liityntöjä ja maksukyvyttömyysmenettelyissäkin joudutaan huomioimaan mahdolliset kansainväliset kytkennät. Kansainvälisyys on yleensä seurausta siitä, että velallisella on liiketoimintaa, omaisuutta tai velkojia kahdessa tai useammassa maassa. Tällainen rajat ylittävä maksukyvyttömyysmenettely edellyttää erityyssääntelyä.⁴⁸

Euroopan komissio julkaisi tammikuussa 2003 niin sanotun vihreän kirjan ”Yrittäjyys Euroopassa”. Osa sen tavoitteista on insolvenssipoliittisia. Komission vihreän kirjan mukaan jäsenvaltioiden tulee poistaa insolvenssimenettelyihin liittyvä kielteinen leima. Niin sanottu *Fresh Start* eli uuden alun politiikka on nostettu niin Euroopassa kuin Suomessakin lainvalmistelun tavoitteeksi. Hallitus ohjelmaan 24.3.2003 kirjattiin tavoitteeksi kehittää konkurssi-, yrityssaneeraus- ja muuta maksukyvyttömyyslainsäädäntöä elinkelpoisten yritysten tarpeettomien konkurssien välttämiseksi.⁴⁹

Yleinen trendi maailmassa vie kohti pehmeämpää insolvenssipoliittikkaa. Tämä johtuu siitä, että insolvenssimenettelyjen uudistaminen ei enää tuo apua maksuhäiriöiden hallintaan. Pehmeässä insolvenssipoliitikassa käytetään hyvin erilaisia keinoja maksukyvyttömyysongelmien hoitamiseen kuin aikaisemmin. Esimerkiksi ylivelkaantuneille tarjotaan velkaneuvontaa, luottomarkkinoita ohjaillaan ja edistetään *velkojen ja velallisen välisiä sopimusjärjestelyjä*.⁵⁰

⁴⁷ Tiedot käyvät ilmi tilastokeskuksen keräämistä tilastoista, joiden pohjalta olen laatinut kaavion vireillepannuista yrityssaneerauksista ja konkurseista. Tämä kaavio on tutkimuksen liitteenä 1. Konkurssiasiamies Eeva Arko-Koski on arvioinut Mikkeliissä 28.9.2012 pitämillään luennoilla, että yrityssaneeraushakemuksien lisääntyminen taantuman seurauksena on hyvä merkki, koska tällöin pyritään pelastamaan tiettyjä yrityksiä, jotka ovat perustoiminnoiltaan terveitä mutta alttiita rahoituskriisin vaikutuksille.

⁴⁸ *Koulu* 2009c s. 969. Kansainvälinen konkurssioikeus tuntee myös konkurssinpäättävän sovinnon, ks. tästä tarkemmin *Koulu* 2009c s.1149.

⁴⁹ *Koulu* 2009b s.40; *Karkia* 2003 s.15.

⁵⁰ *Koulu* 2009b s.40-41. Nämä tavoitteet tulevat selkeästi esille myös velkahallintatyöryhmän vuonna 2004 antamissa ehdotuksissa. Ks. aiheesta tarkemmin OM 2004:7 ja OM 2004:17.

Kirjallisuudessa on jo pitkään uumoiltu, että seuraava askel Suomen insolvenssioikeudessa olisi siirtyminen *yhtenäismenettelyyn*.⁵¹ Tällöin olisi olemassa vain yksi insolvenssimenettely, jota sovellettaisiin kaikkiin maksukyvyttömyystilanteisiin velkojатаhosta ja velkojien lukumäärästä välittämättä. Menettelyn kuluessa päätettäisiin, onko maksukyvyttömyyden ratkaisuun käytettävä rehabilitaatiota vai likvidaatiota. Oikeuskirjallisuudessa on arvioitu, että yhtenäismenettelyn myötä Suomen maksukyvyttömyyssäännöstö saavuttaisi kansainvälisen kehityksen.⁵²

Ruotsissa valmistellaan uutta insolvenssilakia ”Ett samlat insolvensförfarande”, jolla on tarkoitus yhdistää eri insolvenssimenettelyt konkurssi ja yrityssaneeraus saman lain alle. Lain valmistelu on saanut alkunsa jo vuonna 2007.⁵³ Ainakaan vielä ei ole ollut nähtävissä, että Ruotsissa meneillään olevalla lainvalmistelulla olisi vaikutusta Suomessa.

3. Vaihtoehdot maksukyvyttömyystilanteen hoitoon

3.1. Yleistä

Tämän pääluvun tarkoitus on esitellä käytössä olevia vaihtoehtoisia menettelyitä maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi. Tarkoitus on pohtia myös sitä, onko konkurssin päättävää sovintoa mahdollista nostaa lisävaihtoehdoksi maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon ja onko sille edes tarvetta. Päähuomio on annettu konkurssi- ja yrityssaneerausmenettelyille, jotka ovat lähtökohtaisesti keskenään kilpailevat menettelyt yrityksen maksukyvyttömyystilanteen hoitamiseksi.

Luotonanto on nykyaikaisessa yhteiskunnassa ja liike-elämässä arkipäivää. Suurin osa velkasuhteista hoituu itsestään eli velkasuhteen velallinen suorittaa velkansa ajallaan ilman erityisiä velkojan toimia. Aina velkasuhde ei kuitenkaan

⁵¹ Vuonna 1993 voimaan tulleiden uusien insolvenssimenettelyiden myötä Suomeen muodostui erillisten insolvenssimenettelyiden järjestelmä. Tästä aiheesta enemmän luvussa 3.1.

⁵² Näin mm. *Koulu - Lindfors* 2010 s.35-36; *Koulu* 2009 s.107; *Ovaska* 1992 s.487. Tuomas Hupli päätyy väitöskirjassaan vuonna 2004 erilaiseen lopputulokseen. Huplin mielestä yhtenäismenettely ei edusta modernia insolvenssioikeutta yhtään sen paremmin kuin erillismenettelytkään, vaan hän esittää kolmantena vaihtoehtona järjestelmää, joka sisältäisi sekä itsenäiset että yhtenäisen menettelyn. Ks. tarkemmin *Hupli* 2004 s.417-419.

⁵³ SOU 2010:2 s.19-20.

pääty toivotulla tavalla, vaan maksu viivästyy. Pahimmassa tapauksessa velallinen ei maksa velkaansa ollenkaan tai ainakaan ilman velkojan erillisiä velkomistoimia. Tällaisia tilanteita varten velallisella on käytössään erilaisia keinoja kuten viivästyskorot, perimistoimet ja lakisääteiset maksukyvyttömyysmenettelyt.

Maksukyvyttömyystilanteissa joudutaan sovittamaan yhteen keskenään ristiriitaisia intressejä. Vastakkain ovat ensinnäkin kunkin velkojan oikeus maksuun ja velallisen tarve toimeentulon edellytysten säilymiseen. Koska velallisen maksukyvyttömyyskyky on riittämätöntä, vallitsee myös velkojen välillä ristiriita ja kilpailutilanne. Myös mahdollisten takaajien ja vakuuden asettajien asema on polttopisteessä. Velallisen että velkojen asemaan liittyy lisäksi vielä yleisiä yhteiskunnallisia intressejä.⁵⁴

2000-luvulla insolvenssioikeus on korostanut velallisennäkökulmaa. Tämä näkyy erityisesti siinä, että uusien maksukyvyttömyysmenettelyiden kautta riskijakoa tasattiin velallisen hyväksi, kun velallisella on mahdollisuus vapautua vastaamasta veloistaan. Suunta on kuitenkin kääntymässä kohti velkojanäkökulmaa, jolloin velkavastuun tehokasta toteutumista korostetaan.⁵⁵

Lainsäätäjän tehtävänä on osoittaa seuraamukset, mitä maksun laiminlyönnistä oikeudellisesti seuraa, koska tällöin joudutaan puuttumaan merkittävästi velallisen oikeuspiiriin. Seuraamukset tulee osoittaa lain tasoisesti ja lainsäädännön tulee olla selkeää ja ennustettavaa. Laki vahvistaa sen menettelytavan, jonka avulla velkoja saa maksun tai ainakin osan siitä maksuhaluttomalta tai maksukyvyttömältä velalliselta.⁵⁶ Insolvenssimenettelyt ovat lähtökohtaisesti maksukyvyttömyyden viimeinen keino ratkaista maksukyvyttömyyden ongelma yksittäistapauksessa.⁵⁷

Tyypillisesti maksujen laiminlyönnin syynä on *maksukyvyttömyys*. Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muutoin kuin

⁵⁴ Koskelo – Lehtimäki 1997 s. 22.

⁵⁵ Savolainen 2004 s.9; Koulou 2009b s.40-41. Vuoden 2007 yrityssaneerauslainsäädännön uudistuksilla painopistettä siirrettiin velallisetuisuudesta kohti velkojen etua. Ks. Koulou – Korkea-aho 2009 s.632. Velkojanäkökulman korostaminen on nähtävissä myös Ruotsissa uuden insolvenssilain valmistelussa. Ks. aiheesta tarkemmin SOU 2010:2 s.76 ja s.88.

⁵⁶ Koulou – Lindfors 2010 s.23-24.

⁵⁷ Koulou 2009b s.89.

tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Velallisella ei siis ole käytettävissään tarvittavia varoja eikä hän myöskään kykene saamaan uutta luottoa erääntyneen velan maksuun.⁵⁸

Maksukyvyttömyydestä tulee erottaa maksuhaluttomuus ja ylivelkaisuus. *Maksuhaluttomuuden* ollessa kyseessä velallinen kykenisi maksamaan velkansa, jos haluaisi. Maksuhaluttomuustilanteessa velkoja pystynee perimään saatavansa pakkotäytäntöönpanomenettelyssä.⁵⁹ *Ylivelkaisuus* on taaskin kyseessä kun velallisen velat ovat varoja suuremmat. Ylivelkaisuus ei välttämättä johda maksukyvyttömyyteen, sillä velallinen saattaa ylivelkaisuudesta huolimatta kyetä säilyttämään maksuvalmiutensa.⁶⁰

Nykyisin laki tuntee neljä maksukyvyttömyysmenettelyä: ulosotto, konkurssi, yrityksen saneeraus ja yksityishenkilön velkajärjestely.⁶¹ Konkurssi, yksityishenkilön velkajärjestely ja yrityssaneeraus koskevat lähtökohtaisesti maksukyvyttömyyttä velallista, ulosotto näiden lisäksi myös maksuhalutonta. Maksukyvyttömyysmenettelyn avulla velkoja saa viime kädessä pakkotoimin velalliselta sen suorituksen, johon velallinen ei ole vapaaehtoisesti suostunut. Menettely ei kuitenkaan aina takaa velkojalle maksua. Maksukyvyttömyysmenettelyn tulos on pitkälti kiinni siitä syystä, miksi velallinen on jättänyt velkansa maksamatta. Maksuhaluttomalta velalliselta saa todennäköisemmin paremman suorituksen kuin maksukyvyttömältä. Maksukyvyttömyysmenettely voi päättyä myös täysin tuloksettomana, jolloin velkoja jää kokonaan ilman suoritusta.⁶²

⁵⁸ *Koulu – Lindfors* 2010 s.23-24. Konkurssilain mukainen maksukyvyttömyyden määritelmä on säännelty KonkL 2:1.2; ”velallinen on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä”. Maksukyvyttömyys on oikeustositseikka, joka on lähtökohtana niin konkurssin edellytysten kuin velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksenkin edellytysten sääntelylle. Ks. tarkemmin *Niemi-Kiesiläinen* 1995 s.9.

⁵⁹ *Ovaska* 1985 s.31-32. Pakkotäytäntöönpanomenettelyllä tarkoitetaan ulosottomenettelyä. Nykyisin tällaista kielenkäyttöä pidetään harhauttavana. Ks. tarkemmin *Koulu – Lindfors* 2010 s.25.

⁶⁰ *Havansi* 2005 s. 38.

⁶¹ Insolvenssioikeuden laajassa merkityksessä myös ulosotto katsotaan kuuluvaksi maksukyvyttömyysmenettelyjen järjestelmään vaikka se poikkeaa muista menettelyistä sillä, että sen käynnistymisen edellytyksenä ei ole velallisen maksukyvyttömyys. Jostakin syystä velallinen ei ole maksanut saatavaa vapaaehtoisesti ja joudutaan turvautumaan pakkotäytäntöönpanoon. Käytännössä kuitenkin suurin osa ulosottovelallisista on myös maksukyvyttömiä. Ks. tarkemmin *Koulu – Lindfors* 2009, s.3 ja *Linna* 2012 s.9.

⁶² *Koulu – Lindfors* 2010 s. 24-25.

Maksukyvyttömyysmenettelyt on perinteisesti tapana jakaa erillistäytäntöönpanoon ja yleistäytäntöönpanoon. Ulosotto on *erillistäytäntöönpanoa*, koska siinä täytäntöönpanotoimet mitoitetaan kulloinkin perittävänä olevien saatavien mukaisesti ja täytäntöönpanoa hakee jokainen velkoja itsenäisesti muista velkojista piittaamatta. Konkurssi, yksityishenkilön velkajärjestely ja yrityssaneeraus ovat puolestaan *yleistäytäntöönpanoa*. Tällöin menettelyssä otetaan huomioon kyseisen velallisen kaikki varat ja velat kokonaisvaltaisesti.⁶³

Erillisten insolvenssimenettelyiden järjestelmä

Suomi on omaksunut erillisten insolvenssimenettelyiden järjestelmän, joka tarkoittaa sitä, että neljä maksukyvyttömyysmenettelyämme on suljettuja ja toisensa syrjäyttäviä, eikä yksittäistä maksukyvyttömyyttä voida siirtää toiseen insolvenssimenettelyyn, vaikka alkuperäinen valinta osoittautuisi virheelliseksi. Kerran aloitettu maksukyvyttömyysmenettely on joko vietävä läpi tai keskeytettävä sitä koskevien sääntöjen mukaisesti. Erillisten insolvenssimenettelyiden järjestelmä vaatii menettelyjen koordinoimista ja se on herkkä moitteille velallisten eriarvoisesta kohtelusta. Velalliset kun tuntuvat ohjautuvat varsin sattumanvaraisesti tiettyyn menettelyyn.⁶⁴

Nykyisin maksukyvyttömyyden hoitamiseksi käytettäviä keskenään kilpailevia malleja kutsutaan nimillä likvidaatio ja rehabilitaatio. *Likvidaatiossa* velallisen varallisuus muutetaan nopeasti rahaksi ja tilitetään saman tien velkojille. *Rehabilitaatiossa* velallisen velkavastuuta pienennetään hänen maksupotentiaaliaan vastaavaksi, jotta hän kykenisi selviytymään jäljelle jäävistä veloistaan ja samalla säilyttämään omaisuutensa. Likvidaatio ja rehabilitaatio ovat molemmat mahdollisia niin luonnollisille henkilöille kuin oikeushenkilöillekin.⁶⁵ Taloudellinen ero menettelyjen välillä on velkojen suoritustavassa. Rehabilitaatiomenettelyssä velallisen velat maksetaan tämän vastaisuudessa hankkimilla varoilla, kun taas likvidaatiomenettelyssä maksuun käytetään velallisen nykyisiä varoja.⁶⁶ Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että oli

⁶³ Linna 2012 s.9.

⁶⁴ Koulou – Lindfors 2009 s.4-5; Koulou 2009a s.108.

⁶⁵ Koulou – Lindfors 2010 s. 29-30.

⁶⁶ Koulou 1994 s.2.

insolvenssimenettely mikä tahansa, ei se voi luoda varallisuutta, jos sitä ei alun perinkään velallisella ole.⁶⁷

Yritystoiminnassa keskenään kilpailevat menettelyt ovat pääsääntöisesti konkurssi ja yrityssaneeraus. Saneerauksella voidaan ajatella olevan tavoitteena konkurssin ehkäisy eli täyden likvidoinnin välttäminen rehabilitaatioon pyrkien. Yritystoimintaa saneeraavana ja velkataakkaa anteeksiannolla keventävänä kokonaisjärjestelynä, yrityssaneeraus nähdään konkurssia pehmeämpänä vaihtoehtona.⁶⁸ Yrityssaneeraus on konkurssia korvaava menettely nimenomaan taloudellisiin vaikeuksiin joutuneelle, mutta edelleen elinkelpoiselle yritykselle. Sen tavoitteena ei ole estää konkurssikypsien, kannattamattomien yritysten konkursseja.⁶⁹ Yrityssaneeraus on kuitenkin ensisijainen konkurssiin nähden.⁷⁰

Ulosotto on myös mahdollinen menettely yritysten kohdalla, mutta sen ei niinkään nähdä kilpailevan konkurssin ja yrityssaneerauksen kanssa. Käytännössä tavallisinta lienee, että ensin velkoja pyrkii saamaan veloilleen suorituksia ulosottomenettelyn kautta ja vasta jos tämä osoittautuu tuloksettomaksi, turvaudutaan muihin kokonaisvaltaisiin menettelyihin. Ulosotto on varsinkin pienyritysten kohdalla varsin tehoton perintäkeino. Ulosoton ongelmana yritysten kohdalla on myös se, että sen avulla ei voida ratkaista velallisen ylivelkaisuusongelmaa.⁷¹

Luonnollisen henkilön kohdalla kilpailevat menettelyt ovat pääsääntöisesti ulosotto ja yksityishenkilön velkajärjestely. Velkajärjestelyn avulla pyritään välttämään ja katkaisemaan ulosmittausten loputon kierre, kun velkataakkaa kevennetään määrävuotisen maksuohjelman avulla. Konkurssimenettely ei sinänsä ole reaalin vaihtoehto luonnollisten henkilöiden kohdalla, koska ylivelkaantuneiden yksityishenkilöiden varallisuus ei usein riitä konkurssikustannusten kattamiseen. Näin konkurssi on hyvin harvinainen

⁶⁷ *Koulu – Lindfors* 2010 s.27.

⁶⁸ *Havansi* 2005 s.41; *Havansi* 1992 s.3-4.

⁶⁹ *Könkkölä – Liukkonen* 2000 s.2; *Linna* 2012 s.269.

⁷⁰ Rehabilitaation ensisijaisuus konkurssiin nähden ilmenee kahdella tavalla. Ensinnäkin konkurssihakemuksen käsittelyä on lykättävä, kunnas päätös rehabilitaation aloittamisesta on tehty (YSL 24 §). Toiseksi aloitettu rehabilitaatiomenettely rajoittaa oikeutta hakea konkurssia menettelyn aikana. Ks. aiheesta tarkemmin *Koulu* 2009a s.173-174.

⁷¹ *Savolainen* 2004 s.54.

menettely yksityishenkilölle. Mahdollista yksityishenkilön konkurssiin asettaminen kyllä on.⁷²

Luonnollinen henkilö voi harjoittaa liiketoimintaa, jolloin puhutaan yksityisestä elinkeinonharjoittajasta. Yksityishenkilön velkajärjestely mahdollistaa yksityisen elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyn. Tätä koskien velkajärjestelylain 7 luvussa on erilliset määräykset. Velkajärjestely ei kuitenkaan sovellu toimivan yrityksen maksukyvyttömyysongelman ratkaisemiseksi. Tästä johtuen hyvin pienetkin yksityisyrietykset ohjautuvat yrityssaneerauslain mukaiseen menettelyyn.⁷³ Yksityishenkilön velkajärjestelyllä on merkittävä rooli epäonnistuneen yritystoiminnan aiheuttamien maksuseuraamusten järjestelmissä mahdollisen konkurssin jälkeen. Yrittäjinä toimineet tai yritystoimintaa yhä jatkamaan pyrkivät henkilöt ovat merkittävä hakijaryhmä yksityishenkilön velkajärjestelyyn.⁷⁴

Valikoitumisen ongelma

Erillisten maksukyvyttömyysmenettelyiden ongelmana on pidetty sitä, että valikoituminen maksukyvyttömyysmenetelmien välillä tapahtuu varsin sattumanvaraisesti. Vaikka menettelyiden tarkoitusten mukaisesti jako on varsin selvä, elinkelpoiset yritykset kuuluisivat yrityssaneerausmenettelyyn ja elinkelvottomat yritykset konkurssimenettelyyn. Suurin syy valikoitumisen ongelmaan lieene se, että niin konkurssin kuin yrityssaneerauksenkin aloittamisen edellytyksenä on lähtökohtaisesti *maksukyvyttömyys* (KonkL 2:1 ja YSL 6 §).

Ongelmaksi valikoituminen muodostuu siksi, että siirtyminen menettelystä toiseen ei ole mahdollista. Tällöin elinkelpoinen yritys voi tulla virheellisesti asetetuksi konkurssiin tai päinvastoin, elinkelvoton yritys taas saa saneerauksen edun. Virheellisesti konkurssiin asettaminen on kohtalokas seuraus erityisesti yrityksen omistajalle, kun hän menettää yrityksensä. Yrityssaneeraukseen asettaminen virheellisesti aiheuttaa taaskin sen, että

⁷² *Könkkölä – Liukkonen* 2000 s.2; *Havansi* 2005 s.41. KonkL 1:3:n mukaan konkurssiin voidaan asettaa luonnollinen henkilö, säätiö ja muu oikeushenkilö. Säännöksen mukaan Suomessa on niin sanottu yleinen konkurssikelpoisuus.

⁷³ *Savolainen* 2004 s.54-55.

⁷⁴ *Savolainen* 2004 s.55. Epäonnistunut ja konkurssiin joutunut yrittäjä voi hakeutua yksityishenkilön velkajärjestelyyn ja sitä kautta vapautua veloista. Ks. aiheesta tarkemmin *Koulu* 2009a s.58-59.

saneeraukseen uhratut kustannukset ja vaiva menevät hukkaan koska yritys ei ole tervehdytettävissä. Näin saneeraus vain pienentää velkojien jako-osuuksia ja viivyttää väistämätöntä konkurssia.⁷⁵

Erillisten menettelyiden järjestelmästä johtuen maksukyvyttömyyteen johtaneiden syiden selvittäminen on keskeistä, kun suunnitellaan parasta strategiaa tilanteen selvittämiseksi. Kaksi yhtä heikossa asemassa olevaa velallista voi vaatia täysin erilaisia oikeudellisia toimenpiteitä. Ovaska jakaa maksukyvyttömyyden syyt yritysten osalta kahteen pääryhmään: kannattamattomaan toimintaan ja eri velvoitteiden laiminlyöntiin. Menettelyvalinnassa merkitystä tulisi antaa erityisesti sille, onko liiketoiminta sellaista, että sillä voidaan harjoittaa tervettä yritystoimintaa, eikä niinkään sille onko maksuja suorittamatta.⁷⁶

Maksukyvyttömyysmenettelyitä ei varsinaisesti voida asettaa paremmuusjärjestykseen. Näyttää kuitenkin siltä, että likvidaatio on velkojalle edullisin, kun suoritukset saatavalle saadaan lähtökohtaisesti heti. Tosin suoritus voi jäädä hyvinkin pieneksi. Tilastojen mukaan noin joka toisessa konkurssissa velallisen varat eivät riittäneet edes konkurssimenettelyn kustannuksiin.⁷⁷

Rehabilitaatio voi pitkällä tähtäimellä ja onnistuessaan tuottaa paremman kokonaistuloksen myös velkojille. Itsestään selvänä voidaan pitää, että yrittäjä-velallisen kannalta yrityssaneeraus on konkurssia parempi vaihtoehto. Vaikka yrityssaneeraus epäonnistuisikin, ei tilanne voi yleensä yrittäjän kannalta enää huonontua konkurssimenettelyssä.⁷⁸

Lähtökohta on, että hakijalla on valta valita mihin maksukyvyttömyysmenettelyyn hän hakeutuu. Tuomioistuimen tehtävänä on

⁷⁵ *Koulu – Korkea-aho* 2009 s. 633-634. Myös Ruotsissa kritiikki insolvenssimenettelyitä kohtaan on johtunut lähtökohtaisesti siitä, että konkurssi ja yrityssaneeraus ovat erillisiä menettelyitä, eikä siirtyminen menettelystä toiseen ole mahdollista. Uutta insolvenssilakia koskevan ehdotuksen mukaan ongelmien ratkaisijaksi esitetään yhtenäismenettelyä. SOU 2010:2 s.20. Ks. tarkemmin Ruotsissa esitetystä kritiikistä SOU 2010:2 s.73-76.

⁷⁶ *Ovaska* 1985 s. 42.

⁷⁷ *Koulu – Lindfors* 2010 s.32; *Savolainen* 2004 s.57. Konkurssiasiamiehen toimistossa on vuonna 2001 laadittu selvitys kaikista vuonna 2000 päättyneistä konkurseista. Jako-osuuksia kertyi velkojille vain hieman yli 50% päättyneistä pesistä ja jako-osuusprosentit jäivät keskimäärin niinkin alhaisiksi kuin 5.3%. Ks. aiheesta tarkemmin Konkurssitiedote 1993-2002.

⁷⁸ *Koulu – Lindfors* 2010 s.32; *Savolainen* 2004 s.63-64.

vain ratkaista täytyvätkö hakemuksen hyväksymisen edellytykset. Yleisenä kokemussääntönä voidaan pitää, että velallinen pyrkii rehabilitaatioon ja velkoja taas hakee velallista likvidaatioon. Näyttääkin vahvasti siltä, että saneerausmenettely on muotoutunut konkurssikypsien yritysten soveltamaksi menettelyksi, johon turvaudutaan yleensä vasta viime hetkellä konkurssin välttämiseksi.⁷⁹

Saneeraus voi kuitenkin olla aidosti konkurssin vaihtoehto vain, kun menettelyyn on hakeuduttu tarpeeksi ajoissa. Tutkimustulosten mukaan saneerausyritysten lopettamisprosentti on varsin suuri ja epäonnistuvalla saneerausyritykselle kertyy konkurssiin mennessä huomattavasti lisävelkaa. Kuitenkin saneerauksen epäonnistumisriski ollaan valmiita hyväksymään, koska onnistuneella saneerausmenettelyllä on saavutettavissa velkojille huomattavasti parempi lopputulos.⁸⁰

Valikoitumisen ongelmaan ei ole löydetty ratkaisua ja rationaalista ohjautumista ”oikeaan” maksukyvyttömyysmenettelyyn on erittäin vaikea käytännössä toteuttaa. Ehkä juuri tästä syystä erillisten maksukyvyttömyysmenettelyiden maissa on pyritty lisäämään vaihtoehtoisia päättymistapoja, koska tällä tavoin madalletaan rehabilitaation ja likvidaation vastakohtaisuutta.⁸¹ Näin väärään menettelyyn valikoitumisesta mahdollisesti aiheutuvia haittoja voidaan vähentää ja kuilua menettelyiden välillä pienentää.

Suomessa tällaista vaihtoehtoa edustaa konkurssimenettelyssä nimenomaan konkurssisovinto. Myös yleisesti käytössä oleva *saneeraus konkurssi* toimii periaatteessa tällaisena vaihtoehtona. Saneeraus konkurssia ei konkurssilaissa kuitenkaan mitenkään säännellä, vaan se on käytännön synnyttämä ”menettely”. Yrityssaneerainsäädännössä epäonnistunutta rehabilitaatiomenettelyä varten säännellään niin sanotun *jälkikonkurssin*

⁷⁹ Koulou – Lindfors 2010 s.37; Savolainen 2004 s.29. Tämä johtunee siitä, että velallinen odottaa liian kauan ennen kuin hän tekee konkurssi- tai yrityssaneeraushakemuksen. Velallisella ei ole kannustimia hakea maksukyvyttömyysmenettelyyn ennen toiminnan akuuttia loppumisuuhkaa. Hakeutumista on myös helppo lykätä, sillä tappiollisen toiminnan jatkaminen ei sisällä velalliselle olennaista henkilökohtaista riskiä. Ks. aiheesta tarkemmin Savolainen 2004 s. 60.

⁸⁰ Savolainen 2004 s.44, 52 ja 69.

⁸¹ Koulou – Korkea-aho 2009 s.635; Koulou 2009a s.110.

mahdollisuudesta.⁸² Oikeuskirjallisuudessa on myös pohdittu, voitaisiinko yrityssaneerauksen niin sanotulla rauhoitusajalla tavoitella yritysten ohjautumista oikeaan menettelyyn. Lähtökohtaisesti on kuitenkin katsottu, että erillismenettelyiden järjestelmässä rauhoitusajalle ei voida antaa tällaista tehtävää, koska se sisältää väärinkäytön mahdollisuuden.⁸³

Konkurssisovinnon voidaan ajatella vähentävän valikoitumisen ongelmaa kahdella tavalla. Ensinnäkin silloin kun konkurssin päättävä sovinto nähdään konkurssin vaihtoehtoisena päättymistapana, se voi nimenomaan vähentää jo tapahtuneen virheellisen valikoitumisen haittoja. Tällöin konkurssisovinnon myötä ei ole välttämättä tarvetta siirtyä konkurssimenettelystä yrityssaneerausmenettelyyn, kun velkajärjestely voidaan toteuttaa myös suoraan sovinnon kautta.

Toiseksi konkurssisovinto voi vähentää valikoitumisen ongelmaa nimenomaan siinä vaiheessa, kun valintaa menettelyiden välillä tehdään. Näin ainakin jos konkurssisovinnon katsotaan olevan mahdollinen vaihtoehto maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon, kuten hallituksen esityksessä esitetään. Tämä ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton, eikä ainakaan käytännössä helposti toteutettavissa. Tätä mahdollisuutta tarkastelen luvussa 3.4.

⁸² *Koulu* 2009a s.110-11. *Jälkikonkurssi* on tyypillisesti saneerausohjelman aikana alkava konkurssi. Kun saneerauksessa on vahvistettu maksuohjelma, konkurssin yleiset edellytykset konkurssiin asettamiseksi tulevat sovellettaviksi. Näin, jos velallisyrittäjä on maksukyvytön, se on asetettavissa konkurssiin. Jälkikonkurssi on normaali ja periaatteessa täysimittainen konkurssimenettely, jolta puuttuu yhteys edeltäneeseen saneerausmenettelyyn. Ks. aiheesta tarkemmin *Koulu – Korkea-aho* 2009 s.850-853.

⁸³ *Hupli* 2004 s.106-111; HE 152/2006 s.33. Yrityssaneerauslain ja sen esitöiden perusteella rauhoitusajalla on tarkoitettu vain yksittäistapauksessa sen tutkimiseen, onko edullisempaa vahvistaa yritykselle saneerausohjelma vai realisoida liiketoiminta toimivana kokonaisuutena. Hupli kysyykin, miksei rauhoitusajalla voitaisi käyttää laajempaa vaihtoehtojen selvittämistä varten, kun lainvalmistelussa on avoimesti hyväksytty ajatus, että rauhoitusajalla voidaan käyttää toiminnallisen saneerauksen ja liiketoiminnan luovutuksen väliseen vertailuun. Ks. tarkemmin Hupli 2004 s.106-111. Hallituksen esityksen mukaan tällainen ”selvitysrauhotusaika” sisältää väärinkäytön mahdollisuuden, eikä sitä tämän vuoksi ole pidetty tarkoituksenmukaisena. Velallisen saneerauskelpoisuudesta tulee olla jonkinasteinen varmuus jo siinä vaiheessa, kun menettely aloitetaan. Ks. aiheesta tarkemmin HE 152/2006 s.33.

3.2. Konkurssi

Konkurssimenettelyä sääntelee vuonna 2004 voimaan tullut konkurssilaki (KonkL 120/2004). Käytännössä myös ei-sitovilla Konkurssiasian neuvottelukunnan suosituksilla on suuri merkitys pesänhoitajien työssä.⁸⁴

Konkurssilain 1 luvun 1 §:ssä konkurssi määritellään velallisen kaikkia velkoja koskevaksi maksukyvyttömyysmenettelyksi, jossa velallisen koko omaisuus yhdellä kertaa käytetään konkurssisaatavien maksuun. Konkurssi on näin yleistäytöntöönpano, jolla tyydytetään kaikki velallisen velkojat samalla kertaa ja velallisen liiketoiminta pääsääntöisesti loppuu konkurssin seurauksena.⁸⁵ Konkurssissa toimimisvastuu on jaettu tuomioistuimen ja velkojien kollektiivin kesken. Oikeussuojasyistä tuomioistuimen rooli konkurssin valvojana on välttämätön, koska konkurssin oikeusvaikutukset ovat radikaalit.⁸⁶

Suomessa kelpoisuus tulla asetetuksi konkurssiin on laaja. Konkurssiin saadaan asettaa luonnollinen henkilö sekä yhteisö, säätiö ja muu oikeushenkilö. Myös kuolinpesä ja konkurssipesä voidaan asettaa konkurssiin (KonkL 1:3.1). Sillä, onko velallinen liiketoiminnan harjoittaja, ei ole merkitystä. Käytännössä konkurssiin ohjautuu kuitenkin joko toimivia tai toimintansa kannattamattomina lopettaneita yrityksiä taikka entisiä liikkeenharjoittajia. Yksityishenkilöä eli tavallista kuluttaja-palkansaajaa ei ole kannattavaa hakea konkurssiin. Yksityishenkilön varallisuus ei useinkaan riitä konkurssikustannusten kattamiseen, eikä kuluttaja-palkansaaja hyödy konkurssiin hakeutumisesta, kun konkurssilla ei ole Suomessa velasta vapauttavaa vaikutusta.⁸⁷

Konkurssilaissa luetellaan erikseen poikkeukset konkurssikelpoisuudesta. Yhteinen piirre konkurssiin kelpaamattomille on subjektien voimakas julkisoikeudellinen ja julkisvalталиitännäinen asema. Näitä ovat mm. valtio, kunta, kuntayhtymä, julkisoikeudellinen laitos ja valtion kirkko tai sen seurakunta (KonkL 1:3.2). Kiellon perusteena on, että julkisyhteisöt käyttävät julkista valtaa.⁸⁸

⁸⁴ Linna 2012 s.229.

⁸⁵ Koulumäki – Lindfors 2010 s. 71.

⁸⁶ Koulumäki – Lindfors 2010 s.57-58

⁸⁷ Könkkölä – Liukkonen 2000 s.2; Koulumäki – Lindfors 2010 s. 71.

⁸⁸ Havansi 2002 s.103.

Konkurssimenettely

Konkurssi alkaa, kun velallinen asetetaan tuomioistuimen päätöksellä konkurssiin (KonkL 1:4). Samalla velallinen menettää toimivaltansa konkurssivarallisuuteen nähden (KonkL 3:1). Omaisuus muodostaa konkurssipesän eli varallisuusmassan, jota velkojakollektiivi hallitsee ja hoitaa. Velallinen kuitenkin säilyttää omistusoikeutensa konkurssipesään kuuluvaan omaisuuteensa.⁸⁹ Tällä määräysvallan siirtymisellä suojataan velkoja, jottei velallinen epälojaaleilla toimillaan aiheuttaisi heille vahinkoa ja jottei konkurssivarallisuus hupenisi yksittäisten velkojen vaatimusten toteuttamiseksi.⁹⁰

Hakemuksen konkurssiin asettamisesta voi tehdä velallinen itse tai velkoja. Konkurssihakemuksen käsittely poikkeaa merkittävästi tuomioistuimessa riippuen siitä, kumpi konkurssia hakee. Konkurssilain 2 luvun konkurssiin asettamisen materiaaliset edellytykset tulevat sovellettavaksi lähinnä kun velkoja hakee velallista konkurssiin. Jos velallinen tekee hakemuksen itse, pääsee hän myös pääsääntöisesti konkurssiin. Tällöin konkurssiin asettamisen edellytyksiä ei lähtökohtaisesti tutkita tuomioistuimessa. Tämä johtuu siitä lainsäätäjän olettamuksesta, että kukaan ei hakeudu konkurssiin, ellei siihen ole taloudellista pakkoa, konkurssin seuraamusten ollessa niin ankaria.⁹¹

Edellytyksenä velallisen asettamiselle konkurssiin on *maksukyvyttömyys* (KonkL 2:1.2). Velallisen maksukyvyttömyys on konkurssiin asettamisen yleinen ja samalla ainoa edellytys, oli sitten hakijana velallinen tai velkoja.⁹² Maksukyvyttömyyttä ei siis lähtökohtaisesti tutkita silloin, kun hakijana on velallinen itse, jollei ilmene erityisiä syitä olla hyväksymättä velallisen ilmoitusta maksukyvyttömyydestä. On siis periaatteessa velallisen omassa harkinnassa, mitä maksukyvyttömyys tarkoittaa.

⁸⁹ *Koulu 2009a* s.220. Tosiasiassa velallisen omistaja asema on varsin heikko. Omistusoikeudesta on jäljellä enää omaisuuden käyttäminen omistajansa velkavastuun toteuttamiseen. Ks. aiheesta lisää *Hupli* 2004 s.168.

⁹⁰ *Hupli* 2004 s.100.

⁹¹ *Koulu – Lindfors* 2010 s.72.

⁹² HE 26/2003 s.37. Velkoja aloitteisessa konkurssissa velkojan näyttötaakkaa maksukyvyttömyyden osoittamiseksi helpottaa se, että konkurssilakiin sisältyy oletuksia velallisen maksukyvyttömyydestä (KonkL 2:3). Ks. aiheesta tarkemmin *Linna* 2012 s.233.

Konkurssin alettua pesänhoitajan tulee viipymättä ottaa konkurssipesän omaisuus haltuunsa (KonkL 5:14). Pesänhoitajan tulee laatia yhteistyössä velallisen kanssa *pesäluettelo*, joka on luettelo velallisen varoista ja veloista sekä *velallisselvitys*, joka on selvitys velallisesta ja tämän toiminnasta ennen konkurssia. Pesäluettelo ja velallisselvitys tulee olla laadittuna kahden kuukauden kuluessa konkurssin aloittamisesta (KonkL 9:1 ja 9:2). Pesänhoitajan tärkeimpänä tehtävänä voidaan pitää tätä pesän varojen ja velkojen selvittämistä.

Velkojakollektiivin muodostavat velkojat, joilla on oikeus saada maksu konkurssipesään kuuluvasta varallisuudesta. Velkojat tekevät konkurssipesää koskevat keskeiset päätökset (KonkL 14:2). Velallinen saa olla mukana päätöksiä tehtäessä ja hänellä on oikeus saada pesänhoitajalta tietoja konkurssista. Velallisen omaisuuden hoitamista ja myymistä sekä muuta konkurssipesän hallintoa varten tuomioistuin määrää pesänhoitajan konkurssin alkaessa (KonkL 1:1.2). *Pesänhoitaja* on säädösten mukaan velkojille alisteinen konkurssihallintoon kuuluva toimija, mutta käytännössä velkojat tukeutuvat toiminnassaan pesänhoitajan juridiseen asiantuntemukseen ja päätöksentekoon konkurssipesässä tapahtuu pääsääntöisesti pesänhoitajan esityksestä.⁹³ Konkurssilaki lisäsi ja erityisesti korostaa pesänhoitajan asemaa ja tehtäviä konkurssipesässä. Konkurssipesän hoito on tullut entistäkin selvemmin pesänhoitajavetoiseksi.⁹⁴

Kun konkurssipesän varat ja velat on selvitetty, konkurssipesä lopetetaan säännönmukaisesti lopputilityksellä (KonkL 19:7). *Lopputilitys* on selvitys pesän hallinnosta ja velkojen jako-osuuksista, joka hyväksytään velkojainkokouksessa (KonkL 19:2 ja 19:4). Velallinen ei kuitenkaan vapaudu vastaamasta niistä konkurssisaatavista, joille ei konkurssissa kerry täyttä suoritusta (KonkL 1:6). Tästä johtuen lopputilitys ei vapauta velallisen varallisuutta konkurssista, vaan mahdollisesti myöhemmin ilmaantuvat varat kuuluvat edelleen konkurssipesään. Tällöin lopetettu konkurssipesä elpyy niin sanotulla *jälkiselvityksellä* (KonkL 19:9).⁹⁵ Tällä on tosin merkitystä vain silloin, kun konkurssivelallisena on luonnollinen henkilö. Konkurssivelallisen ollessa yhtiö

⁹³ Koulou 2009a s.231-232.

⁹⁴ Nenonen 2004 s.1.

⁹⁵ Koulou 2009a s.403.

velkavastuu ei voi myöhemmin toteutua, koska konkurssi johtaa yleensä yhtiön purkautumiseen.⁹⁶

Konkurssin vaihtoehtoiset päättymistavat

Käytännössä kuitenkin vain murto-osa konkurssista toteutuu tällaisena lainsäätäjän ajattelemana *täysimittaisena konkurssina*, joka päättyy omaisuuden rahaksi muuttamiseen ja lopputilitykseen.⁹⁷ Suomessa aloitetaan noin 3000 konkurssia vuodessa ja vain noin kolmannes näistä konkurssista on täysimittaisia. Lopuista suurin osa raukeaa, muutama peruutetaan ja vielä harvempi päättyy konkurssisovintoon.⁹⁸

Konkurssilaki tuntee kolme vaihtoehtoista konkurssin päättämistapaa; peruuntuminen, raukeaminen ja konkurssin päättävä sovinto.⁹⁹ Ensinnäkin konkurssi voidaan määrätä *peruuntumaan*, jos sitä koskeva esitys on tehty tuomioistuimelle kahdeksan päivän kuluessa siitä, kun velallinen asetettiin konkurssiin (KonkL 7:13.1). Peruuntumista voi esittää velallinen itse tai velkoja-aloitteisessa konkurssissa velkoja ja velallinen yhdessä. Peruuntumiselle tulee esittää pätevä syy esimerkiksi velkojan sittemmin saama maksu tai velallisen palautunut maksukyky.¹⁰⁰

Peruuntuminen tulee kyseeseen lähinnä silloin kun konkurssiin asettaminen ei vastaa konkurssia hakeneen velkojan tai velallisen tarkoitusta ja silloin, kun konkurssihakemus on tehty tai se on jäänyt peruuttamatta erehdyksestä tai muusta vastaavasta syystä.¹⁰¹ Reagointi aika konkurssin peruuttamiselle on hyvin lyhyt, vain kahdeksan päivää. Vuosittain vain muutama konkurssi

⁹⁶ Linna 2012 s.231.

⁹⁷ Koulou 2005 s.88-89.

⁹⁸ Koulou – Lindfors 2010 s.98.

⁹⁹ Näiden kolmen vaihtoehtoisen päättämistavan lisäksi yksityistä pesänselvitystä voidaan jatkaa niin sanottuna *julkisselvityksenä*. Julkisselvitys on vuoden 2004 konkurssilain mukanaan tuoma uusi mahdollisuus. Säännökset julkisselvityksestä on KonkL 11 luvussa. Julkisselvitykseen siirtymisen jälkeen konkurssipesä selvitetään konkurssiasiamiehen määräämällä tavalla, samalla konkurssin säännönmukainen velkoja-autonominen päätöksenteko lakkaa (HE 26/2003 s.109). Julkisselvitys voi olla joko täysimittaista tai rajoitettua. Ks. tarkemmin Koulou 2009a s.268-275. Julkisselvityksen katsotaan olevan ajankohtainen erityisesti silloin kun konkurssipesän selvitystoimia on syytä jatkaa, vaikka pesän omat varat eivät siihen riitä, eli kun konkurssi muuten päättyisi raukeamiseen (HE 26/2003 s.20).

¹⁰⁰ Koulou 2009a s.421.

¹⁰¹ HE 26/2003 s.21.

määrätään peruuntumaan.¹⁰² Konkurssin peruuntuessa lakkaavat välittömästi myös kaikki konkurssin oikeusvaikutukset (KonkL 3:11.2).

Kaikkein yleisimmin konkurssimenettely päättyy varojen vähäisyyden vuoksi konkurssin *raukeamiseen*.¹⁰³ Konkurssipesä voi raueta kahdella perusteella. Ensinnäkin jos konkurssipesän varat eivät riitä täysimittaisen konkurssimenettelyn kustannuksiin eikä kukaan velkojista ota niitä vastattavakseen, tulee tuomioistuimen tehdä päätös konkurssin raukeamisesta (KonkL 10:1). Toiseksi konkurssi raukeaa, kun konkurssipesän varat ylittävät konkurssin kustannukset niin vähäisellä määrällä, ettei konkurssin jatkaminen ole tarkoituksenmukaista (KonkL 10:1). Konkurssin rautessa konkurssin oikeusvaikutukset lakkaavat välittömästi (KonkL 3:11).

Konkurssin rautessa velkojille ei makseta konkurssipesän toimesta suorituksia, mutta konkurssin oikeusvaikutusten lakatessa pesänhoitajan on varattava ulosottomiehelle tilaisuus velalliselle palautuvan omaisuuden ulosmittaamiseen (KonkL 3:12). Näin on mahdollista, että konkurssipesälle kertynyt varallisuus jaetaan velkojille ulosottomenettelyn kautta. Tällöin tosin vain ne velkojat, joilla on saatavalleen ulosottoperuste, voivat saada maksun.¹⁰⁴

Suurin osa konkurseista päättyy raukeamiseen. Raukeavassa konkurssissa velkojille ei pääsääntöisesti kerry suorituksia ja silloin konkurssi on ollut velkojille hyödytön.¹⁰⁵ Tällöin konkurssin tarkoitus velallisen omaisuuden tehokkaasta käyttämisestä velkojen maksuun ei toteudu. Konkurssilainsäädännöllä asiaan voidaan kuitenkin vaikuttaa varsin vähän.¹⁰⁶

Konkurssit päättyvät yhä useammin raukeamiseen johtuen ensinnäkin siitä syystä että, konkurssihakemukset tehdään liian myöhäisessä vaiheessa, jolloin varoja ei enää ole jaettavissa ja velat ovat kasvaneet aivan liian suuriksi. Toiseksi yritystoiminnan harjoittamisen luonteen muutoksen vuoksi yrityksillä ei ole varallisuusarvoisia tuotantovälineitä tai varastoa. Konkurssivelallisten

¹⁰² *Koulu – Lindfors* 2010 s. 98.

¹⁰³ HE 26/2003 s.14. Hallituksen esityksessä on katsottu, että yhä useammin konkurssin tulisi raueta ja konkurssimenettelyn keskeiseksi tehtäväksi muodostuisi tällöin pesäluettelon ja velallisselvityksen laatiminen, tällä voitaisiin osaltaan ehkäistä konkurssihin liittyviä väärinkäytöksiä. HE 26/2003 s. 17.

¹⁰⁴ *Koulu* 2009a s.419.

¹⁰⁵ HE 26/2003 s.19.

¹⁰⁶ HE 26/2003 s.16.

toimitilat ja käyttöomaisuus ovat usein vuokrattuja. Jos velallisella on omaisuutta, se on usein pantattua, jolloin etuoikeudettomille velkojille ei jää usein jaettavaa. Yrityksen perustamiseenkaan ei vaadita suuria pääomia. Syynä on pidetty myös konkurssimenettelyn korkeita kustannuksia, ne kun tulee pystyä kattamaan pesän varoista.¹⁰⁷ Onkin sanottu, että nykyaikaisessa yrityksessä juuri aineeton varallisuus kuten tietotaito, asiakassuhteet ja koulutettu henkilökunta edustavat yrityksen varallisuuden pääosaa. Konkurssissa juuri nämä pääsääntöisesti tuhoutuvat, kun liiketoiminta lakkaa.¹⁰⁸

Kolmanneksi konkurssi voidaan päättää vaihtoehtoisesti *konkurssin päättävään sovintoon*. Konkurssisovinto on ainoa todellinen vaihtoehtoehtoinen päättymistapa täysimittaiselle konkurssille, koska molemmissa velkojille on tarkoitus maksaa, jonkinlaisia suorituksia.¹⁰⁹ Suomen oikeus kuitenkin suhtautuu tällaisiin konkurssin vaihtoehtoihin päättymistapoihin epätavallisen kielteisesti.¹¹⁰ Koska konkurssin päättävästä sovinnosta on oma päälukunsa, en esittele sitä tässä kohtaa tarkemmin.

Aiheellista on tuoda esille vielä niin sanottu *saneerauskonkurssi*. Kyseessä ei ole varsinaisesti konkurssin vaihtoehtoinen päättymistapa, vaan konkurssijärjestelmälle tyypillinen rahaksi muuttamistapa, jossa liiketoiminta myydään toimivana kokonaisuutena omistajayrittäjälle tai tämän lähipiirilleen.¹¹¹ Tätä saneerauskonkurssia ei millään tavalla säännellä konkurssilaissa. Pohjoismaisten tutkimusten mukaan valtaosa konkurseista päättyy kuitenkin tällä tavoin. Näissä tilanteissa perinteinen konkurssi saa rehabilitaation yksittäisiä piirteitä, kun liiketoiminta ei lakkaa.¹¹²

Monessa tapauksessa tällainen pesän varallisuuden realisointi myymällä se kokonaisuutena jollekin, joka jatkaa toimintaa, on velkojien kannalta edullisin

¹⁰⁷ Savolainen 2004 s. 5-6 ja 38-39; HE 26/2003 s.16.

¹⁰⁸ Koululu – Korkea-aho 2009 s. 630.

¹⁰⁹ Näin myös Koululu toteaa kirjoittaessaan kansainvälisestä konkurssista. Ks. tarkemmin Koululu 2009c s.1149.

¹¹⁰ Koululu 2009a s.110. Negatiivinen suhtautuminen koskee erityisesti velkajärjestelyn piirteitä saavia menettelyjä likvidaatiokonkurssin yhteydessä.

¹¹¹ Koululu 2009a s.115.

¹¹² Koululu 2009a s.110.

vaihtoehto. Usein yrityksen käyttövarallisuus on jotakuinkin arvotonta muuten kuin siinä tapauksessa, johon sitä on ennestään käytetty.¹¹³

Oleellinen ero saneeraus konkurssin ja konkurssin päättävän sovinnon välillä on omistussuhteen muuttumisessa. Saneeraus konkurssissa liiketoiminta myydään kokonaisuutena pesän toimesta ja myynnistä saadut varat käytetään velkojen maksuun tai konkurssin kustannuksiin konkurssimenettelyssä. Eli tällöin konkurssi jatkuu myynnistä huolimatta ja uusi yrittäjä, joka usein tosin on konkurssivelallinen tai tämän läheinen, jatkaa vanhaa liiketoimintaa ilman velkojen rasisusta. Konkurssin päättävässä sovinnossa liiketoiminnan jatkumisen ajatellaan tapahtuvan velallisen toimesta niin, että toimintaa ei myydy erikseen velalliselle. Eikä tähän periaatteessa ole tarvettakaan koska velallinenhan säilyttää omistaja-asemansa konkurssista huolimatta. Velallinen jatkaa toimintaa tekemällä sopimuksen velkojen kanssa velkojen maksusta ja tämä lopettaa konkurssimenettelyn.

Koskelo on arvioinut, että tällainen konkurssin kautta tapahtuva veloista vapautuminen on usein yksinkertaisempaa kuin saneerausmenettelyn kautta ja tästä johtuen tätä keinoa myös käytetään varsin paljon.¹¹⁴

Saneeraus konkurssin käyttäminen voi velkojen kannalta muodostua kuitenkin varsin epätarkoituksenmukaiseksi. Usein kun yritys myydään velallisyrittäjälle tai tämän läheiselle kauppasumma jää huomattavasti pienemmäksi kuin ulkopuoliselle myytäessä. Näin myös velkojille maksettavat suoritukset ovat pienemmät.¹¹⁵

Voisin nähdä konkurssin päättävän sovinnon kaikkien osapuolien kannalta parempana ja tasapuolisempaa ratkaisuna saneeraus konkurssille. Tuolloin mitä todennäköisimmin velkojille kertyvät suoritukset muodostuisivat suuremmiksi ja velallinen saisi jatkaa liiketoimintaansa sovinnon mukaisesti

¹¹³ *Koskelo* 1994 s.35.

¹¹⁴ *Koskelo* 1994 s.36. Tilastoja tai tutkimustietoja ei ole olemassa siitä, kuinka usein liiketoiminta myydään konkurssin yhteydessä kokonaisuutena velalliselle tai tämän lähipiirille.

¹¹⁵ *Koulu* 2009a s.133-134.

kevennetyillä veloilla. Yhteiskunnankin kannalta haittavaikutukset muodostuisivat pienemmiksi, kun liiketoiminta säilytettäisiin.¹¹⁶

3.3. Yrityssaneeraus

Yrityssaneerauksesta sääntelee vuonna 1993 voimaan tullut laki yrityksen saneerauksesta (47/1993, myöhemmin YSL). Vuonna 2007 yrityssaneerauslakiin tehtiin poikkeuksellisen laaja uudistus. Uudistuksella siirrettiin painopistettä velallisetuisuudesta yleisen velkojatahon hyväksi.¹¹⁷ Yrityssaneerausmenettely on tarkoitettu taloudellisissa vaikeuksissa olevan velallisen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttämiseksi tai sen edellytysten turvaamiseksi ja velkajärjestelyn aikaansaamiseksi (YSL 1 §). Menettelyssä voidaan tuomioistuimen vahvistamalla saneerausohjelmalla määrätä velallisen toimintaa, varallisuutta ja velkoja koskevista toimenpiteistä.¹¹⁸

On tärkeää huomata, että yrityssaneerauslaki koskee vain niin sanottua lakisääteistä saneerausmenettelyä, jossa tuomioistuin päättää menettelyn aloittamisesta ja vahvistaa saneerausohjelman. Tästä käytetään nimitystä *yrityssaneeraus*. Pelkkä *saneeraus* on taloustieteen käsite, joka on yhteisnimitys kaikille toimenpiteille, joilla yrityksen tilaa parannetaan.¹¹⁹

Yrityssaneerauksella pyritään palauttamaan velallisen maksukyky ja tervehdyttämään jatkamiskelpoinen yritystoiminta. Saneerausvaihtoehdolla pyritään mahdollistamaan tilanne, jossa velkojat voivat maksimoida omaa varallisuuttaan tavalla, joka samalla vähentää konkurssista aiheutuvia

¹¹⁶ Koulou 2009a s.377-378. Tähän aiheeseen palataan myöhemmin tarkemmin konkurssisovinnon kohdalla. Savolainen on esittänyt, että yrityssaneerausmenettelyn yhteydessä tulisi olla mahdollista toteuttaa niin sanottu *saneerausrealisaatio*. Tällä Savolainen tarkoittaa, että velkojilla tulisi olla valta päättää saneerausmenettelyssä tapahtuvasta omaisuuden realisoinnista muulla tavalla kuin toimivan kokonaisuuden kaupalla. Tällainen realisointi voisi olla konkurssia edullisempi tapa realisoida velallisyrittäjän omaisuus. Ks. tarkemmin Savolainen 2004 s. 99. Saneerausrealisaatio ja konkurssisaneeraus ovat molemmat osoitus siitä, että järjestelmät ovat jäykkiä ja usein olisi tarvetta hyödyntää molempien menettelyiden piirteitä käytännössä. Tämä ei kuitenkaan lähtökohtaisesti lainsäädännön puitteissa ole mahdollista, koska menettelyt ovat erillisiä ja itsenäisiä.

¹¹⁷ Koulou – Korkea-aho 2009 s. 632.

¹¹⁸ Linna 2012 s.270.

¹¹⁹ Koulou – Korkea-aho 2009 s.625. Velallisyrittäjä voi monin keinoin pyrkiä sopimusperusteisiin uudelleenjärjestelyihin velkojien kanssa velallisen kohdatessa taloudellisia ongelmia. Mutanen ja Lehtimäki esittelevät näitä mahdollisuuksia artikkelissaan ”Velallisyrittäjien sopimusperusteiset uudelleen järjestelyt” DL 2010. Oleellinen ero näillä sopimusperusteisilla ei-legaalisilla menettelyillä on se, että lainsäädännön ulkopuolella tapahtuvat velallisen ja velkojien väliset sopimukset edellyttävät täyttä yksimielisyyttä.

haittoja.¹²⁰ Saneerausmenettelyn piiriin kuuluvat kaikki velkojat. Myös vakuusvelkojen oikeuksia on rajoitettu. Yrityssaneerauslaki on jo nimensä mukaisesti tarkoitettu sovellettavaksi yritystoiminnan saneeraustilanteisiin.¹²¹ Saneerauksen kohteena voi olla yksityinen elinkeinonharjoittaja, kommandiittiyhtiö, osuuskunta, osakeyhtiö, asunto-osakeyhtiö tai taloudellista toimintaa harjoittava yhdistys. (YSL 2 §). Lain soveltamisala on siis hyvin laaja.

Yrityssaneerausmenettely

Tuomioistuimessa tapahtuva yrityssaneerausmenettely voidaan karkeasti jakaa viiteen vaiheeseen; aloittamis-, suunnittelu-, päätöksenteko-, vahvistamis- ja toteutusvaiheeseen. Ensimmäisessä eli aloittamisvaiheessa tuomioistuin päättää, siitä voidaanko yrityssaneerausmenettely aloittaa. Tuomioistuimen tehtävänä on tutkia ja harkita hakemuksen sekä velkojen lausumien perusteella sitä, täyttyvätkö lain mukaiset menettelyn aloittamisen edellytykset ja toisaalta ettei menettelyn aloittamiselle ole olemassa esteperusteita.¹²²

Lakisääteinen yrityssaneeraus sopii lähinnä tilanteisiin, jolloin yritys on jo maksukyvytön. Tällöin se ei enää kykene vapaaehtoisesti sopimaan velkojen kanssa riittävistä maksujärjestelyistä ja tarvitsee välitöntä suojaa velkojen perintätoimia vastaan.¹²³

Yrityssaneeraus hakemuksen voi tehdä velallinen, velkoja tai useampi velkoja yhdessä, todennäköinen velkoja tai velallinen ja velkoja yhdessä (YSL 5 §). Tavallisinta lienee, että hakijana on velallinen itse, hän kun tietää tai ainakin pitäisi tietää parhaiten taloudellinen tilanteensa ja kykenee näin arvioimaan saneerauksen tarkoituksenmukaisuuden.¹²⁴

Saneerausmenettelyn piiriin kuuluvat kaikki velat, jotka ovat syntyneet ennen hakemuksen vireilletuloa (YSL 3 §:n 5 k). Myös vakuusvelkojat kuuluvat yrityssaneerauksen piiriin.¹²⁵ Tuomioistuimen päätös saneerausmenettelyn

¹²⁰ Savolainen 2004 s. 1.

¹²¹ Pinomaa 2009 s.17.

¹²² Koulu – Korkea-aho 2009 s.641. Saneerausmenettelyn aloittamisen edellytykset YSL 6 § ja esteperusteet YSL 7 §.

¹²³ Suositus 17/17.2.2012 s.2.

¹²⁴ Härmäläinen ym. 2009 s.55; HE 182/1993 s.20.

¹²⁵ YSL 3 § 5 k. Tämä on merkittävä ero konkurssin ja saneerauksen välillä. Myös konkurssin päättävää sovintoa koskevassa lainsäädännössä erityisesti säädetään, että sovinto ei rajoita sitä vastustaneen panttivelkojan asemaa (KonkL 21:1.2).

aloittamisesta aikaansaa kaikkia ennen hakemuksen vireille tuloa syntyneitä velkoja koskevan maksu-, perintä- ja täytäntöönpanokiellon. Nämä aloittamisen oikeusvaikutukset aikaansaavat *rauhoitusajan* eli tilaisuuden miettiä tervehdyttämistoimia.¹²⁶

Aloittamispäätöksessä tuomioistuin määrää pääsääntöisesti selvittäjän. Tästä alkaa saneerauksen suunnitteluvaihe.¹²⁷ Selvittäjän tehtävistä säädetään YSL 8 §:ssä, jonka mukaan selvittäjän tehtävänä on menettelyn tarkoituksen toteuttaminen ja velkojien edun valvonta. Selvittäjän tärkeimpänä tehtävänä voidaan pitää ohjelmaehdotuksen laatimista mutta tämän lisäksi selvittäjän tehtäviin kuuluvat erilaiset selvitys- ja valvontatehtävät sekä osallisuus velallisen toimintaa koskevaan päätöksentekoon menettelyn aikana. Selvittäjät ovat omaksuneet varsin aktiivisen roolin.¹²⁸

Laki asettaa selvittäjälle neuvotteluvelvoitteen. Selvittäjän aktiivinen yhteydenpito velkoihin ja hyvä yhteistoiminta kaikkien osallisten kanssa on ehdottoman tärkeää, että saadaan aikaiseksi ohjelmaehdotus, joka voidaan esittää tuomioistuimelle vahvistettavaksi. Ehdotus voi tulla vahvistetuksi saneerausohjelmaksi vain, jos se saa velkojien enemmistön tuen.¹²⁹

Päätöksentekovaiheessa tuomioistuin siirtää ohjelmaehdotuksen velkojien arvioitavaksi. Tämä tapahtuu tuomioistuimen järjestämällä kirjallisella äänestysmenettelyllä. Päätösvalta ohjelman hyväksymisestä on siis velkojilla (YSL 76.3 §). Saneerausmenettely rakentuu *velkojien autonomian periaatteelle* kuten konkurssikin.¹³⁰

Ohjelman vahvistamisvaiheessa tuomioistuin ratkaisee, vahvistetaanko ohjelmaehdotus. Tuomioistuimen tehtävänä on tarkistaa, että ohjelma täyttää sille laissa asetetut muodolliset vaatimukset.¹³¹ Tuomioistuimen on myös arvioitava, onko sille esitetty riittävä selvitys siitä, että ohjelman toteutumiselle

¹²⁶ HE 182/1993 s.1; *Koulu – Korkea-aho* 2009 s.641.

¹²⁷ *Koulu – Korkea-aho* 2009 s.641.

¹²⁸ *Pinomaa* 2009 s.66.

¹²⁹ *Koulu – Korkea-aho* 2009 s.641. Vain selvittäjällä on lakiin perustuva velvoite ohjelmaehdotuksen jättämiseen mutta laki kuitenkin sallii myös kilpailevien ehdotusten laatimisen ja jättämisen. Ks. tarkemmin YSL 40 § ja *Koulu – Korkea-aho* 2009 s.770.

¹³⁰ *Koulu – Korkea-aho* 2009 s.642.

¹³¹ YSL 41 §: mukaan saneerausohjelman tulee sisältää tietyt pykälän määrittelemät selvitykset. YSL 42 §:n mukaan saneerausohjelmassa tulee yksilöidä velallisen toiminnan tervehdyttämiseksi tarkoitetut toimenpiteet ja järjestelyt.

on edellytyksiä (YSL 53.1 §:n 2 k). Saneerausohjelman vahvistaminen edellyttää lähtökohtaisesti, että velkojen enemmistö on äänestänyt ohjelman puolesta. Mitä niukemman kannatuksen ohjelma on saanut, sitä tiukemmat ovat sen vahvistamisen edellytykset. Näin vahvistamisen oikeudelliset edellytykset riippuvat äänestyksen tuloksesta.¹³²

Ohjelmaa ei kuitenkaan voida hyväksyä edes kaikkien velkojen suostumuksella, jos se ei täytä 41–42 §:ssä asetettuja vaatimuksia. Jos ohjelmaehdotus vahvistetaan, tulee siitä velallista ja kaikkia velkoja sitova saneerausohjelma. Ohjelman vahvistaminen päättää saneerausmenettelyn tuomioistuimessa ja samalla saneerausmenettelyn aloittamiseen liittyvät oikeusvaikutukset lakkaavat.¹³³

Viimeisenä vaiheena saneerauksessa on toteutusvaihe. Ohjelman toteutusaika ja ohjelman sisältö määrätään ohjelmassa. Keskimäärin ohjelmat kestävät noin 6 – 7 vuotta. Lain järjestelmässä ohjelman toteutusvaihe jää valtaosin yrityssaneerauslain sääntelyn ulkopuolelle. Käytännössä on tavallista, että ohjelman toteuttamista määrätään seuraamaan valvoja, joka raportoi säännöllisin väliajoin velkojille siitä, miten saneerausvelallinen noudattaa ohjelmaa. Kun ohjelma on toteutettu, saneeraus päättyy myös viimeisten oikeusvaikutusten osalta.¹³⁴

Nopeutettu saneeraus

Yrityssaneerauslaki mahdollistaa myös niin sanotun nopean saneerausohjelman vahvistamisen YSL 92 §:n mukaisesti. Ennen ohjelman toimittamista tuomioistuimeen tulee saada kirjallinen hyväksyntä jokaiselta velkojalta, jonka saatava on vähintään viisi prosenttia velkojen kokonaismäärästä sekä samalla ohjelmalle tulee saada vähintään 80 prosentin kokonaiskannatus. Tällainen nopeutettu saneerausmenettely on mahdollista toteuttaa ennen varsinaisen yrityssaneerauksen hakemista ja jo aloitetun saneerausmenettelyn aikana.

Nopeutettu saneerausmenettely mahdollistaa vapaaehtoisen saneerauksen ja lakisääteisen yrityssaneerauksen yhdistämisen. Konkurssiasiaain

¹³² Koulou 1994 s.5.

¹³³ Härmäläinen ym. 2009 s.191; Koulou – Korkea-aho 2009 s.643.

¹³⁴ Koulou – Korkea-aho 2009 s.643-644.

neuvottelukunta on antanut suosituksen 17/17.2.2012 koskien nopeutettua yrityssaneerausmenettelyä. Suosituksen tarkoituksena on pyrkiä nopeutetun saneerauksen käytön lisäämiseen ja tätä kautta vähentämään yrityssaneeraukselle ominaisia ongelmia, joita ovat saneerausmenettelyyn hakeutuminen liian myöhään, puutteelliset hakemukset, saneerausmenettelyn kestäminen eri syistä liian kauan ja saneerausohjelmissa vain yrityksen velkojen järjestelyyn keskittyminen.¹³⁵

Ongelmat on suurelta osin mahdollista ratkaista asioiden hyvällä valmistelulla ja vapaaehtoisen saneerauksen ja lakisääteisen saneerauksen yhdistelmällä. Näin taloudellisiin vaikeuksiin joutuneelle, mutta edelleen elinkelpoiselle yritykselle on tarkoitus vahvistaa saneerausohjelma mahdollisimman nopeasti. Maksukyvyttömyysmenettelyiden onnistumisen kohdalla on erityisen tärkeää, että yrityksen maksuvaikeuksiin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.¹³⁶

Nopeutetun saneerauksen ero ja samalla etu täysin vapaaehtoiseen saneeraukseen on siinä, että se on mahdollista ilman kaikkien velkojen yksimielistä suostumusta. Se tuo samalla saneerauksen velkojen ja tuomioistuimen kontrollin piiriin, koska se toteutetaan yrityssaneerainsäädännön alla.

Nopeutetun saneerauksen vahvistamisen edellytykset vastaavat konkurssilain 21 luvun mukaisia konkurssin päättävälle sovinnolle asetettuja edellytyksiä.

3.4. Konkurssin päättävä sovinto

Lainsäätäjä olisi valmis nostamaan konkurssin päättävän sovinnon vaihtoehdoksi maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon täysimittaisen konkurssin ja yrityssaneerauksen rinnalle.¹³⁷

Suurin kysymys lienee se, voidaanko konkurssiin hakeutua niin, että sen tarkoituksena olisi konkurssin päättäminen sovintoon? Tavoiteltaisiinko tällöin konkurssisovinnolla liiketoiminnan jatkamista kevyemmillä veloilla (kuten

¹³⁵ Suositus 17/17.2.2012 s.1.

¹³⁶ Suositus 17/17.2.2012 s.1.

¹³⁷ HE 26/2003 s. 21.

nopeutetussa saneerauksessa), vai liiketoiminnan lopettamista velkajärjestelyn kautta?

Konkurssilla on niin radikaalit vaikutukset velallisen asemaan, että velallinen tuskin ainakaan itse hakeutuisi konkurssiin tarkoituksenaan liiketoiminnan jatkaminen. Mitään takeita ei voida antaa sille, että sovintoon päästäisiin menettelyn aikana. Konkurssimenettely kun pohjautuu velkojen autonomian periaatteelle ja konkurssimenettelyn alkaessa omaisuuden hallinta siirtyy velalliselta velkojille. (KonkL 14:2 ja KonkL 3:1). Näin konkurssimenettely ei ole lähtökohtaisesti velallisen ohjailtavissa.

Konkurssin alkaminen heikentää yleensä myös yrityksen liiketoiminnan jatkamisen edellytyksiä ja tätä kautta saneerausmahdollisuuksia. Vaikka tämä voidaan ottaa huomioon heti menettelyn alettua niin, että konkurssipesä jatkaisi liiketoimintaa. Tavallista on, että konkurssin alettua pesänhoitaja irtisanoo yrityksen työntekijät ja sopimussuhteet mahdollisimman pian, koska nämä lisäävät niin sanottua massavelkaa, josta pesä on vastuussa.¹³⁸

Vain siis hyvä ennakkovalmistelu ja velkojen kanssa ennakkoon sovinnosta sopiminen voisi taata sovinnon vahvistamisen konkurssin kautta. Tällöin konkurssisovintoa pyrittäisiin käyttämään kuten nopeutettua saneerausta. Konkurssisovinto ei pysty takaamaan velkojille samanlaista kontrollia kuin nopeutettu saneeraus, kun sovinto lopettaa lähtökohtaisesti kaikki konkurssin oikeusvaikutukset (KonkL 21:4).

Näin velallisen että velkojen kannalta lienee tarkoituksenmukaisempaa pyrkiä nopeutettuun saneeraukseen kuin konkurssisovintoon, jos tavoitteena on vain liiketoiminnan jatkaminen kevyemmillä veloilla, eikä kaikilta velkojilta ole saatu suostumusta ja tarvitaan taustalle menettely, joka mahdollistaa pakkoakordin sellaisten velkojen kohdalla. Myös hallituksen esityksessä on arvioitu, että konkurssisovinnon käyttäminen tähän tarkoitukseen jäisi vähäiseksi, koska nykyinen lainsäädäntö tarjoaa tehokkaampia välineitä velkasuhteiden järjestelyyn maksukyvyttömyystilanteissa.¹³⁹

¹³⁸ HE 152/2006 s. 23.

¹³⁹ HE 26/2003 s.21.

Olisiko konkurssisovintoa mahdollista käyttää liiketoiminnan lopettamiseen? Konkurssisovinto voisi tuoda vaihtoehdon epäonnistuneen liiketoiminnan ”alasajolle” hallitusti velkojien ja velallisen sopimalla tavalla niin, että realisoitavissa olevat varat käytettäisiin mahdollisten velkojen maksuun. Samalla velallinen välttyisi konkurssilain 1:6:n mukaiselta velkavastuulta. Tätä vaihtoehtoa olisi mielenkiintoista tutkia lisää. Periaatteessa tällöin toteutettaisiin likvidaatiokonkurssin markkinataloudellista tehtävää, epäterveiden yritysten karsintaa pois markkinoilta. Samalla kuitenkin likvidaation radikaaleimmilta vaikutuksilta välttyttäisiin. Mahdollista tällaisen vaihtoehdon käyttäminen olisi silloin, kun menettelyyn hakeuduttaisiin tarpeeksi ajoissa ja velkojille olisi mahdollista vielä tehdä suorituksia.

Konkurssisovintoa ei ole tarpeellista käyttää saneeraukseen silloin kun liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä, koska lainsäädännöllä on luotu tilanteeseen sopivampiakin menetelmiä. Eri asia sitten on, olisiko tarvetta käyttää konkurssisovintoa liiketoiminnan lopettamiseen. Tällöin konkurssisovinto toimisi periaatteessa vastaavanlaisena nopeana menettelyvaihtoehtona, kun tavoitellaan likvidaatiota, kuin nopeutettu saneeraus rehabilitaatiota tavoitellessa.

4. Sovinto konkurssissa

4.1. Yleistä

Konkurssin päättävä sovinto on ollut mahdollista lainsäädännöllisesti Suomessa lähes aina ja se tunnustetaan myös kansainvälisessä konkurssioikeudessa.¹⁴⁰ Lähtökohtaisesti sovintoa pidetään konkurssin vaihtoehtoisena päättymistapana. Konkurssilain muutosten myötä sovinnolle oltaisiin lainsäätäjän puolesta valmiita antamaan suurempi merkitys ja sitä voitaisiin hallituksen esityksen mukaisesti pitää täysimittaisen konkurssin ja yrityssaneerauksen rinnalla maksukyvyttömyystilanteiden ratkaisuksi kelpaavana vaihtoehtona.

¹⁴⁰ Ks. aiheesta tarkemmin *Koulu* 2009c s.1149. ”Päämenettelyn selvittäjällä on oikeus ehdottaa, että sekundäärikonkurssi lopetetaan ”ilman likvidaatiota” tervehdyttämisohjelmalla, sovinnoilla tai muulla vastaavalla toimenpiteellä, jos kansallinen laki tuntee tällaisen vaihtoehdon” (MKA 34 (1) art.).

Vahvistettuja konkurssilain aikaisia sovintoja on konkurssiasiamiehen tiedossa vain seitsemän kappaletta, joten periaatteessa sovinnosta voisi puhua lain kuolleen kirjaimena. Konkurssiylitarkastaja Harri Hämäläinen on arvioinut sähköpostiviestissään, että todellisuudessa vahvistettujen sovintojen määrä olisi ehkä hieman suurempi, niitä vain ei ole osattu päättää tuomioistuimissa oikeilla tiedoilla.¹⁴¹ Olen laatinut näistä tiedossani olevista vahvistetuista sovinnosta taulukon, joka on tutkimuksen liitteenä numero 2. En erikseen esittele näitä vahvistettuja sovintoja, ne kun eivät mielestäni riitä määränsä vuoksi lähdeaineistoksi. Joitakin viittauksia vahvistettuihin sovintoihin tulen tekemään.

142

Konkurssin päättävästä sovinnosta on konkurssilaissa oma lukunsa, joka sisältää muutaman varsin selkeän pykälän. Konkurssilain 21 luvun mukainen sääntely konkurssin päättävästä sovinnosta on hyvin menettelypainotteista, itse sovinnon sisältö jää kokonaan sääntelyn ulkopuolelle. Konkurssin päättävää sovintoa on tietysti luonteensa vuoksi melko vaikea säännellä ainakaan kovin yksityiskohtaisesti. Tämä jättää lain soveltajalle runsaasti liikkumatilaa. Tärkein kysymys sovinnon sisällön kannalta on se, minkälainen velkajärjestely sovinnon kautta on mahdollista toteuttaa.

Lainsäätäjän perustelut pykälistä ovat niukat. Sovintoa on käsitelty myös erittäin vähän konkurssilain aikaisessa oikeuskirjallisuudessa. Konkurssisäännön mukaisesta sovinnosta on hieman enemmän tietoa. Vuosien saatossa sovinto on kokenut perusteiltaan varsin vähäisiä muutoksia, joten myös konkurssilakia aikaisemmalle lainsäädännölle ja sitä koskevalle kirjallisuudelle voidaan antaa merkitystä.

Myös yrityssaneerauslainsäädännölle ja kirjallisuudelle voidaan antaa merkitystä, koska konkurssisovinto voi saada akordin piirteitä. Yrityssaneerauslailla onkin katsottu olevan myös välillistä vaikutusta, kun yritysten sekä näiden rahoittajien ja muiden velkojien kesken pyritään yrityksen

¹⁴¹ Tiedot saatu sähköpostilla Konkurssiylitarkastaja Harri Hämäläiseltä 20.10.2011. Vertailun vuoksi tuon esille, että vuonna 1973 päättyi yhteensä 28 konkurssia akordiin tai sovintoon. Tilastoista ei selviä, miten mainittu luku jakautui näiden päättymismuotojen kesken. Ks. tarkemmin aiheesta *Halila* 1976 s.51. Tuolloin ei siis yrityssaneerausmenettely ollut vielä laisinkaan mahdollinen ja silti akordien ja sovintojen määrä jäi hyvin vähäiseksi.

¹⁴² Taulukko vahvistetuista sovinnosta liitteenä numero 2.

taloudellista asemaa ja velkoja koskeviin järjestelyihin tuomioistuimen ulkopuolella. Neuvotteluedellytykset ovat yrityssaneerauslain myötä muuttuneet, koska huomioon otettava taustalainsäädäntö on erilainen kuin ennen. Saadut kokemukset viittaavat siihen, että rahoittajien valmius vapaaehtoisein velkajärjestelyihin olisi yrityssaneerauslain myötä merkittävästi lisääntynyt.¹⁴³ Tämän voisi olettaa edistävän myös sovintojen mahdollisuutta.

Konkurssin päättävän sovinnon taustalla on sopimusvapaus, koska velkasuhteen ehdoista sopiminen kuuluu velkojan harkintaan, tulee siihen olla mahdollisuus myös konkurssimenettelyn yhteydessä.¹⁴⁴ Muodollisella menettelyllä pyritään kuitenkin mahdollistamaan kaikkia sitovan päätöksen syntyminen vastoin vähemmistön vaatimusta. Samalla estetään niin sanottu *vapaamatkustajaongelma*. Velkojat yleensä edellyttävät kaikkien keskeisten velkojen osallistumista akordiin, jotta sopimuksen ulkopuolelle jäävät velkojat eivät pääsisi vapaamatkustajina hyötymään akordiin osallistuvien velkojen tekemistä myönnytyksistä.¹⁴⁵

Sovinto viittaa osapuolten tahtoon ja konkurssin päättävä sovinto tarkoittaakin sitä, että velallinen ja velkojat tekevät keskenään sopimuksen velkojen järjestelystä, ja tuomioistuimen vahvistamisen jälkeen konkurssimenettely päättyy. Velkoja vastaa vain sopimuksen mukaisista suorituksista velkojille, näin sovinto mahdollistaa velkajärjestelyn liittämisen perinteiseen likvidaatiokonkurssiin.¹⁴⁶

Konkurssilain 21 luku sisältää pykälät sovinnon edellytyksistä (1 §), sovintoa koskevan asian tuomioistuinkäsittelystä (2 ja 3 §) sekä sovinnon vahvistamisen oikeusvaikutuksista (4 §). Säännösten perusteella kyseessä on varsin yksinkertainen akordi- eli sovintomenettely.

Tavoitteenani on esitellä yksityiskohtaisesti konkurssilain 21 luvun säännökset konkurssin päättävästä sovinnosta. Samalla pyrin mahdollisimman

¹⁴³ Koskelo 1994 s.9-10.

¹⁴⁴ HE 26/2003 s.21. Julkisoikeudellisen saatavan haltijalla katsotaan olevan oikeus suostua konkurssin päättävään sovintoon sillä perusteella, että yrityssaneerauslain 97 §:n mukaan julkisoikeudellisen saatavan haltijalla on oikeus muun lain estämättä suostua laissa tarkoitettuun tai sellaiseen vapaaehtoiseen velkajärjestelyyn, joka sisällöltään vastaa laissa säädettyjä periaatteita. Ks.tarkemmin HE 26/2003 s.185.

¹⁴⁵ Savolainen 2004 s. 55.

¹⁴⁶ HE 26/2003 s.185.

ennakkoluulottomasti luomaan kuvaa siitä, minkälaisia käyttömahdollisuuksia konkurssin päättävällä sovinnolla on. Yritän tarkastella järjestelmää sellaisena kuin se on, mahdollisimman vapaana ennakkokäsityksistä. Voisi sanoa, että pyrin tarkastelemaan aihetta modernin insolvenssioikeuden silmälasien lävitse.

4.1.1. Konkurssin päättävän sovinnon tarkoitus/käyttömahdollisuudet

Konkurssin päättävä sovinto ei ole löytänyt omaa paikkaansa konkurssimenettelyssä. Lähtökohtaisesti sitä pidetään konkurssin vaihtoehtoisena päättymistapana, ja sen soveltaminen on jäänyt poikkeusluontoiseksi. Seuraavassa pyrin esittelemään tilanteita, joissa konkurssisovinto voisi tulla ajankohtaiseksi.

”Varaventiili”. Ennen akordilakeja ja sittemmin yrityssaneerauslainsäädäntöä, jolloin konkurssimenettely oli ainoa mahdollinen kokonaisvaltainen menettely maksukyvyttömyystilanteen kohdatessa, oli sovinnolla mielestäni jonkinlaisen ”varaventiilin” tehtävä. Olihan aina mahdollista, että konkurssiin asettaminen myöhemmin osoittautui jostain syystä asiallisesti virheelliseksi. Jotta välttyttiin konkurssin joutumiselta umpikujaan, oli lainsäädännöllä ollut pakko luoda konkurssituomiolle vaihtoehtoinen päättymistapa.¹⁴⁷ Tarkoitin tällä ”varaventiilinä” toimimisena nimenomaan sitä, että konkurssin edellytykset eivät enää täyty eli velallinen ei ole maksukyvytön.

Kun konkurssilakia 2000-luvulla valmisteltiin, oli yrityssaneeraus ollut Suomessa käytössä jo melkein kymmenen vuotta ja se oli vakiinnuttanut paikkansa konkurssimenettelyn vaihtoehtona. Voisi kuvitella, että saneerausmenettely hoitaisi tuon sovinnon aikaisemman ”varaventiilin” tehtävän ennakoivasti ja konkurssin päättäminen sovintoon siinä tarkoituksessa osoittautuisi nykyisin turhaksi, koska konkurssiin pitäisi ohjautua vain elinkelvottomia yrityksiä.

Kuitenkin käytännössä konkurssin päättävää sovintoa on käytetty juuri tällaisen ”varaventiilin” tehtävässä. Tätä voisi pitää konkurssisovintoon johtaneena syynä lähtökohtaisesti kaikissa tiedossani olevista vahvistetuista sovinnosta. Konkurssipesiin on kertynyt niin paljon varoja, että konkurssimenettelyyn kuuluvat velat ovat tulleet suoritetuiksi kokonaan tai lähes kokonaan. Varoja on kertynyt pesiin realisointien, takaisinsaantikanteiden menestymisen vuoksi,

¹⁴⁷ KM 1978:37 s.592; *Ovaska* 1985 s.24.

osapuolten saatavia koskevien riitojen sopimisten vuoksi sekä uuden rahoituksen vuoksi, joko niin, että omistajavelallinen on itse maksanut velkoja pois tai velallinen on onnistunut saamaan uutta rahoituslainaa.

Elinkelpoinen liiketoiminta. Hallituksen esityksen mukaan sovinto voi tulla ajankohtaiseksi silloin, kun konkurssin aikana käy ilmi, että liiketoiminnan jatkamiselle velallisen toimesta on edellytyksiä. Tällöin on kaikkien edun mukaista, että velallinen ja velkojat tekevät konkurssimenettelyn jatkamisen sijasta vapaaehtoisen sopimuksen velkojen järjestelystä.¹⁴⁸

Koulu on puolestaan esittänyt konkurssin päättävän sovinnon sopivan tilanteisiin, joissa konkurssin aikana on havaittu, että velallinen kuuluisikin yrityssaneerausmenettelyyn. Koulun mukaan tällöin sovinto tarjoaa mahdollisuuden päättää konkurssimenettelyn ja uudella hakemuksella siirtymisen saneerausmenettelyyn.¹⁴⁹

Näissä molemmissa tilanteissa konkurssiin asetetun liiketoiminnan onkin katsottu olevan elinkelpoista ja pyritään nimenomaisesti siihen, että velallinen itse jatkaa liiketoimintaa. Miksi Koulun mielestä tilanteessa tulisi sitten siirtyä erilliseen yrityssaneerausmenettelyyn, kun lainsäätäjä katsoo, että sovinnon kautta voitaisiin toteuttaa velkajärjestely, jonka kautta velallinen voisi jatkaa liiketoimintaa?

Eikö olisi kaikkien kannalta edullisempaa laatia suoraan konkurssin päättävän sovinnon kautta yrityssaneerausta muistuttava maksuohjelma? Sovinnon sisällön kannalta lähtökohtana on sopimusvapaus, kunhan laadittu sopimus vain täyttää lain vaatimat edellytykset sovintoa kannattavien velkojien sekä jako-osuutta koskevien vaatimusten osalta. Varsinkin jos konkurssimenettelyssä on jo ehditty selvittämään velallisen varoja ja velkoja, luulisi kaikkien kannalta olevan järkevintä laatia ohjelma suoraan konkurssisovinnon kautta kuin hakeutumalla uuteen menettelyyn ja aloittamalla koko velkaselvittely alusta. Näin säästettäisiin varmasti kuluissa ja ajassa. Useimmiten samat henkilöt, jotka toimivat konkurssipesissä pesänhoitajina,

¹⁴⁸ HE 26/2003 s.185.

¹⁴⁹ *Koulu* 2009a s.422.

omaavat käytännönkokemusta myös saneerausmenettelystä ja ovat varmasti kykeneviä laatimaan velkajärjestelyn konkurssisovinnon kautta.

Kun kaikilla on kuitenkin tiedossa yrityssaneerauslainsäädäntö ja sen luomat mahdollisuudet, miksei niitä hyödynnettäisi tällaisessa tilanteessa suoraan? Yleisesti on tiedossa, että mitä kauemmin maksukyvyttömyysmenettely kestää sitä enemmän velallisen varallisuus on huvennut. Myös velallisen liiketoiminnalle, jota tällaisessa tilanteessa on varmasti tarkoitus jatkaa, pitkään kestänyt maksukyvyttömyysmenettely on haitallinen.

Tähän aiheeseen liittyy oleellisesti kysymys siitä, minkälainen velkajärjestely sovinnon kautta on mahdollista tehdä. Voiko velallinen sitoutua sovinnon kautta maksamaan velkojille suorituksia liiketoiminnan kautta tulevilla tuotoilla vai onko mahdollista käyttää vain jo velallisella olemassa olevia varoja? Vastauksesta on kiinni se, onko tarpeellista siirtyä uuteen menettelyyn vai voidaanko konkurssisovinnolle todella antaa rehabilitaation piirteitä niin, että velallinen suorittaa velkojaan ainakin osittain vastaisuudessa hankkimillaan varoilla. Tähän kysymykseen pohditaan vastausta luvussa 4.3, joka käsittelee sovinnon sisältöä.

Luonnollinen henkilö. Konkurssi ei vapauta velallista veloista, vaan tämä vastaa konkurssin jälkeenkin veloista, joille ei ole kertynyt täyttä suoritusta (KonkL 1:6). Vastuun jatkumisella on käytännön merkitystä vain, kun konkurssivelallisena on luonnollinen henkilö. Luonnollinen henkilö voi harjoittaa liiketoimintaa, jolloin puhutaan yksityisestä elinkeinonharjoittajasta. Konkurssi on helposti kohtuuttoman ankara menettely luonnollisen henkilön kohdalla, hän kun vastaa yhtiön velvoitteista niin kuin omasta velastaan. Jos yhtiön omaisuus luovutetaan konkurssiin, yhtiömieheltä voidaan vaatia yhtiön erääntyneiden ja erääntymättömien velkojen maksamista.¹⁵⁰ Vaikka konkurssivelallisena olisi oikeushenkilö, yhtiön johto ja omistajat ovat usein sitoutuneet henkilökohtaiseen vastuuseen velallisen velvoitteista.¹⁵¹

Luonnollinen henkilö vastaa konkurssivelasta myös sillä omaisuudella, jonka hän myöhemmin saa. Luonnollinen henkilö, myös yritysjohto ja omistajat, voivat

¹⁵⁰ Linna 2012 s.231; Niemi-Kiesiläinen 1995 s.29.

¹⁵¹ Karkia 2003 s.43.

vapautua konkurssin aiheuttamasta velkavastuusta yksityishenkilön velkajärjestelyyn hakeutumalla. Velkajärjestely on mahdollista myöntää maksukyvyttömälle yksityishenkilölle (VJL 1 §). Yksityishenkilön velkajärjestely mahdollistaa tietyin edellytyksin yksityistä elinkeinotoimintaa harjoittavan henkilön velkajärjestelyn, jota koskien VJL 7 luvussa on erilliset määräykset. Tällöin yrittäjänä toimivan yksityishenkilön yksityistalouden velat voidaan järjestellä VJL:n mukaisesti, jos yritystoiminta on niin kannattavaa, että yritystoimintaan liittyvät velat voidaan maksaa yritystoiminnan tuotoilla.¹⁵²

Velkajärjestely ei kuitenkaan sovellu toimivan yritystoiminnan maksukyvyttömyysongelmien ratkaisemiseksi, vaan yritystoiminnassa syntyneiden velkojen järjestely tapahtuu yrityssaneerauslain mukaisesti.¹⁵³ Jo päättyneen elinkeinotoiminnan velat kuuluvat VJL:n mukaisesti velkajärjestelyn piiriin.

Käytännössä luonnollinen henkilö voi vapautua jäljellejäävien velkojen vastuusta myös, kun hän onnistuu laatimaan saneeraussuunnitelman velkojensa kanssa.¹⁵⁴ Käytännössä tämä on konkurssimenettelyn aikana mahdollista konkurssisovinnon kautta, jolloin sovinnon sisältö voi estää velkojaa vaatimasta velalliselta suoritusta sovinnossa vahvistetun määrän ylittäviltä osin.¹⁵⁵

Insolvenssipolitiikka vie kohti pehmeämpää maksukyvyttömyyslainsäädäntöä, jolloin tavoitellaan velallisen taloustilanteen tervehdyttämistä ja taloudellisen toimintakyvyn palauttamista. Epäonnistuneiden yrittäjien tärkeimmäksi velkavastuusta vapauttavaksi instrumentiksi on noussut yksityishenkilön velkajärjestely. Konkurssisovinto on lainsäädännöllisesti mahdollinen vaihtoehto velallisen taloudellisen tilanteen tervehdyttämistä varten. Aihe vaatisi käytännön toteutuksen kannalta kuitenkin lisätutkimusta.¹⁵⁶

¹⁵² Linna 2012 s.250; Savolainen 2004 s.54-55.

¹⁵³ Oikeusministeriön työryhmä on mietinnössään esittänyt, että yksityisen ammatinharjoittajan pienimuotoisen yritystoiminnan velat voitaisiin tietyin edellytyksin järjestellä velkajärjestelyn mukaisesti. Ks. aiheesta tarkemmin OMML 11/2011 s.33-34.

¹⁵⁴ Karkia 2003 s.43.

¹⁵⁵ OM 2004:17 s.96.

¹⁵⁶ Velkahallintatyöryhmä on ehdotuksissaan esittänyt, että poliittinen päätöksenteko maksukyvyttömyysmenettelyiden kehittämisestä velkavastuusta vapautumista koskien tulisi tehdä mahdollisimman pikaisesti. Ks. aiheesta tarkemmin OM 2004:7 s.30 ja OM 2004:17 s.97.

Saneerauskonkurssi. Kuten aikaisemmin esitin, sovinto voisi sopia saneerauskonkursseihin, jolloin liiketoiminta pääsääntöisesti myydään aikaisemmin yrittäjänä toimineelle tai tämän läheiselle. Tällainen saneerauskonkurssi on varsinkin velkojen kannalta usein varsin epätarkoituksenmukainen. Sovinnon kautta voitaisiin päästä kokonaisvaltaisempaan ja kaikkien osapuolien kannalta tarkoituksenmukaisempaan ratkaisuun. Esimerkiksi niin, että ostaja suorittaa kuvitteellisella kauppasummalla (siis summa, jolla saneerauskonkurssissa ostaisi liiketoiminnan) pesän velkoja, jolloin velallisille taattaisiin näin vähintään sama jako-osuus kuin saneerauskonkurssilla. Periaatteessa mahdollistahan tähän olisi vielä yhdistää velkajärjestely. Tällöin liiketoimintaa pystyttäisiin jatkamaan ja vanhat sopimukset sekä työpaikat säilyisivät.

Tämä edellyttää kuitenkin todennäköisesti velkojalta aktiivisuutta. Velallisen kannalta saneerauskonkurssi voi olla hyvinkin yksinkertainen keino vapautua veloista ja jatkaa samaa liiketoimintaa, joten velallinen tuskin tällaisessa tilanteessa ehdottaisi konkurssin päättävää sovintoa. Tällainen saneerauskonkurssi voi käytännössä osoittautua joskus selvästi yksinkertaisemmaksi saneerausmenettelyksi kuin yrityssaneeraus.¹⁵⁷

Raukeaminen. Konkurssi päättyy nykyisin useimmiten raukeamiseen, jolloin velkojille ei pääsääntöisesti kerry ollenkaan suorituksia.¹⁵⁸ Konkurssisovinto voisi sopia korvaamaan konkurssin raukeamista silloin, kun raukeamisen perusteena on se, että konkurssipesän varat ylittävät konkurssin kustannukset niin vähäisellä määrällä, ettei konkurssin jatkaminen ole tarkoituksenmukaista (KonkL 10:1). Tällöin pesänhoitajan on varattava ulosottomiehelle tilaisuus velalliselle palautuvan omaisuuden ulosmittaamiseen (KonkL 3:12). Tämä voi asettaa velkojat eriarvoiseen asemaan, kun ulosotossa maksun voi saada vain sellainen velkoja, jolla on saatavistaan ulosottooperuste. Tätä edellytystähän ei konkurssissa maksunsaannille ole.¹⁵⁹ Näin konkurssin päättäminen sovintoon olisi velkojen kannalta yhdenvertaisempi, kuin pesän rauettaminen ja suoritusten maksu ulosoton kautta.

¹⁵⁷ HE 152/2006 s.46.

¹⁵⁸ HE 26/2003 s.17 ja 19.

¹⁵⁹ *Koulu* 2009a s.419.

Konkurssiasiaain neuvottelukunta on suosituksessaan esittänyt, että tällaisessa tilanteessa konkurssipesää tulisi poikkeuksellisesti jatkaa, jos velkojilla ei ole pesän omaisuuden arvoa vastaavaa ulosottoperustetta ja pesän likvidejä varoja jouduttaisiin sen vuoksi luovuttamaan velalliselle.¹⁶⁰ Tällöinkin täysimittaisen konkurssin vaihtoehdoksi voisi sopia konkurssisovinto, jolloin velkojille maksettaisiin suorituksia sen verran kuin pesän varoista riittää. Konkurssisovinto voisi osoittautua täysimittaista menettelyä kevyemmäksi menettelyksi kulujen ja menettelyn keston suhteen.

Maksukyvyttömyystilanteiden hoito. Hallituksen esityksessä esitetään, että konkurssin päättävä sovinto voisi toimia vaihtoehtoisena menettelynä maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon. Tätä vaihtoehtoa olen pohtinut aikaisemmin luvussa 3.4. Olen tullut siihen tulokseen, että liiketoiminnan jatkamista tavoitellessa nopeutettu saneeraus on toimivampi ratkaisu kuin konkurssin päättävä sovinto. Liiketoiminnan lopettamista varten konkurssisovinnon käyttäminen sitä vastoin voisi olla vaihtoehtoinen menettely maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon. Tämä vaatisi lisätutkimusta käytännön toteutusta ajatellen.

Käytäntö on kuitenkin viimekädessä se, joka määrittelee, milloin konkurssisovinto voi tulla ajankohtaiseksi. Konkurssisovinto on mahdollista nostaa konkurssimenettelyn todelliseksi vaihtoehtoiseksi päättymistavaksi, poikkeuksen sijaan. Aina on kuitenkin tapauskohtaisesti harkittava konkurssisovinnon soveltuvuus tilanteeseen.

4.1.2. Kenen aloitteesta sovintoon tulisi pyrkiä?

Konkurssilaki paransi mahdollisuuksia päättää konkurssi sovintoon keventämällä sovinnon vahvistamisen edellytyksiä. Varsinaisesti laki ei kuitenkaan edistä sovintoja, koska se jättää täysin avoimeksi, kenen aloitteesta sovintoon tulisi pyrkiä. Konkurssilain 21 luvun pykälät säätelevät lähinnä sovinnon menettelyä. Menettelykeskeisyys on varsin tyypillistä maksukyvyttömyyslainsäädännölle ja tuomioistuimen kontrollilla pyritään pääasiassa asianosaisten oikeussuojan turvaamiseen.

¹⁶⁰ Suositus 14/19.5.2005 s.2.

Sovinnon aloitteentekijänä voinee tulla kyseeseen lähinnä pesänhoitaja, velallinen ja velkojat. Se, kuka sovintoa käytännössä voimakkaasti ajaa, on varmasti hyvin tapauskohtaista ja riippuu siitä, mitä sovinnolla tavoitellaan. Selvää kuitenkin on, että konkurssin päättävän sovinnon aikaansaaminen edellyttää voimakasta keskushahmoa.

Konkurssilaki asettaa pesänhoitajalle velvoitteen hyvän pesänhoitotavan edellyttämässä laajuudessa edistää riitaisuuksien ratkaisemista sovinnollisesti (KonkL 13:8). Koulu on pohtinut laajasti vuonna 2005 julkaistussa artikkelissaan ”Sovinnollisuuspyrkimys konkurssissa” konkurssilain 13:8:n mukaisia sovinnollisuuspyrkimyksen ulottuvuuksia. Artikkelissaan Koulu erityisesti huomauttaa, että sovinnollisuuspyrkimystä ei tule kytkeä konkurssin päättävään sovintoon.¹⁶¹

Pesänhoitajalle asetetulla sovinnollisuuspyrkimyksellä on tarkoitus lähinnä nopeuttaa pesänselvitystä. Konkurssimenettelyllä on tarkoitus pyrkiä takaamaan velkojille mahdollisimman suuri ja nopea suoritus saatavilleen. Samalla velkojia tulee kohdalle yhdenvertaisesti. Pesänhoitajan on toimittava nimenomaan velkojien yhteiseksi hyväksi.¹⁶² Voisiko yleisten konkurssiperiaatteiden valossa pesänhoitajan ajatella olevan velvollinen edistämään sovintoja, jos se nopeuttaisi pesän selvittämistä tai jos sillä saavuttaisiin velkojille parempi jako-osuus?

Pesänhoitajan rooli on vuosien saatossa vahvistunut ja pesänhoitajan asema on itsenäistynyt velkoihin nähden. Hänelle on myös uskottu yhä enemmän niin sanottuja suoria tehtäviä, joita hoitaessaan pesänhoitaja on riippumaton velkojien päätöksistä.¹⁶³ Pesänhoitajan rooli on käytännössä varsin vahva ja itsenäinen. Ovaska on muun muassa katsonut, että pesänhoitaja saattaisi jopa rikkoa huolellisuusveloitettaan, jos tämä lopettaisi menestyvän liiketoiminnan, koska tästä saattaisi aiheutua velalliselle vahinkoa.¹⁶⁴

¹⁶¹ *Koulu* DL 2005 s.838-839 ja 847-848; *Koulu* 2009a s.117 ja 422.

¹⁶² *Koulu* 2009a s. 132-138; *Linna* 2012 s.242.

¹⁶³ *Koulu – Lindfors* 2010 s.58-59. Nämä pesänhoitajan suorat tehtävät ovat niitä pesänhoitajalle laissa määriteltyjä tehtäviä, joissa pesänhoitajalla on yksinomainen päätäntävalta. Konkurssilain 14:8:n mukaisesti näitä ovat mm. pesäluettelon, velallisselvityksen ja jakoluettelon laatiminen, saatavien selvittäminen ja pesään kuuluvan omaisuuden myynnistä huolehtiminen. Ks. aiheesta tarkemmin *Nenonen* 2004 s.26-29.

¹⁶⁴ *Ovaska* 1992 s.403.

Koulun mielestä konkurssikäytännössä sovinnon edistäminen jäänee pesähoitajalle ja velkojatoimikunnalle.¹⁶⁵ Asiantunteva ja ennakkoluuloton pesähoitaja on varmasti ehdottoman tärkeä sovintoa ajatellen. Sovinnon päättävä konkurssi on niin huonosti tunnettu, että vaatii hyvää lain tuntemusta ja sen avointa soveltamista, että sovinnon mahdollisuus tulee todelliseksi vaihtoehdoksi.

Pesähoidon tarkoituksena on konkurssipesän omaisuuden realisointi. Tämän vuoksi päätös liiketoiminnan jatkamisesta on aina tehtävä velkojainkokouksessa.¹⁶⁶ Tulisiko myös esitys konkurssin päättävästä sovinnosta tehdä velkojainkokouksessa, jos sovinnon kautta on lähtökohtaisesti tarkoitus jatkaa liiketoimintaa? Velkojilla ei ole kuitenkaan minkäänlaista pakkoa osallistua velkojainkokouksiin ja usein velkojat käytännössä ovatkin varsin passiivisia. Käytännössä päätöksenteko tapahtunee kirjallisesti velkojilta tiedustelemalla.

Säädöstasolla pesähoitaja on edelleen velkojille alisteinen hallintoelin. Konkurssioikeus Suomessa edustaa velkojen autonomian periaatetta, joka tarkoittaa sitä, että velkojat saavat päättää konkurssivarallisuuden hallinnosta ja rahaksi muuttamisesta. Velkojat käyttävät näin ylintä päätäntävaltaa velkojainkokouksissa (KonkL 14:2). Myös yrityssaneerauslaki pohjautuu velkojen päätäntävällälle. Velkojen ratkaisuvallan periaatteen mukaan ohjelman tarkoituksenmukaisuus ja velallisyriksen elinkelpoisuuden päättäminen on luotettu velkojen harkintaan. Velkojen oletetaan kykenevän tehokkaaseen päätöksentekoon taloudellisen hyötynsä maksimoimiseksi.¹⁶⁷ Näin velkojen asema varsinkin konkurssin päättävän sovinnon kohdalla muodostuu ratkaisevaksi. Velkojen kontrolli tulee esille kuitenkin lähinnä sovinnosta päätettäessä, sovinnon taakse kun tulee saada velkojen enemmistön kannatus.

Sovinto rakentuu muodollisesti velallisen varaan, varsinkin jos liiketoimintaa on tarkoitus velallisen toimesta jatkaa. Hallituksen esityksessä velalliselle on asetettu velvoite toimittaa ehdotuksensa tiedoksi ja hyväksymistä varten

¹⁶⁵ Koulun 2009a s.422.

¹⁶⁶ Nenonen 2004 s.28; Suositus 1/1.9.2004 s.11.

¹⁶⁷ Savolainen 2004 s.3.

velkojille.¹⁶⁸ Velallisen rooli sovintoon pyrkimisessä on varmasti avainasemassa. Ovaska on katsonut, että aloite sovinnon aikaansaamiseen voisi tulla ainoastaan velallisen taholta.¹⁶⁹

Käytännössä sovinto rakentunee kaikkien kolmen velallisen, velkojen ja pesähoitajan yhteistyölle. Erityisesti kuitenkin velallisen ja pesähoitajan varaan. Velallisella on todennäköisesti suurin intressi edistää konkurssisovintoa ja pesähoitajalla taaskin paras asiantuntemus. Yksittäisellä velkojalla on vaikea nähdä olevan sellaista intressiä, että tämä ajaisi aktiivisesti sovintoa. Velkojan intressi, kun rajoittuu pääasiassa mahdollisimman suuren suorituksen varaan. Tämä voisi ehkä tulla esille aikaisemmin esitetyllä tavalla saneerauskonkurssin kohdalla.

Sovinnon aikaansaamiseksi pesähoitajalta ja velalliselta vaaditaan aktiivista yhteydenpitoa kaikkiin osapuoliin. Velkojilla on tapana jäädä varsin passiivisiksi konkurssimenettelyn aikana. Sovinnon tiukkojen kannatusta koskevien vaatimusten vuoksi kuitenkin vain pienvelkojat voivat jäädä kokonaan passiivisiksi konkurssin päättävää sovintoa koskien.¹⁷⁰

4.2. Sovinnon edellytykset

Konkurssilain 21 luvun mukaan konkurssissa voidaan vahvistaa konkurssimenettelyn päättävä sovinto *velallisen* hakemuksesta, kunhan se täyttää lain vaatimat edellytykset. Lain vaatimat edellytykset ovat lähinnä menettelyllisiä. Sovinnon sisällön kannalta laki asettaa vain ehdollisen vaatimuksen. Sovintoa ei nimittäin saa vahvistaa, jos sovintoa vastustanut velkoja tätä vaatii vedoten sopimuksen loukkaavan velkojen yhdenvertaisuutta tai olevan hänen kannaltaan muuten kohtuuton (KonkL 21:3.1).

Sovinnon vahvistamisen edellytyksenä on ensinnäkin se, että sovinto saa taakseen *riittävän enemmistön* velkojen joukosta. Toiseksi sopimuksen tulee taata velkojille, jotka siihen eivät ole suostuneet tietty *vähimmäissuoritus* ja

¹⁶⁸ HE 26/2003 s.186.

¹⁶⁹ Ovaska 1985 s.293.

¹⁷⁰ KonkL 21:1.1 1 kohdan mukaan konkurssissa voidaan vahvistaa konkurssimenettelyn päättävä sovinto kun sovintoa kannattavat velallisen lisäksi velkojat, joiden äänimäärä on yhteensä vähintään 80 prosenttia velkojen kokonaisäänimäärästä, ja jokainen velkoja, jonka äänimäärä on vähintään 5 prosenttia velkojen kokonaisäänimäärästä.

kolmanneksi laki määrää, että kaikki niin sanotut *massavelat tulee olla maksettu* tai niiden maksamista varten on annettu turvaava vakuus (KonkL 21:1).

Tuomioistuimen kannalta kyseessä on siis hyvin yksinkertainen velkajärjestelymenettely, eikä sen vahvistamisen yhteydessä tarvitse tutkia muuta kuin 1 §:ssä säädetty edellytykset. Sovinnon sisältöön liittyvä yhdenvertaisuuden ja kohtuuttomuuden edellytys voi tulla tuomioistuimen ratkaistavaksi vain jonkun velkojan erityisestä vaatimuksesta.¹⁷¹ Edellytykset ovat laissa hyvin selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistu, eikä niiden soveltamisen voisi olettaa tuottavan vaikeuksia. Lähinnä yhdenvertaisuuden ja kohtuuttomuuden vaatimukset ovat tuomioistuimessa harkinnanvaraisia.

Konkurssilain katsotaan parantavan mahdollisuuksia päättää konkurssi vaihtoehtoisesti sovintoon. Näin on ennen kaikkea siitä syystä, että velkojen täydellisestä yksimielisyyden vaatimuksesta on luovuttu. Vahvistamisen edellytykset ovat muutoksista huolimatta edelleen varsin tiukat.¹⁷²

4.2.1. Sovinnon kannatusta koskeva edellytys

Ensinnäkin sovinnon vahvistaminen edellyttää, että sitä kannattavat velallisen lisäksi velkojat, joiden yhteinen äänimäärä on vähintään 80 prosenttia velkojen *kokonaisäänimäärästä* ja jokainen sellainen velkoja, jonka äänimäärä on vähintään 5 prosenttia velkojen kokonaisäänimäärästä (KonkL 21:1.1:n 1 kohta). Velkojan äänimäärä on hänen kulloisenkin konkurssisaatavansa rahamäärä, euro ja ääni -periaatteella (KonkL 15:3.1).¹⁷³

Hallituksen esityksen esimerkin mukaan se tarkoittaa, että pesässä, jossa velkojen äänimäärä on miljoona, vaaditaan, että sovintoa kannattaneiden velkojen kokonaisäänimäärä on 800 000. Lisäksi tässä äänimäärässä tulee olla mukana kaikki ne velkojat, joiden äänimäärä on 50 000 tai sitä enemmän. Jos näistä velkojista yksikin vastustaa sovintoa, se ei ole vahvistuskelpoinen.¹⁷⁴

Sovinnosta päätettäessä kokonaisäänimäärällä tarkoitetaan sitä äänimäärä, jonka muodostavat kaikkien pesään kuuluvien velkojen saatavat. Lähtökohtaisesti kaikkien velkojen on osallistuttava päätöksentekoon. Vain niin sanottu *pienvelkoja* voi jäädä äänestyksessä täysin passiiviseksi, koska hänen

¹⁷¹ OM 2003:17 s.90

¹⁷² *Koulu – Lindfors* 2010 s.99.

¹⁷³ *Linna* 2012 s.241.

¹⁷⁴ HE 26/2003 s.185.

osaltaan kyseeseen voi tulla myös jonkinlainen pakkoakordi. Pienvelkoja tarkoittaa sellaista velkojaa, jonka äänimäärä on alle 5 prosenttia kokonaisäänimäärästä eli tällainen velkoja ei yksin kykene kaatamaan sovintoa.¹⁷⁵

Kuka sitten on sellainen konkurssilain mukainen velkoja, joka saa osallistua päätöksentekoon ja minkä ajankohdan mukaan konkurssisaatava huomioidaan? Konkurssilain mukaan oikeus käyttää päätösvaltaa on niillä velkojilla, joilla on konkurssisaatava velalliselta (KonkL 15:1). Valvontapäivän jälkeen tämä oikeus on niillä velkojilla, jotka ovat valvoneet saatavansa tai joiden saatava on muuten otettu huomioon sekä panttivelkojalla, joka on esittänyt selvityksen saatavastaan.¹⁷⁶

Konkurssisaatavalla tarkoitetaan sellaista velalliselta olevaa saatavaa, jota koskeva velallisen sitoumus tai muu oikeusperuste on syntynyt ennen konkurssin alkamista (KonkL 1:5). Konkurssin alkamisella viitataan ajankohtaan, jona tuomioistuin päättää velallisen asettamisesta konkurssiin.¹⁷⁷

Konkurssisaatavan on oltava rahamääräinen ja näin se määräytyy lähinnä rahavelan ja viime kädessä rahan käsitteen kautta. Lainkohdassa mainittu muu oikeusperuste voi olla muun muassa velalliselle määrätty vahingonkorvausvelvollisuus tai suoraan laista johtuva maksuvelvollisuus esimerkiksi maksuunpantu vero tai julkinen maksu. Vuoden 2004 konkurssilaissa konkurssisaatavaksi määritellään myös panttisaatavat.¹⁷⁸

Konkurssissa velkaselvittely toteutetaan *jakoluettelon* välityksellä. Jakoluettelon laatiminen on pesänhoitajan tärkeimpiä tehtäviä ja hänen tulee saada ehdotuksensa valmiiksi kahdenkuukauden kuluessa konkurssin *valvontapäivästä* eli päivästä, johon mennessä velkojen piti ilmoittaa saatavansa (KonkL 13:2).¹⁷⁹ Lähtökohtaisesti valvonnalla on preklusiivinen vaikutus eli jako-osuuden saadakseen velkojan on valvottava konkurssisaatavansa kirjallisesti ilmoittamalla se pesänhoitajalle viimeistään

¹⁷⁵ Tässä yhteydessä ei ole merkitystä konkurssilain 15:7:n pienvelkojan määritelmällä, jonka mukaan pienvelkoja on sellainen velkoja, jonka saatava on alle 3000 euroa.

¹⁷⁶ *Koulu* 2009a s. 262.

¹⁷⁷ *Koulu – Lindfors* 2010 s. 85.

¹⁷⁸ *Koulu* 2009a s. 341-343.

¹⁷⁹ *Koulu – Lindfors* 2010 s. 86-87; *Koulu* 2009a s. 348.

valvontapäivänä (KonkL 12:6). Poikkeuksia on kuitenkin useita, pesänhoitaja voi esimerkiksi ottaa saatavan huomioon myös oma-aloitteisesti.¹⁸⁰

Konkurssisovinnosta päätettäessä on siis otettava huomioon kaikki konkurssisaatavansa valvoneet tai muuten jakoluettelossa huomioon otetut velkojat. Näiden velkojien käytössä olevat äänimäärät määräytyvät jakoluetteloon otetun velan määrän mukaan.

Tämä vahvistamisen edellytys määrittelee myös missä konkurssimenettelyn vaiheessa sovinto on mahdollinen. Konkurssin päättävä sovinto on lähtökohtaisesti mahdollinen siis vasta konkurssivalvonnan jälkeen, kun on tiedossa konkurssin piiriin kuuluvat konkurssisaatavat. Tästä oli konkurssisäännössä erityisesti säännelty, mutta konkurssilaissa ei mainintaa enää ole. Hallituksen esityksen mukaan sovinto voitaisiin vahvistaa missä vaiheessa tahansa ennen lopputilityksen hyväksymistä. Yleensä kuitenkin sovintoa ei voida vahvistaa ennen valvontapäivää, koska sen edellytyksiä ei pystytä tukimaan.¹⁸¹

Hallituksen esityksen pohjalta on mahdollista ajatella, että sovinnon vahvistaminen voisi poikkeustapauksessa tulla kyseeseen myös ennen valvontaa, jos kaikki velkojat olisivat tiedossa. Tämä voinee tulla kyseeseen lähinnä pienen pesän kohdalla, jossa velkojia on vain muutamia ja kaikki velkojat tunnetaan. Koulu kuitenkin katsoo, että konkurssissa on aina toimitettava konkurssivalvonta, vaikka kaikki velkojat ja heidän saatavansa ennalta tiedetään.¹⁸²

Päätöksenteko tapahtuu pääsääntöisesti velkojainkokouksissa (KonkL 15:2.1). Velkojainkokous saadaan järjestää myös ”etäkokouksena”. Velkojainkokousten pitäminen on hidasta, kallista ja usein velkojien osanotto passiivista. Tästä johtuen velkojille kuuluva päätöksenteko voidaan toteuttaa myös niin sanotussa muussa päätöksentekomenettelyssä (KonkL 15:2.2). Konkurssisovintoa ajatellen ei ole välttämätöntä järjestää erillistä velkojainkokousta, vaan sovinto

¹⁸⁰ *Koulu* 2009a s.348.

¹⁸¹ HE 26/2003 s.185.

¹⁸² *Koulu* 2009a s. 348.

voidaan saada aikaan myös kunkin velkojan kanssa erikseen neuvottelemalla.¹⁸³

Tämä konkurssin päättävää sovintoa koskeva edellytys on ehdottomasti merkityksellisin ja edelleenkin varsin tiukka vaikka konkurssisäännön aikaisesta velkojen täydestä yksimielisyyden vaatimuksesta on luovuttu. Kaikissa tiedossani olevissa vahvistetuissa sovinnossa kaikki velkojat ovat suostuneet sovintoon.

4.2.2. Vähimmäissuoritus ja tuomioistuimen ratkaisu jako-osuudesta

Jos velkoja ei ole suostunut sovintoon, tulee hänen saada sovinnon perusteella vähintään sama jako-osuus kuin hän olisi saanut, jos konkurssimenettelyä olisi jatkettu (KonkL 21:1.1:n 2 kohta). Tämä niin sanottu *vähimmäissuoritus* suojaa konkurssipesän pienvelkoja. Samalla sen on myös tarkoitus estää se, että pienvelkojat voisivat kaataa sopimuksen silloin, kun se ei loukkaa heidän oikeuksiaan.¹⁸⁴ Velkojalla on mahdollisuus saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi vastaako velkojalle sovinnon perusteella maksettava jako-osuus lopullista jako-osuutta (KonkL 21:2.1).

Tällaisen vähimmäissuorituksen takaaminen pienvelkojalle on oleellista sen vuoksi, että ensimmäisen ja toisen momentin mukaisesti kysymykseen saattaa tulla tiettyjen velkojen osalta eräänlainen pakkoakordi. Pienvelkoja ei voi ainakaan yksin estää sopimuksen syntymistä, jos kaikki suuremmat velkojat, joilla on vaadittu viiden prosentin äänimäärä kaikista saatavista ja kokonaiskannatus ylittää vaadittavan 80 prosenttia, sopimukseen suostuvat. Näin vähimmäissuoritus suojaa tällaista pienvelkojaa takaamalla hänelle vähintään saman suorituksen kuin jos konkurssimenettelyä olisi jatkettu.

Tässä kohtaa on huomautettava, että laki ei takaa konkurssisovinnon hyväksyville velkojille mitään vähimmäismäärää saatavistaan. Suostumisen ehdot ovat täysin velkojan omassa harkinnassa. Vähimmäissuoritus ei siis koske sovintoon suostunutta, eikä tällaisella velkojalla ole myöskään oikeutta saada tuomioistuimen ratkaisua jako-osuudesta (KonkL 21:1.1 2 kohta ja 21:2.1). Vähimmäissuoritus ei koske myöskään panttivelkojaa koska sovinnolla

¹⁸³ Halila 1976 s. 50.

¹⁸⁴ HE 26/2003 s.21.

ei voida rajoittaa sitä vastustaneen panttivelkojan asemaa (KonkL 21:1.2). Panttivelkojan erityisasemaa käsittelen luvussa 4.2.4. Näin konkurssivertailulla on tarkoitus osoittaa, minkälaiseksi tavallisten velkojien asema muodostuisi, jos konkurssimenettelyä jatkettaisiin.

Vähimmäissuoritus on yhtä kuin konkurssin hypoteettinen jako-osuus. Pesänhoitajan tulee liittää sovintoa koskevaan asiakirjaan kirjallinen arvio näistä oletetuista jako-osuuksista (KonkL 21:1.3). Tämä arvio perustuu siis täysin pesänhoitajan oletukseen siitä, minkälaiseksi jako-osuus muodostuisi, jos konkurssimenettelyä jatkettaisiin. Siitä, kuinka tällainen konkurssivertailu tulisi käytännössä toteuttaa, ei ole erikseen säädetty eikä aiheesta ole myöskään konkurssia koskevassa oikeuskirjallisuudessa kirjoitettu. Mahdollista tulkinta-apua voinee hakea yrityssaneerauksen puolelta, josta löytyy vastaavanlainen vähemmistövelkoja koskeva suojasäännös.¹⁸⁵ Tätä niin sanottua *konkurssivertailua* on käsitelty niin käytännössä kuin kirjallisuudessa yrityssaneerauksen puolella.

Ongelmallisinta konkurssivertailussa on se, kuinka aikatekijä otetaan huomioon ja millaista konkurssia käytetään vertailuperusteena. Jatkuva konkurssimenettely voi kestää vielä pitkäänkin ennen mahdollisia lopputilityksiä ehdotetun sovintoon päättymisen jälkeen tai vaihtoehtoisesti raueta hyvin nopeasti. Myös konkurssia jatkettaessa ja varallisuutta realisoidessa pesään kertyvä varallisuus voi muodostua hyvin erilaiseksi kuin konkurssissa, johon vertailu on perustunut. Suomessa yrityssaneerauksen puolella on lähdetty siitä, että ajan kulumisen merkitystä suorituksen arvolle ei tulisi ottaa huomioon ja vertailu kohdistetaan saamisoikeuden arvoon. Rahasuorituksen arvoa tarkastellaan tällöin nimellisarvoperiaatteen mukaan eli rahavelvoitteet ovat oikeudellisesti immuuneja rahan arvon muutoksille.¹⁸⁶

Vertailussa merkitystä lienee myös sillä, minkälainen velkajärjestely konkurssisovinnon kautta on mahdollista: leikataanko vain velkoja vai voiko velallinen sitoutua suorittamaan velkoja mahdollisella tuottoarvolla? Tähän kysymykseen etsitään vastausta luvussa 4.3. Sitä, milloin jako-osuutta

¹⁸⁵ Velkoja voi vastustaa saneerausohjelman hyväksymistä sillä perusteella, että hänelle ohjelmassa luvattu suoritus on pienempi kuin mitä hän saisi kuvitteellisessa konkurssissa (YSL 53.1 § 5 k).

¹⁸⁶ *Hupli* 2004 s.313.

vastaavat suoritukset on tehtävä, ei säännellä. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että sovintoon pakotetuille velkojille on maksettava suoritukset heti sovinnon tultua vahvistetuksi. Viimeistään suoritukset tulisi kuitenkin maksaa silloin, kun lopulliset jako-osuudet tulisivat maksettavaksi, jos konkurssi jatkuisi.¹⁸⁷ Tällöin ollaan taas pesänhoitajan olettamuksen varassa.

Pykälässä ei kuitenkaan vaadita, että vastustavien velkojien olisi jo tullut saada suoritukset. Velallisellekaan ei aseteta minkäänlaista velvoitetta esittää näyttöä siitä, että velkojat varmasti saavat suoritukset. Näytöksi katsotaan riittävän sen, että velallisen varat ovat konkurssipesän hallinnassa. Tästä johtuen velalliselta ei myöskään voida vaatia vakuuden asettamista. Selvää kuitenkin on, että velallisen on kyettävä osoittamaan, että velkojien oikeudet suorituksiin on turvattu. Käytännössä tämä tapahtunee helpoiten niin, että sovintoon pakotetuille velkojille maksetaan suoritukset pesänhoitajan toimesta.¹⁸⁸

Ratkaisua jako-osuuden määrään haetaan konkurssituomioistuimelta eli samalta tuomioistuimelta, joka on tehnyt konkurssiin asettamispäätöksen. Ratkaisua jako-osuudesta tuomioistuimelta saa hakea sovintoa nimenomaisesti vastustanut velkoja että velkoja, joka on jättänyt vastaamatta velallisen sovintoehdotukseen. Asialegitimaatio on velkojakohtainen. Velkojan on esitettävä vaatimuksensa tuomioistuimelle kuukauden kuluessa siitä, kun hän sai tiedon sovinnosta (KonkL 21:2.1).

Jotta kaikilla velkojilla olisi mahdollisuus reagoida sovintoon, tulee heille toimittaa sovintoehdotus tai tieto sovinnosta. Konkurssilaissa ei säännellä, kuinka menettelyllisesti tulisi toimia. Hallituksen esityksen mukaan velallisen tulee toimittaa ehdotuksensa tiedoksi ja hyväksymistä varten niille velkojille, jotka eivät ole antaneet siihen suostumustaan. Velallisella on viimekädessä vastuu siitä, että hän kykenee osoittamaan, milloin velkoja on saanut tiedon, josta määräaika on alkanut kulumaan. Luonnollisesti ei ole estettä sille, että pesänhoitaja toimittaa ehdotuksen velkojille.¹⁸⁹

¹⁸⁷ HE 26/2003 s.186. Tiedossani olevissa vahvistetuissa sovinnossa suoritukset on tehty velkojille pääasiassa pesänhoitajan toimesta heti sovinnon allekirjoittamispäivänä. Ks.liite numero 2.

¹⁸⁸ HE 26/2003. s.185-186.

¹⁸⁹ HE 26/2003 s.186.

Esitetty vaatimus tuomioistuimen ratkaisusta on sovinnon vahvistamisen este, sillä sovintoa ei saa ottaa käsiteltäväksi ennen kuin jako-osuutta koskeva kiista on lainvoimaisesti ratkaistu.¹⁹⁰ Näin erimieliset konkurssivelkojat voivat varsin tehokkaasti viivästyttää sovinnon vahvistamista saattamalla kysymyksen jako-osuuden määrästä tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Tuomioistuimessa vaatimusta käsitellään konkurssin sisäisenä hakemusasiana. Tämä tarkoittaa sitä, että vaatimus käsitellään noudattaen soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 8 luvun säännöksiä. Tuomioistuimen on varattava velalliselle tilaisuus tulla kuulluksi (KonkL 21:2.1). Hyvin todennäköistä on, että myös pesänhoitajan kuulemiselle on tarvetta. Velkojan asiana on pyrkiä osoittamaan, että pesänhoitajan arvio jako-osuuksista, joka sisältyy sovintoehdotukseen, on virheellinen.¹⁹¹ Velkojan on kyettävä osoittamaan, että konkurssimenettelyn jatkaminen johtaisi hänen kannalta edullisempaan lopputulokseen kaataakseen sopimuksen.

Velallisen tekemä väite vähimmäissuoritusta koskien on vain keino ehdotetun sovinnon vahvistamisen estämiseksi, eikä se menestymisestään huolimatta välttämättä takaa velkojalle toivomaansa jako-osuutta (KonkL 21:3.1).

Tuomioistuimen antamaan päätökseen, jolla jako-osuutta koskeva vaatimus ratkaistaan, saa hakea erikseen muutosta valittamalla (KonkL 21:2.2). Lainvoimaisen ratkaisun saamiseen voi kulua aikaa ja mahdollisesti kaataa koko konkurssin päättävän sovinnon. Vertailuoikeutta ei tietenkään saa käyttää väärin, vaan siihen turvautumisen tulisi olla asianmukaista ja reilua. Kuka sitten voisi valvoa vertailuoikeuden väärinkäyttöä, on epäselvää.¹⁹² Näin myös pienvelkoja voi saada yllättävän suuren vallan sovinnosta päätettäessä.

4.2.3. Velaton konkurssipesä

Kolmantena edellytyksenä sovinnon vahvistamiselle on se, että konkurssipesän velat on maksettu tai niiden turvaamiseksi on asetettu vakuus (KonkL 21:1.1:n 3 kohta). Näiden velkojen suostumusta sovintoon ei tarvita.¹⁹³ Konkurssipesän velalla eli *massavelalla* tarkoitetaan sellaista velkaa, joka on syntynyt

¹⁹⁰ Koulou 2009a s.423.

¹⁹¹ HE 26/2003 s.186.

¹⁹² Hupli 2004 s. 303.

¹⁹³ Koulou 2009a s.423.

konkurssin aikana ja josta konkurssipesä vastaa ennen varsinaisia konkurssisaatavia. Niiden perusteena olevien oikeustoimien tavoitteena on pesän selvittäminen, ja ne ovat syntyneet pesän hallinnon toimien johdosta. Näitä ovat pääsääntöisesti menettelyn hakemiskulut, pesänhoitajan palkkio ja kulut, erilaiset pesän hoidosta ja selvittelystä aiheutuneet kulut sekä työntekijöille mahdollisesti maksetut irtisanomisajan palkat.¹⁹⁴

Laissa ei ole mainintaa siitä, kenen tulisi vastata konkurssin päättävän sovinnon aikaansaamisesta aiheutuneista kuluista. Voidaanko sovinnon aikaansaaminen ja sovintoasiakirjan laatiminen katsoa kuuluvaksi pesänhoitajan tehtäviin ja, jos voidaan niin onko koko pesänhoitajan palkkio massavelkaa? Vastaus lienee molempiin kysymyksiin kyllä.

Pesänhoitajan tehtävät luetellaan laissa ja ne painottuvat lähinnä omaisuusselvittelyyn ja velkaselvittelyyn (KonkL 14:5.1). Lista ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan pesänhoitajan tulee suorittaa myös muuten pesänhoitoon kuuluvat tehtävät (KonkL 14:5.1:n 9 kohta). Pesänhoitajan rooli on nykyisin niin vahva, että olisi erikoista jos pesänhoitaja ei olisi mukana sovintoa laadittaessa. Lakihan nimenomaan velvoittaa pesänhoitajan laatimaan arvion jako-osuuksista, joka tulee liittää sovintoasiakirjaan (KonkL 21:1.3), joten myös sovintoasiakirjan laatiminen sopinee parhaiten pesänhoitajalle. Pesänhoitajalla on myös todennäköisimmin parhaimmat edellytykset sovintoasiakirjan laatimiseksi, koska hänellä on tarvittavat tiedot pesän tilasta ja velallisen omaisuus on hänen hallinnassaan (KonkL 14:5:n 1 kohta).

Lähtökohta konkurssissa on, että velkojat päättävät pesänhoitajan palkkiosta.¹⁹⁵ Konkurssilaissa kuitenkin säännellään, että jos konkurssi peruuntuu tai muuten lakkaa, ennen kuin velkojat ovat päättäneet pesänhoitajan palkkiosta, tuomioistuimien määrää sekä palkkion ja kustannusten korvauksen sekä sen kuka on velvollinen ne maksamaan (KonkL 8:8.1).

Velallinen on lähtökohtaisesti velvollinen maksamaan pesänhoitajan palkkion ja kustannusten korvauksen ja pesänhoitajalle on annettu oikeus pidättää tarpeellinen määrä konkurssipesään kuuluvaa omaisuutta palkkion ja

¹⁹⁴ Ovaska 1992 s. 30-34.

¹⁹⁵ Kouluk 2009a s.253.

korvauksen maksamista varten (KonkL 8:8.2). Tämä on oleellista konkurssisovinnon kohdalla, koska konkurssin päättyessä sovintoon omaisuus palautuu lähtökohtaisesti velallisen hallintaan.¹⁹⁶

Kaikissa tiedossani olevista vahvistetuissa sovinnossa pesänhoitajaksi määrätty on laatinut sovintoasiakirjan ja hänelle tulevasta palkkiosta ja kuluista on sovittu sovintoasiakirjassa. Kaikissa sovinnossa myös mainitaan, että varat pesänhoitajan palkkiota ja kuluja varten on joko pesänhoitajan hallussa tai jo maksettu. Tuomioistuin ei ole enää päätöksissään ottanut erikseen kantaa pesänhoitajan palkkioon ja kulujen suuruuteen.

Massaveloista velallinen vastaa vain konkurssipesään kuuluvalla omaisuudellaan (KonkL 16:3). Tästä johtuen onkin ymmärrettävää, että laki huolehtii massavelkojen maksunsaannista. Massavelat voivat kasvaa varsin suuriksi jos liiketoimintaa konkurssipesän toimesta on jatkettu sillä ajatuksella, että toiminnassa oleva liiketoiminta siirretään sovinnon myötä takaisin velallisen hallintaan. Kaikki liiketoiminnasta aiheutuneet kulut kun tällöin ovat nimenomaan pesän toimista aiheutuneita ja pesän velkoja. Tällaisen liiketoimintaa jatkuvasti harjoittaneen konkurssipesän kohdalla voi olla mahdotonta suorittaa kaikkia massavelkoja keskeyttämättä välillä liiketoimintaa, sillä liiketoiminnan luonteeseen yleisesti kuuluu velaksi tapahtuva kaupankäynti ja osaksi vieraalla pääomalla tapahtuva rahoitus.¹⁹⁷

Ovaska on katsonut konkurssisäännön aikana, että tällöin massavelkojen maksuvelvoitetta asian luonteesta johtuen olisi aiheellista lieventää siten, että tavanomaisia, tarkoituksenmukaisen liiketoiminnan yhteydessä syntyneitä velkoja ei olisi välttämätöntä ennen liikeyrityksen velalliselle tapahtuvaa luovuttamista maksaa ennen niiden erääntymistä.¹⁹⁸ Suuret massavelat voivat muodostaa koko sovinnon vahvistamista koskevan esteen.

Lain mukaan tulee vähintään olla asetettu vakuus massavelkojen turvaamiseksi (KonkL 21:1.1 3kohta). Vakuuden asettaminen mahdollistaa, ettei kaikkia massavelkoja ole vielä suoritettu. Laki ei sano, kenen vakuus tulee asettaa.

¹⁹⁶ HE 26/2003 s. 187.

¹⁹⁷ Ovaska 1992 s.402.

¹⁹⁸ Ovaska 1992 s.402. KS 104a §:n mukaan konkurssimassan velat ennen pesän luovuttamista takaisin velalliselle on täytynyt olla suoritettuna.

Silloin kun liiketoimintaa on velallisen toimesta tarkoitus jatkaa, sopinee vakuuden asettaminen parhaiten velalliselle. Pesänhoitajan tulee huolehtia siitä, ettei sovinto jää tämän edellytyksen puuttumisen vuoksi vahvistamatta, jos pesän varat riittävät velkojenmaksuun tai niitä voidaan käyttää vakuutena.¹⁹⁹ Lähtökohtaisesti massavelat maksetaan pesän varoista sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Massavelkojen asianmukainen maksaminen on juoksevaa hallintoa, josta pesänhoitaja vastaa.²⁰⁰

4.2.4. Panttivelkojan asema

Panttivelkojalla tarkoitetaan sellaista velkojaa, jolla on oikeus periä saatavansa tietystä vakuudeksi yksilöidystä varallisuuskohteesta. Erilaisten vakuuksien käyttö on luotonannossa normaalia toimintaa. Vakuuksilla luotonantaja pyrkii ensisijassa turvaamaan erääntyneiden saataviensa tehokkaan perimisen. Sellainen konkurssisaatava, joka ei ole aikaisemmin erääntynyt katsotaan konkurssissa erääntyneeksi (KonkL 3:9). Tältä pohjalta panttivelkojalla on oikeus lähteä muuttamaan panttiomaisuutta rahaksi konkurssin alettua, vaikka suoritusvelvollisuus ei aikaisemmin olisikaan erääntynyt.²⁰¹

Panttivelkoja joutuu lähtökohtaisesti kuitenkin konkurssin velkaselvittelyn piiriin ja vaikka velkoja haluaisi suorituksen vain panttina olevasta velallisen omaisuudesta, on tämän annettava viimeistään valvontapäivään mennessä pesänhoitajalle tiedot saatavastaan ja panttioikeudestaan (KonkL 12:9). Konkurssilaki sisältää myös rajoituksia panttiomaisuuden rahaksi muuttamisesta konkurssin aikana. Kovin raskaista rajoituksista ei kuitenkaan ole kyse. Rajoituksilla on lähinnä tarkoitus suojata muita velkoja erityisesti silloin, kun panttiomaisuus kannattaisi myydä muun omaisuuden kanssa.²⁰²

Konkurssilaissa säännellään erikseen, että sovinto ei saa rajoittaa panttivelkojan oikeuksia, ellei panttivelkoja ole siihen nimenomaisesti suostunut (KonkL 21:1.2). Tämä määräys perustuu panttivelkojan *separatistiasemaan* eli oikeuteen muuttaa panttiomaisuus rahaksi konkurssista huolimatta.²⁰³ Myös panttivelkoja tulee ottaa huomioon päätöksenteossa, koska panttivelkojat

¹⁹⁹ HE 26/2003 s.186.

²⁰⁰ *Koulu* 2009a s. 370-371; HE 26/2003 s.186.

²⁰¹ *Tepora* 2008 s.105 ja 115.

²⁰² *Koulu* 2009a s.144 ja 390.

²⁰³ *Koulu* 2009a s.390.

saavat käyttää pesässä äänioikeuttaan koko saatavansa määrällä. Voisin olettaa, että tästä johtuen kaikissa tiedossani olevissa konkurssisovinnnoissa panttivelkojille on tehty täydet suoritukset ennen sovinnon vahvistamista.

Panttivelkojan poikkeusasema on luonnollinen seuraus siitä, että panttivelkoja on oikeutettu konkurssissa erityistäytäntöönpanoon.²⁰⁴ Näin panttivelkoja voi sovinnosta huolimatta saada koko panttisaatavansa panttina olevasta omaisuudesta. Panttivelkoja saa realisoida tällaisen omaisuuden vapaasti ilman konkurssilain 17 luvun panttiomaisuuden rahaksi muuttamiselle säätämiä rajoituksia, koska konkurssisovinto päättää konkurssimenettelyn.²⁰⁵

Myös velallisen mahdollisuudet panttisaatavan suorittamiseen muulla omaisuudella todennäköisesti paranevat sovinnon seurauksena, eikä pantin realisointi ole välttämätöntä. Konkurssin päättävä sovinto on siis varsin edullinen panttivelkojan kannalta. Toisaalta panttivelkojan vahvan aseman voidaan katsoa heikentävän sovinnon merkitystä.²⁰⁶

4.3. Sovinnon sisältö

Konkurssin päättävä sovinto perustuu osapuolten sopimusvapaudelle ja näin sovintoasiakirjan sisältö on lähtökohtaisesti osapuolten itsensä harkinnassa. Sopimusoikeuden klassinen perusta sopimusten sitovuus (*pacta sunt servanda*) koskee myös konkurssin päättävän sovinnon osapuolia. Vahvistettu sovinto sitoo velallista ja velkojia.²⁰⁷ Sovinnon sisällöstä ei ole katsottu tarpeelliseksi erikseen säännellä ja näin sovinto voi periaatteessa olla sisällöltään millainen tahansa.

Sovinnon on luonteensa vuoksi oltava muodoltaan kirjallinen ja kaikkien sovintoon suostuneiden on allekirjoitettava sopimus. Muilta osin konkurssissa tehtävään sovintoon voidaan ottaa moninaisia määräyksiä osapuolten sopimusvapauden puitteissa muun muassa velkojen leikkaamisesta tai

²⁰⁴ Kiinteistön ja muun vastaavan omaisuuden kohdalla panttivelkoja voi konkurssista huolimatta hakea erityistäytäntöönpanoa niin sanotulla hypoteekikanteella. Irtaimen omaisuuden velkoja voi myydä ilman erillistä ulosottooperustetta omatoimisesti. Ks. tarkemmin aiheesta *Nenonen* 2004 s.98; *Koulu* 2009a s.390.

²⁰⁵ Panttivelkojalle asetetaan muun muassa velvoite ilmoittaa ennen myyntiä pesänhoitajalle omaisuuden myyntitapa ja -paikka. Konkurssipesällä on myös oikeus enintään kahdeksi kuukaudeksi kieltää panttivelkojaa ryhtymästä pantin rahaksimuuttoon. Ks. tarkemmin *KonkL* 17 luku ja *Koulu* 2009a s.390-393.

²⁰⁶ *Koulu* 2009a s.423-424.

²⁰⁷ HE 26/2003 s. 187.

maksuaikataulujen muuttamisesta.²⁰⁸ Sovintoasiakirjan sisältö on muotoiltava niin täsmällisesti ja yksiselitteisesti, että sovinto voidaan panna tarvittaessa täytäntöön ulosoton kautta.

4.3.1. Yksinkertainen sovintoasiakirja

Sovintoasiakirjan sisältö voi olla varsin yksinkertainen tapauksissa, joissa kaikki velat tulevat kokonaan suoritetuiksi tai on jo suoritettu ennen sovintoasiakirjan allekirjoittamista. Tällöin sovinto toimii niin sanotun varaventiilin tehtävässä, kun pesään on kertynyt syystä tai toisesta niin paljon varoja, että kaikki velat on mahdollista täysimääräisesti suorittaa. Tällöin ei ole sovinnon sisällön kannalta merkitystä sillä jatkaako velallinen liiketoimintaansa.

Tällaisessa sopimuksessa tulee vähintään olla 1) osapuolten tunnistetiedot, 2) konkurssiasian tunnistetiedot tuomioistuimessa, 3) maininta sovinnon edellytyksien täyttymisestä (velkojen kannatus, vähimmäissuoritus, velaton konkurssipesä ja panttivelkojan asema KonkL 21:1 mukaisesti), 4) mahdollinen valvontapäivä ja valvotut saatavat (tai jos valvontapäivää ei ole määrätty velkojen rahamäärät) ja niille tulevat suoritukset, 5) mihin mennessä ja kuka suoritukset tulee tekemään tai ilmoitus, että suoritukset on jo tehty ja 6) päiväys ja osapuolten allekirjoitukset.

4.3.2. Velkajärjestelyn sisältö

Velkajärjestelyllä tarkoitetaan konkurssisovinnon yhteydessä akordinkaltaista menettelyä, jolloin velkojat antavat osittain saataviaan anteeksi. Sovintoasiakirjan sisältöön liittyy oleellisin kysymys koko konkurssisovinnon osalta: minkälainen velkajärjestely konkurssisovinnossa on mahdollista tehdä? Voiko velallinen sitoutua maksamaan velkojille suorituksia liiketoiminnan kautta tulevilla tuotoilla, vai onko mahdollista käyttää suoritukseen vain jo velallisella olemassa olevia varoja?

Sellainen konkurssisovinto, joka saa akordinkaltaisia piirteitä, vaatii tarkempia sisällöllisiä edellytyksiä sovintoasiakirjalta. Ensinnäkin sovinnon tulee sisältää kaikki samat tiedot kuin aikaisemmin esitelty yksinkertainen sovintoasiakirja. Käytännössä toiseksi sovintoasiakirja sisältäneen vähimmillään sopimuksen siitä,

²⁰⁸ HE 26/2003 s.185; *Halila* 1976 s.49-50.

minkä osuuden velallinen maksaa veloistaan ja missä aikataulussa tämä tapahtuu.

Konkurssilaissa ei ole säännöksiä velkajärjestelyn sisällöstä. Yrityssaneerauslain mukaan velkajärjestelyn keinoina voidaan muun muassa käyttää velan maksuaikataulun muuttamista, viivästyskoron alentamista tai poistamista ja maksamatta olevan velan määrän muuttamista (YSL 44 §). Tavanomaisin keino on velan määrän muuttaminen eli velan osittainen anteeksianto. Jos konkurssisovinnossa päädytään velkajärjestelyssä leikkaamaan saatavia, on sovintoasiakirjaan varmasti oleellista ottaa mukaan yrityssaneerauksessaakin laadittava *maksuohjelma*, josta käy ilmi velkojen kokonaismäärät, minkä osuuden velallinen maksaa veloista ja missä aikataulussa tämä tapahtuu.

Velkajärjestelyn käyttö nostaa esille teoreettisen ongelman siitä, millä varallisuudella velkoja voi velkajärjestelyn piirissä olevia velkoja lyhentää? Lähtökohtana on, että velkojat eivät voi vaatia saataviaan muilta osin maksettavaksi velallisen myöhemmin saamasta omaisuudesta.²⁰⁹ Tämä koskee kuitenkin vain anteeksiannettua velkaa, eikä sitä velan osaa, jonka velallinen on lupautunut suorittamaan. Lainsäädännössä eikä lainvalmisteluasiakirjoissa anneta tähän suoraa vastausta. Selvänä kuitenkin pidetään, että velallisen on kyettävä osoittamaan, että velkojan oikeus suoritukseen on turvattu. Hallituksen esityksessä on myös katsottu, että viimeistään suoritukset tulisi maksaa silloin kun lopulliset jako-osuudet tulisivat maksettavaksi, jos konkurssi jatkuisi.²¹⁰

Sopimusvapauden puitteissa on mahdollista, että velallinen sitoutuu maksamaan velkoja myös myöhemmin saamallaan omaisuudella. Velkojen omassa harkinnassa on ratkaista, uskovatko he myös saavansa suoritukset veloilleen myöhemmin. Sovintoon pakotetuille velkojille on kuitenkin maksettava velkajärjestelyn mukaiset saatavat heti sovinnon tultua vahvistetuksi.²¹¹

Velallinen vastaa siis vain sopimuksen mukaisista suorituksista velkojille. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimus korvaa siihen otettujen velkasuhteiden aiemman sisällön. Alkuperäiset velkasuhteet lakkaavat ja niiden tilalle tulevat sopimuksen

²⁰⁹ HE 26/2003 s.185.

²¹⁰ HE 26/2003 s.185-186.

²¹¹ HE 26/2003 s.186.

mukaiset uudet oikeudet ja velvollisuudet. Tästä johtuen osapuolten on syytä varautua ennakolta erityisin sopimusmääräyksiin mahdollisia sopimusrikkomuksia tai jopa velallisen myöhempää legaalista yrityssaneeraus tai konkurssimenettelyä varten.²¹²

Tällaisena erityisenä sopimusmääräyksenä voidaan pitää niin sanottua *raukeamiseksi*, jonka mukaan velkajärjestely raukeaa velallisen joutuessa yrityssaneeraukseen tai konkurssiin ennen kuin sopimus on täytetty.²¹³ Myöhemmässä insolvenssimenettelyssä raukeamiseksi sitovuus voi kuitenkin nousta ongelmaksi uusien velkojen kohdalla. Kuitenkin ehdon käytön avulla pystyttäisiin edistämään sovintojen aikaansaamista. Samalla myös se olisi kohtuullista velkajärjestelyyn suostuneita velkoja kohtaan, koska muuten yrityksen maksukyvyttömyyden haitalliset vaikutukset kohdentuisivat raskaimmin juuri niihin velkoihin, jotka aktiivisesti pyrkivät edistämään velallisen rehabilitaatiota.²¹⁴

4.3.3. Takaajan asema

Takauksella tarkoitetaan sellaista sitoumusta, jolla sitoumuksen antaja eli *takaaja* lupautuu velkojalle vastuuseen kolmannen henkilön eli päävelallisen velasta. Jos velallinen ei täytä suoritusvelvollisuuttaan, on se takaajan tehtävä. Eli velallisen jättäessä velan suorittamatta velkojalla on oikeus periä velka takaajalta.²¹⁵ Takaajan asemasta ei sovinnon osalta konkurssilaissa ole erikseen säännelty, eikä laki edellytä takaajalta suostumusta sovintoon. Tulisiko takaajan asema ottaa huomioon sovintoa tehdessä ja onko takaajalla mitään mahdollisuuksia estää sovinnon vahvistamista, jos se hänen mielestään on kohtuuton?

²¹² Hupli 2004 s.410.

²¹³ Hupli 2004 s.410. Yrityssaneerauslainsäädännön mukaan ohjelma raukeaa poikkeuksellisesti suoraan lain nojalla, kun velallinen asetetaan konkurssiin ennen saneerausohjelman päättymistä (YSL 66 §). Tällöin velkojen saatavat elpyvät ja velkoja voi valvoa saatavansa velkasuhteen alkuperäisten ehtojen mukaan.

²¹⁴ Hupli 2004 s.412-413. Savolaisen mukaan yrityssaneerauksessa epäonnistuvan saneerausmenettelyn aiheuttama lisävahinko ulkoistuu pääasiassa nimenomaan uusille velkojille. Käytännössä tätä ongelmaa kuitenkin lievittää se, että useat saneerausvelkojat joutuvat kärsimään lisävelkaantumisesta itsekkin. Tällaisia ovat ainakin verottaja, vakuutusyhtiö, vuokranantaja. Ks. aiheesta tarkemmin Savolainen 2004 s.53.

²¹⁵ Uitto 2008 s.135-136.

Takausta koskevat yleissäännökset ovat takauslaissa (laki takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta 361/1999 myöhemmin TakausL). Lähtökohta takauslaissa on, että velkojan velalliselle myöntämät velan helpotukset tulevat myös takaajan hyväksi eli takaaja vastaa vain siitä määrästä, josta päävelallinen on enää vastuussa (TakausL 17.1 §). Sovintoon liittyvä velan anteeksianto ei kuitenkaan ulotu takaajaan. Takaaja on velvollinen suorittamaan saatavan takauksitoumuksen mukaisesti, vaikka päävelallisen kanssa olisi tehty sovinto, ja hän olisi saanut loppuvelan anteeksi (TakausL 17.2 §). Konkurssin päättämisellä sovintoon voi näin olla mahdolliselle takaajalle suuri vaikutus, varsinkin jos sovinnon kautta velallisen maksuvelvollisuutta leikataan.

Takaajalle annetaan suojaa niin sanotulla *regressioikeudella*, joka tarkoittaa sitä, että kun takaaja joutuu maksamaan velkojalle velallisen puolesta velan takauksensa perusteella, syntyy hänelle oikeus periä maksamansa määrä takaisin velalliselta. Kuinka takaajan regressioikeus sitten toteutuu konkurssin päättävän sovinnon kohdalla?

Jos takaaja maksaa kokonaan päävelan ennen valvonnan määräpäivää, velkoja ei saa valvoa saatavaansa sen konkurssin alkamishetken määräisenä (KonkL 12:3.1). Velkojallahan ei enää ole ollenkaan konkurssisaatavaa velalliselta. Tässä tapauksessa takaajan on, preklusion uhalla, valvottava kokonaisuudessaan ehdottomaksi muuttunut takautumissaatavansa. Jos velkoja kuitenkin on jo ennättänyt valvoa saatavansa konkurssissa sen suuruisena kuin se oli konkurssin alkaessa ja takaaja on joutunut suorittamaan saatavan kokonaan ennen jako-osuuksien suorittamista päävelallisen puolesta, maksetaan takaajalle jako-osuus velkojan valvonnan perusteella (KonkL 18:6). Takaaja tulee näin alkuperäisen velkojan sijaan konkurssipesään. Tällöin takaaja on se, jonka päätäntävällässä on kyseisen velan suostumus konkurssin päättävään sovintoon, eikä alkuperäinen velkoja kuulu enää konkurssipesään.²¹⁶

Takaajan asema on kuitenkin hankalampi ja epäselvä tilanteessa, jossa takaaja on konkurssin aikana suorittanut velkaa vain osin tai ei ollenkaan. Tällöin velkoja voi valvoa päävelalliselta olevan saatavansa sen suuruisena kuin se oli

²¹⁶ *Koulu* 2009a s.347.

konkurssin alkaessa ottamatta huomioon sen jälkeen takaajalta saamaansa suoritusta (KonkL 12:3.1). Tällaisessa tilanteessa mahdollinen akordi tapahtuu (pää)velallisen ja velkojan välillä, eikä akordi tule takaajan hyväksi (TakausL 17.2 §). Tällöin velkojalla on oikeus periä (pää)velalliselta akordin kautta anteeksiannettu saatava takaajalta. Takaajalla on sitten tältä osin regressisaatava päävelalliselta.²¹⁷

Onko takaajan regressioikeus konkurssin päättävän sovinnon piirissä ja näin myös velkajärjestelyn piirissä? Vai onko kyseessä uusi velka, joka syntyy vasta konkurssimenettelyn päättymisen jälkeen ja josta velallinen vastaa konkurssiin kuulumattomalla omaisuudella konkurssisovinnon päättäessä konkurssimenettelyn? Laki ei anna tähän suoraa vastausta. Takaajan asemasta voidaan lausua tarvittaessa sovintoasiakirjassa. Rahamääräisesti suuri takaajan regressioikeus voi sovinnon ulkopuolisena velkana koetella sovinnon toteuttamista.

4.4. Tuomioistuimen tehtävät

Tuomioistuimen tehtävänä konkurssin päättävässä sovinnossa on lähinnä toimia *laillisuusvalvojana*. Tämä on tyypillistä menettelykeskeiselle maksukyvyttömyyslainsäädännölle. Tuomioistuimelle on lainsäädännöllä määrätty kaksi tehtävää liittyen konkurssin päättävään sovintoon. Ensinnäkin sen tulee ratkaista velkojan vaatimuksesta, vastaako velkojalle sovinnon perusteella maksettava jako-osuus lopullista jako-osuutta (KonkL 21:2). Toiseksi tuomioistuimen tulee velallisen hakemuksesta vahvistaa sovinto (KonkL 21:3).

Tuomioistuin ei ota kantaa siihen, onko sovinto edullinen/epäedullinen sen osapuolille. Se jää täysin osapuolin omaan harkintaan sovintoa tehdessä. Tuomioistuin voi vain sovintoa vastustavan velkojen väitteen vuoksi joutua tutkimaan, onko sovinto yhdenvertainen tai kohtuuton. Väitteen tehneellä osapuolella on näyttötaakka asiassa.

²¹⁷ *Koulu* 2009a s.347-348.

Ratkaisu jako-osuuksista

Velkoja, joka ei ole suostunut sovintoon saa tuoda tuomioistuimen ratkaistavaksi sen, vastaako velkojalle sovinnon perusteella maksettava jako-osuus lopullista jako-osuutta (KonkL 21:2.1). Tätä niin sanottua vähimmäissuoritusta ja sitä koskevaa tuomioistuimen ratkaisua käsitellään luvussa 4.2.2.

Sovinnon vahvistaminen

Tuomioistuimen tärkein tehtävä on vahvistaa sovinto velallisen hakemuksesta (KonkL 21:3).²¹⁸ Sovinto on vahvistettavissa, jos se koskee kaikkia saatavansa valvoneita tai muutoin jakoluettelossa huomioon otettavia velkoja joko niin, että velkoja on siihen suostunut tai sovinto turvaa velkojalle sen jako-osuuden, jonka velkoja saisi konkurssissa.²¹⁹ Tuomioistuimen kannalta kyseessä on yksinkertainen velkajärjestelymenettely, eikä sen vahvistamisen yhteydessä tarvitse tutkia muuta kuin 1 §:ssä säädetty edellytykset ja tarvittaessa 2 §:ssä säädetty edellytykset jako-osuuksien oikeamääräisyydestä.²²⁰

Jos jako-osuuksia koskeva vaatimus on esitetty, sovinnon vahvistamista koskeva asia saadaan ottaa käsiteltäväksi vasta sen jälkeen, kun jako-osuuksia koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu (KonkL 21:3.1). Jako-osuutta koskevasta ratkaisusta saadaan hakea erikseen muutosta valittamalla (KonkL 21:2.2), joten lainvoimaisen ratkaisun saaminen voi käytännössä kestää niin kauan, että se kaataa koko konkurssisovinnon.

Sovintoa vastustaneen velkojan vaatimuksesta sovintoa ei saa vahvistaa, jos sovinto loukkaa velkojen *yhdenvertaisuutta* tai on muutoin hänen kannaltaan *kohtuuton* (KonkL 21:3.2). Tämä vähemmistöön jääneitä velkoja suojaava määräys lisättiin konkurssilakiin lakivaliokunnan esityksestä. Kielto vahvistaa sovinto edellyttää, että sovintoa vastustava velkoja tekee väitteen sovinnon yhdenvertaisuuden loukkaavuudesta tai kohtuuttomuudesta. Tuomioistuin ei siis tutki tätä oma-aloitteisesti.²²¹

²¹⁸ Tästäkin on käytännössä poikettu. Yhdessä tiedossani olevista vahvistetuista sovinnosta on nimenomaan sovintoasiakirjassa sovittu, että pesähoitaja hakee sovinnon vahvistamista velallisen puolesta tuomioistuimelta.

²¹⁹ HE 26/2003 s.185.

²²⁰ OM 2003:17 s.90.

²²¹ *Koulu* 2009a s.422.

Vahvistamisen kieltö voi tulla sovellettavaksi vain poikkeustapauksiin. Säännös voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi sellaiseen sovintoon, joka lupaa sovintoa kannattaville velkojille suuremman jako-osuuden kuin vastustaville velkojille. Konkurssin yhtenä keskeisistä periaatteista on velkojen yhdenvertaisuus, joka tarkoittaa sitä, että samassa asemassa olevia velkoja on kohdeltava samalla tavalla. Samalla se sisältää myös vaatimuksen velkojen menettelyllisestä yhdenvertaisuudesta, joka tarkoittaa, että yksittäiselle velkojalle on varattava mahdollisuus ottaa osaa kollektiiviseen insolvenssimenettelyyn.²²²

Toinen tyypillinen esimerkki voisi olla, että luonnollisen konkurssivelallisen odotetaan vaurastuvan konkurssin jälkeen. Tavallisessa konkurssissa kun velkoja voisi vaatia maksua velallisen myöhemmin hankkimasta omaisuudesta. Erityisesti jos menettävä velkoja on myös luonnollinen henkilö, esimerkiksi takaaja, voi lopputulos helposti olla kohtuuton.²²³

4.5. Sovinnon vahvistamisen oikeusvaikutukset

Sovinnon vahvistaminen päättää konkurssimenettelyn (KonkL 21:4). Tämä tarkoittaa sitä, että pesänhoitajan määräys ja velkojen päätösvalta konkurssissa lakkaavat. Pesään kuulunut omaisuus siirtyy lähtökohtaisesti takaisin velallisen hallintaan. Oikeusvaikutukset tulevat voimaan heti, kun sovinto on vahvistettu. Jos velkoja hakee muutosta sovinnon vahvistamista koskevaan päätökseen, voi hän tarvittaessa vaatia konkurssipesältä velalliselle palautuneeseen omaisuuteen kohdistettavan turvaamistoimen määräämistä oikeudenkäymiskaaren 7 luvun yleisten määräysten mukaisesti.²²⁴

Konkurssilain mukaan konkurssin oikeusvaikutusten lakatessa pesänhoitajan on ilmoitettava siitä ulosottomiehelle ja varattava tälle tilaisuus kohtuullisessa ajassa ulosmitata omaisuus, jota ei tarvita konkurssikustannusten tai muiden konkurssipesän velkojen maksamiseen (KonkL 3:12). Periaatteessa tämä voi tulla sovellettavaksi myös konkurssisovinnon kohdalla. Oletettavaa kuitenkin on, että jos velkojilla on ollut vireillä ulosottohakemuksia konkurssin kuuluvien velkojen osalta, näiden merkitys sovinnon yhteydessä katoaa, kun

²²² *Koulu* 2009a s.138.

²²³ *Koulu* 2009a s.422.

²²⁴ HE 26/2003 s.187.

velkajärjestely tulee vanhojen velkasuhteiden tilalle. Konkurssisovinnolla määritellään, kuinka velat tullaan suorittamaan eikä ulosottomiehen käyttäminen velkojen maksamiseen ole tarpeellista.

Vahvistettu sovinto sitoo velallista ja velkojia. Jos velallinen jättää sovinnon täyttämättä, ei sovinto raukea, vaan velkojat voivat ryhtyä perimään sovinnon mukaan määräytyviä saataviaan. Tuomioistuimen vahvistama sovinto on ulosottokaaren (705/2007, jäljempänä UK) mukaisesti täytäntöönpanoperuste (UK 2:2). Velallinen on myös mahdollista asettaa myöhemmin uudestaan konkurssiin. Tällöin konkurssissa otetaan huomioon lähtökohtaisesti velkojan saatava sen suuruisena kuin se on sovinnossa määritetty. Tietysti velallisen mahdollisesti tekemät suoritukset huomioidaan.²²⁵

Koulu nostaa esille vielä erikseen ne velkojat, jotka eivät lainkaan valvoneet konkurssissa saataviaan tai tulleet viranpuolesta huomioon otetuiksi. Tällaiset velkojat kun eivät ole lainkaan velkavastuuta lakkauttavan vaikutuksen piirissä. Kyseisenlainen velkoja on siinä mielessä erikoisessa tilanteessa, että hänen tulee vaatia saatavaansa velallisen omaisuudesta, jonka velallinen hankkii konkurssin päättymisen jälkeen. Periaatteessa hän kun ei pysty vaatimaan maksua velalliselle palautuvasta konkurssivarallisuudesta, koska hänen oikeutensa saada maksu siitä on prekludoitunut konkurssilain 13:17:n mukaisesti.²²⁶

Sovinnon akordinkaltaiset piirteet tulevat esille juuri sovinnon vahvistamisen oikeusvaikutuksissa. Velallinen ei vastaa saatavista muilta osin kuin mihin hän sovinnossa on sitoutunut. Siltä osin kuin velkoja ei ole saanut sovinnon yhteydessä suoritusta saatavastaan tai velallinen ei ole sitoutunut niistä vastaamaan, velkojien katsotaan antaneen sovinnossa saatavansa anteeksi. Tietysti on kiinni sovinnon sisällöstä, kuinka paljon se saa akordinpiirteitä, mutta mahdollisia ne konkurssin päättävässä sovinnossa ovat.

²²⁵ HE 26/2003 s.187; *Koulu* 2009a s.424.

²²⁶ *Koulu* 2009a s.424. Konkurssilain 13:17:n mukaan velkojan saatavasta konkurssissa annettu ratkaisu määrää sen, mikä oikeus velkojalla on saada maksu saatavalleen konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta.

4.6. Muutoksenhaku

Sovinnon vahvistamiseen saadaan hakea muutosta tavanomaiseen tapaan. Muutoksenhausta ei ole erikseen säädetty. Tällöin noudatetaan soveltuvien osien oikeudenkäymiskaaren 25 luvun säännöksiä. Käytännössä muutoksenhakuinnostusta ei pitäisi olla. Sovintoon suostuneilla kun ei ole muutoksenhakuun vaadittavaa oikeussuojan tarvetta. Toisaalta velkojat, jotka eivät ole sovintoon suostuneet, ovat voineet saattaa tuomioistuimen jo erikseen ratkaistavaksi sen, onko sovinto heidän osaltaan lainmukainen. Tätä koskien osapuolella on normaali muutoksenhakuoikeus (KonkL 21:2.2). Lähinnä muutoksenhaku voisi siis tulla kysymykseen, jos tuomioistuin hylkää velallisen hakemuksen sovinnon vahvistamisesta.²²⁷ Periaatteessa muutoksenhaku voi koskea lähinnä vahvistamisen edellytyksiä, ei niinkään sovintoasiakirjan sisältöä.

4.7. Ristiriitaisuudet

Konkurssin päättävä sovinto on kahdella tapaa hyvin ristiriitainen muuhun konkurssilainsäädäntöön verrattuna. Nämä ristiriitaisuudet voivat antaa konkurssisovinnolle rehabilitaation piirteitä. Näitä ovat velkavastuusta vapautuminen ja liiketoiminnan jatkaminen konkurssin yhteydessä. Nämä rehabilitaation piirteet eivät seuraa suoraan laista vaan ne ovat riippuvaisia sovinnon sisällöstä ja sen mahdollisista akordin piirteistä. Muodostavatko nämä ristiriitaisuudet esteen konkurssisovinnon soveltamiselle vai ovatko ne lähinnä ongelmallisia siksi, että likvidaatiokonkurssin ajatus on juurtunut niin syvästi suomalaiseseen konkurssiin?

Veloista vapautuminen

Pääsääntö konkurssimenettelyssämme on, että velallinen ei vapaudu vastaamasta niistä konkurssisaatavista, joille ei konkurssissa kerry täyttä suoritusta (KonkL 1:6). Konkurssin päättävällä sovinnolla tehdään poikkeus tähän pääsääntöön.²²⁸

²²⁷ HE 26/2003 s.186.

²²⁸ Konkurssisäännön aikana säädettiin nimenomaan, että velallisen vastuuta konkurssin jälkeen voitiin lieventää vain velallisen ja kaikkien velkojien keskinäisellä sopimuksella eli konkurssisovinnolla (KS 85 § ja 93 §).

Konkurssin päättävä sovinto voi saada akordinkaltaisia piirteitä. Tällöin velallinen ei vastaa velkojen saatavista muilta osin kuin mihin hän on sovinnossa sitoutunut. Velkojat eivät myöskään voi vaatia saataviaan muilta osin maksettavaksi velallisen myöhemmin saamasta omaisuudesta.²²⁹

Velkavastuun jatkumiselle on käytännössä merkitystä vain kun konkurssivelallisena on luonnollinen henkilö. Jos konkurssivelallisena on yhtiö, velkavastuu ei voi käytännössä myöhemmin toteutua, koska konkurssi johtaa yleensä yhtiön purkautumiseen.²³⁰

Käytännössä velkavastuusta vapautuminen on pääsääntöisesti tapahtunut yksityishenkilön velkajärjestelyn kautta. Myös saneerauskonkurssi on saattanut toteuttaa tätä rehabilitaation piirrettä, varsinkin silloin kun velallinen itse on myös uusi yrittäjä. Lainsäädännön puitteissa velkavastuusta vapautuminen olisi mahdollista toteuttaa myös konkurssisovinnon kautta, jos sen mahdollisuudet vain osattaisiin käytännössä ottaa huomioon.

Liiketoiminnan jatkaminen konkurssin yhteydessä

Lainsäätäjä näkee, että konkurssin päättävä sovinto olisi ajankohtainen erityisesti silloin kun liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä velallisen toimesta. Liiketoiminnan jatkaminen konkurssin yhteydessä on kuitenkin teoreettiselta pohjaltaan varsin ongelmallinen. Konkurssiin joutuminen kun merkitsee lähtökohtaisesti sitä, että liiketoiminnan harjoittaminen on ollut kannattamatonta ja velallinen on maksukyvytön.²³¹

Konkurssilain olettamuksena on, että konkurssiin asetetun yrityksen liiketoiminta lakkaa. Kuitenkin voisi olettaa, että jos konkurssin päättävä sovinto tulee ajankohtaiseksi niin, että liiketoimintaa on tarkoitus sen kautta jatkaa, tulisi jo pesän toimesta liiketoimintaa jatkaa heti konkurssin alettua. Tietysti merkitystä on sillä, minkälaista yritystoimintaa konkurssiin joutunut yritys harjoittaa tai on harjoittanut. Liiketoiminnan jatkaminen velallisen toimesta on pidettävä erillään konkurssipesän toimesta tapahtuvasta liiketoiminnan

²²⁹ HE 26/2003 s.185.

²³⁰ Linna 2012 s.231.

²³¹ Ovaska 1992 s.4.

jatkamisesta. Konkurssilaissa ei ole erityismääräyksiä liiketoimintaa jatkavan velallisen varalta.²³²

Konkurssilaissa liiketoiminnan jatkaminen pesän toimesta katsotaan kuuluvaksi konkurssilain 17 luvun sääntelyn alle, joka käsittelee omaisuuden hoitamista. Yleissäännöksen mukaan konkurssipesään kuuluvaa omaisuutta on hoidettava *huolellisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla* (KonkL 17:1). Myös konkurssiasiain neuvottelukunta on kuvannut omaisuuden hoitamiseen liittyviä yksittäisiä tehtäviä neuvottelukunnan suosituksessa ”Konkurssipesän haltuunotto” 1/1.9.2004.

Hoitamisen ydinalueeseen kuuluu, että konkurssipesä ei harjoita sellaista liiketoimintaa, johon liittyy suuria riskejä.²³³ Hallituksen esityksessä lisäksi erikseen huomautetaan, että liiketoiminnan lopettamista tai sen edelleen luovuttamista ei saa liioin tarpeettomasti viivyttää.²³⁴ Konkurssiasiain neuvottelukunnan suosituksessa puolestaan pesänhoitajalle asetetaan velvoite selvittää yhdessä velallisen ja suurimpien velkojien kanssa, kannattaako konkurssipesän jatkaa velallisen liiketoimintaa.²³⁵

Näiden pohjalta voisi vetää johtopäätöksen että, konkurssipesän liiketoiminnan jatkaminen on asia, joka pesänhoitajan tulee yhdessä velallisen ja suurimpien velkojien kanssa arvioida mahdollisimman pian konkurssipesän haltuunoton jälkeen. Jos konkurssin päättävän sovinnon mahdollisuus tulee neuvotteluissa esille, on liiketoiminnan jatkamisen keskeinen tavoite toiminnan pitäminen käynnissä niin kauan, kunnes neuvottelut sovinnon aikaansaamisesta saadaan päätökseen.²³⁶

²³² *Koulu* 2009a s.110-111.

²³³ *Koulu* 2009a s.303. Kaikki velat jotka syntyvät konkurssin aikana ovat niin sanottua massavelkaa ja ne tulee suorittaa sitä mukaa kuin ne syntyvät, eli pesä tarvitsee varoja. Mitä todennäköisimmin liiketoiminnan jatkamisesta syntyy myös kuluja, tästä johtuen pesä ei saa ainakaan aloittaa uudenlaista liiketoimintaa. Säännönmukaisen liiketoiminnan jatkamisen voidaan vain poikkeuksellisesti nähdä olevan yleissäännöksen vastaista. Ks. tarkemmin *Koulu* 2009a s.303.

²³⁴ HE 26/2003 s.153.

²³⁵ *Suositus* 1/1.9.2004 s.11.

²³⁶ *Ovaska* 1992 s.156. Liiketoimintaa pesänlukuun jatkettaessa pesänhoitaja joutuu lisäksi asettautumaan normaaliin työnantajan asemaan. Työsopimukset tulee pyrkiä irtisanomaan heti konkurssin asettamispäivänä siitäkin huolimatta, että perusteita liiketoiminnan jatkamiselle näyttäisi olevan. Tarvittaessa pesänhoitaja voi tehdä työntekijöiden kanssa määräaikaiset työsopimukset. Ks. tarkemmin *Nenonen* 2004 s.111.

Harkittaessa liiketoiminnan jatkamista pesän lukuun on otettava huomioon, että siitä johtuvat sitoumukset ovat massavelkaisina paremmassa asemassa kuin ennen konkurssia syntyneet velat. Näin velallisen liiketoiminnan jatkamalla pesä syö konkurssivelkojen jako-osuutta, jos pesän harjoittama liiketoiminta ei olisikaan kannattavaa.²³⁷

Tästä johtuen päätösvalta liiketoiminnan jatkamisesta ja omaisuuden rahaksi muuttamisesta kuuluu velkojille.²³⁸ Koska kuitenkin lainsäätäjä ajattelee, että konkurssin päättävässä sovinnossa nimenomaan velallinen jatkaisi liiketoimintaa, on varmasti myös hänellä ratkaiseva rooli neuvoteltaessa liiketoiminnan jatkamisesta.

Lainsäädäntö antaa siis liiketoiminnan jatkamiselle vain väljät puitteet. Käytännön kannalta on kuitenkin oleellista pohtia, onko liiketoiminnan jatkamiselle reaali-edellytyksiä. Ovaska pitää rationaalisina liiketoiminnan jatkamisen tavoitteina mm. sitä, että

1. Velkojille saavutetaan parempi jako-osuus kuin ilman toiminnan jatkamista,
2. Velalliselle koituvat vahingot ovat vähäisempiä kuin ilman toiminnan jatkamista ja
3. Yhteiskunnalle ja sidosryhmille aiheutuvat haitat ovat vähäisemmät kuin ilman toiminnan jatkamista.²³⁹

Jos konkurssi päättyy tuomioistuimen vahvistamaan sovintoon, mitä todennäköisimmin kaikki Ovaskan esittämät rationaalisen liiketoiminnan jatkamisen tavoitteet täyttyvät. Ensinnäkin KonkL 21:1:n 2 kohdan mukaan velkojen, jotka eivät ole suostuneet sovintoon, tulee saada sovinnon perusteella vähintään sama jako-osuus kuin velkojat olisivat saaneet, jos konkurssimenettelyä olisi jatkettu. Näin velkojille siis taataan vähintään sama jako-osuus, useimmiten varmasti parempikin.

Velalliselle koituvat vahingot muodostuvat todennäköisesti sovinnon kautta vähäisemmiksi, koska jo pelkkä liiketoiminnan jatkuminen varmistaa velalliselle

²³⁷ *Könkkölä – Liukkonen* 2000 s.95.

²³⁸ HE 26/2003 s.137.

²³⁹ *Ovaska* 1992 s.156.

elinkeinon säilyttämisen ja ennen kaikkea sovinnon kautta velallinen voi vapautua vastaamasta veloista, joille ei kerry suorituksia.²⁴⁰ Varsinkin omistajavelalliselle koituvat vahingot voivat jäädä huomattavasti vähäisemmiksi.

Konkurssilla katsotaan olevan erittäin negatiiviset vaikutukset yhteiskunnalle ja sidosryhmille kun liiketoiminta päättyy. Esimerkiksi yrityksen liikearvo menetetään kokonaan, sopimussuhteet lakkaavat ja työntekijät irtisanotaan.²⁴¹ Merkitystä on tietysti sillä, minkä kokoisesta yrityksestä on kyse. Varmaankin tästä johtuen *Savolaisen* tutkimustulosten mukaan yrityskoon kasvaessa velkojat ovat valmiita joustamaan enemmän yrityksen elinmahdollisuuksien turvaamiseksi.²⁴² Kuitenkin myös elinkelvottoman liiketoiminnan jatkaminen on markkinataloudellisesti haitallista. Koko maksukyvyttömyysjärjestelmän ongelmana voidaan pitää sitä, kuinka ja kuka tekee sen arvion, mikä liiketoiminta on jatkamisen arvoista ja mikä taas ei.

Lopulta liiketoiminnan jatkamisesta on varmasti vaikea antaa yksiselitteisiä tai yleispäteviä perusteita, vaan liiketoiminnan jatkaminen on aina harkittava tapauskohtaisesti pesäinhoitajan johdolla yhdessä velallisen ja suurimpien velkojien kanssa. Liiketoiminnan jatkamiselle on annettu ehkä liiankin suuri merkitys konkurssisovinnon kohdalla. Liiketoiminnan jatkaminen on kuitenkin lopulta täysin velallisen harkinnassa. Liiketoiminnan jatkamisella on merkitystä vain silloin, jos velallinen voi sitoutua maksamaan velkojille suorituksia myös myöhemmin saamallaan liiketoiminnan tuottoarvolla. Konkurssisovintoa voitaisiin käyttää aikaisemmin esitellyillä tavoilla myös silloin, kun liiketoimintaa ei ole tarkoitus jatkaa.

²⁴⁰ HE 26/2003 s.185.

²⁴¹ KM 1978:37 s.29-31; *Mutanen – Lehtimäki* DL 2010 s.371.

²⁴² *Savolainen* 2004 s. 36.

5. Johtopäätökset

Konkurssin päättävä sovinto on hyvin poikkeuksellinen lainsäätäjän ajattelemaan konkurssimenettelyyn ja konkurssilain edustamaan likvidaatian ajatukseen. Samalla se on myös koko elinikänsä ollut erittäin vähän käytetty ja tutkittu vaihtoehto. Silti se on säilyttänyt paikkansa lainsäädännössä ja lainsäätäjä on jopa pyrkinyt parantamaan sen käyttömahdollisuuksia.

Yrityksen saneerauksen ja yksityishenkilön velkajärjestelyn kautta Suomessa siirryttiin 1990-luvulla modernin insolvenssioikeuden aikaan. Moderni ajattelutapa näkyy koko insolvenssioikeuden kentässä ja uusien maksukyvyttömyysmenettelyiden tavoitteena on myös pidetty osapuolten sopimus pohjaisten maksujärjestelyjen edistämistä. Välillisesti sen onkin katsottu vaikuttaneen siihen, että velkojat suhtautuvat suopeammin sopimusluontoisiin järjestelyihin maksukyvyttömyystilanteiden hoidossa.

Ajattelutavan muutoksen voisi katsoa myös nostavan konkurssin päättävän sovinnon merkitystä ja sopivan konkurssisovinnon soveltamiselle käytännössä. Konkurssisovinto kun luo pehmeämpiä ja varsin moniulotteisia mahdollisuuksia osapuolten sopimusvapauden puitteissa maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon.

Tällä hetkellä voidaan puhua, että konkurssisovinto on lain kuollut kirjain. Lainsäädännöllisesti se asettuu konkurssin vaihtoehtoiseksi päättymistavaksi, mutta sille voidaan myös hahmotella paikkaa vaihtoehtona maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi täysimittaisen konkurssin ja yrityssaneerauksen rinnalle. Konkurssin vaihtoehtoisena päättymistapana se koetaan poikkeusluontoiseksi, vaikka sen ei sitä lainsäädännön puitteissa tarvitsisi olla. Olen esitellyt tilanteita, joissa konkurssisovinnon soveltaminen käytännössä voisi tulla ajankohtaiseksi ja nousta todelliseksi konkurssin päättämisen vaihtoehdoksi. Tietysti vain käytäntö voi lopulta osoittaa, minkälaisiin tilanteisiin konkurssisovintoa on mahdollista soveltaa.

Yrityssaneerauksen ja yksityishenkilön velkajärjestelyn myötä Suomessa omaksuttiin erillisten insolvenssimenettelyiden järjestelmä. Järjestelmän heikkoutena on pidetty erityisesti sitä, että velallinen valikoituu menettelyyn varsin sattumanvaraisesti. Tämän valikoitumisen ongelman ratkaisemiseksi on

kirjallisuudessa ehdotettu siirtymistä yhtenäismenettelyiden järjestelmään. Tällä hetkellä vallitseva taloudellinen taantuma on lisännyt kiinnostusta maksukyvyttömyyslainsäädäntöä kohtaan, mutta ainakaan toistaiseksi uusia lainvalmisteluhankkeita ei ole käynnistetty.

Konkurssisovinto voi vähentää valikoitumisen ongelmaa. Silloin kun sovinto nähdään konkurssin vaihtoehtoisena päättymistapana, se voi vähentää jo tapahtuneen virheellisen valikoitumisen haittoja, jos onkin käynyt menettelyn aikana ilmi, että liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä. Tällöin ratkaiseva kysymys on, onko mahdollista, että velallinen sitoutuu maksamaan suorituksia velkojille jatkettavan liiketoiminnan kautta tulevilla tuotoilla. Olen päätenyt siihen, että sopimusvapauden puitteissa osapuolilla on mahdollisuus sopia myös velkajärjestelystä, jossa velallinen sitoutuu maksamaan suorituksia myös myöhemmin tulevilla tuotoilla. Vain tällöin konkurssisovinto on todellinen vaihtoehtoinen konkurssin päättämistapa, kun liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä.

Konkurssisovinnon käyttäminen vaihtoehtona maksukyvyttömyystilanteiden hoitoon kärjistyy kysymykseen siitä, voidaanko konkurssiin hakeutua niin, että sen tarkoituksena on konkurssin päättäminen sovintoon. Yrityssaneeraus on parempi vaihtoehto silloin kun jo menettelyyn hakeutuessa on selvää, että liiketoiminnan jatkamiselle on edellytyksiä, koska velallinen menettää konkurssissa omaisuutensa hallinnan. Konkurssisovinnon käyttäminen liiketoiminnan lopettamiseen voisi kuitenkin tulla kysymykseen.

Toisena isona ongelmana maksukyvyttömyystilanteiden hoitamisessa on pidetty sitä, että menettelyihin hakeudutaan aivan liian myöhään ja menettelyt kestävät aivan liian kauan. Velallinen, jolla on paras tieto yrityksen tilasta, ei hakeudu menettelyiden piiriin tarpeeksi ajoissa. Tästä johtuen velkojen aloitteellisuutta pyritään lisäämään. Velkojen on helpompi hakea velallista konkurssiin. Varsinaisesti lainsäädännöllä ei pystytä vaikuttamaan siihen, että menettelyn piiriin hakeuduttaisiin tarpeeksi ajoissa. Tästä johtuen menetelmiä on pyritty tehostamaan. Yrityssaneerauksen ongelmien vähentämiseksi on nostettu esille nopeutettu saneeraus. Konkurssisovinnolla voisi olla vastaavanlainen merkitys konkurssimenettelyssä eli toimia nopeutettuna likvidaatiomenettelynä. Tällaista

liiketoiminnan hallittua alasajoa konkurssisovinnon kautta olisi mielenkiintoista tutkia lisää.

Lähtökohtaisesti se, että menettelyihin hakeudutaan liian myöhään, vähentää myös konkurssisovinnon käyttömahdollisuuksia, silloin kun sen kautta liiketoimintaa ajatellaan jatkettavan. Oikeuskirjallisuudesta käy selvästi ilmi, että Suomessa konkurssin vaihtoehtoihin päättymistapoihin on aina suhtauduttu epätavallisen kielteisesti. Myös liiketoiminnan jatkaminen on nähty vieraaksi ajatukseksi Suomen konkurssioikeudelle. Mielestäni liiketoiminnan jatkaminen konkurssisovinnon yhteydessä on kuitenkin nostettu liian suureen rooliin ja lähtökohtaisesti liiketoiminnan jatkaminen tulisi tapahtua yrityssaneerauksen kautta, koska konkurssisovinnon kautta vain velkoja leikkaava velkajärjestely on mahdollista, eikä sillä pystytä vaikuttamaan ratkaisevasti liiketoiminnan tervehdyttämiseen.

Käytännössä keinoja maksukyvyyttömyysjärjestelmässä esiintyvien haittojen minimoimiseksi, voidaan lähteä etsimään voimassa olevien menettelyiden sisältä, lain tulkintaa apuna käyttäen. Kansainvälinen trendi pyrkii vähentämään kuilua rehabilitaation ja likvidaation välillä pehmentämällä näiden vastakohtaisuutta. Konkurssisovinto on lähtökohtaisesti likvidaatiomenettely, mutta se voi saada hyvin selkeitä rehabilitaation piirteitä ja toimia rehabilitaation tavoitteiden toteuttajana. Näin se voi toimia nimenomaan pehmeämmän maksukyvyyttömyyspolitiikan eli modernin insolvenssioikeuden edustajana.

Uusien maksukyvyyttömyysmenettelyiden myötä koko insolvenssioikeuden ajattelutapa, suhtautuminen maksukyvyyttömyyteen ja sen ratkaisemiseen ovat kokeneet suuria muutoksia. Rehabilitaatio nähdään useimmiten suotuisammaksi maksukyvyyttömyyden ratkaisijaksi kuin likvidaatio. Rehabilitaatioon liittyvä velallisen taloudellisen tilanteen kokonaisvaltaiseen hallintaan saaminen ja velallisen maksukyvyn palauttaminen vaikuttavat koko maksukyvyyttömyyssoikeuden soveltamisen taustalla. Vaikka veloista vapauttamisen periaate ei lähtökohtaisesti sovellu konkurssimenettelyyn, toteutuu se kuitenkin käytännössä luonnollisten henkilöiden kohdalla yksityishenkilön velkajärjestelyn kautta ja oikeushenkilöiden kohdalla yritystoiminnan päättymisen kautta.

Nimenomaan tämän veloista vapauttamisen periaatteen edustajaksi konkurssisovinto voisi sopia. Varsinkin luonnollisten henkilöiden kohdalla konkurssisovinto voisi tarjota kokonaisvaltaisen ratkaisun velkaongelmaan. Konkurssisovinnon kautta luonnollisen henkilön veloista vapautuminen voisi toimia kannustimena sille, että velallinen hakeutuisi maksukyvyttömyysongelmien kohdatessa ajoissa menettelyn piiriin vaikka yritystoiminta sitä kautta lakkaisi, velkojille kertyisi kuitenkin todennäköisesti enemmän suorituksia. Tämä aihe vaatisi lisätutkintaa käytännön toteutuksen kannalta.

Konkurssisovinnon soveltamisen suurin ongelma on sen tuntemattomuus. Konkurssisovinto on kuitenkin periaatteessa hyvin yksinkertainen velkajärjestelymenettely, eikä sen soveltamisen voisi olettaa aiheuttavan suuria ongelmia. Edellytykset sovinnon vahvistamiselle ovat edelleen varsin tiukat ja yksikin velkoja voi saada varsin merkittävän roolin sovintoon pyrittäessä. Konkurssisovinto perustuu kuitenkin lähtökohtaisesti sopimusvapaudelle ja näin sovinnon sisällön kannalta osapuolille jää varsin paljon harkinnanvaraa, joka mahdollistaa osapuolten välillä luovatkin ratkaisut maksukyvyttömyyden hoitoon. Konkurssisovinto pitäisi uskaltaa vaan ottaa rohkeasti käyttöön varsinkin konkurssin vaihtoehtoisena päättymistapana.

Liitteet

Liite 1. Yrityssaneeraus- ja konkurssihakemukset vuosina 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Yrityssaneeraukset	317	269	302	306	304	528	536	502
Konkurssit	2428	2278	2285	2254	2612	3275	2864	2944

Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen Konkurssitiedote-sarjaan, joka löytyy internetosoitteesta <http://www.stat.fi/til/konk/index.html>

Liite 2. Konkurssilain aikana vahvistetut konkurssisovinnot

	Yrityksen "nimi"	menet- telyn kokonais- kesto	velkoja koskevat tiedot	panttivelkojat	sopimuksen sisältö; maksusuunnitelma, tilitys ajankohta ym.	mistä varat?	muuta erityistä
1.	Tmi A	½ v.	velat yhteensä 48197,40 €	ei ole	kaikki massavelat suoritettu myös pesähoitajan palkkio, suoritukset velkojille viimeistään sovinnon allekirjoituspäivänä, verovelkojen osalta osa suorituksista vasta myöhemmin niiden erääntyessä	lisärahoitus järjestynyt pankin myöntämällä lainalla	
2.	Tmi B	½ v.	konkurssivelallisen velat yhteensä 32114,45 €, massavelat 20470,36 €	ei ole	kaikki konkurssipesän velat maksetaan välittömästi sopimuksen allekirjoituspäivän jälkeen kunkin velan erääntymispäivänä. Varat pesähoitajan hallussa.	konkurssipesään kertynyt varoja	
3.	Rakennus Oy	8kk	velallisyhtiön edustaja jäänyt ainoksi velkojaksi, ottanut velat vastattavakseen	ei ole	velallisyhtiön edustaja ja hänen edustamansa velkojat sopivat keskenään yhtiölle konkurssipesästä palautuvien varojen jakamisesta. Massavelkoja varten varat pesähoitajan hallussa.	yhtiön edustajan henkilökohtaiset järjestelyt	
4.	Pakkaus Ky	4 v.	ei tietoja	ei tietoa	kaikki tiedossa olevat velat tulleet maksetuiksi ja massavelkoja varten varat olemassa	ei tietoa	
5.	Asunnot Oy	1 v.	n. 130000 € + massavelkana pesähoitajan palkkioihin ja kuluihin max.18700 €	ei ole	jokaisen velkojan kohdalta erikseen määriteltä kuinka saatava tullaan suorittamaan; osa suorituksista heti allekirjoituksen jälkeen, osa myöhemmin erikseen sovitulla tavalla	konkurssipesää koskeneiden riitojen sovinnosta sekä takaisinsaantien sovinnosta	sopimuksessa mainitaan, että liiketoimintaa tullaan jatkamaan sovinnon jälkeen
6.	Tmi C	½ v.	n. 25000 € + massavelat 10787,83 € + panttivelkojan saatava 2476,78 €	on, panttivelkojalle täysi suoritus	VELKAJÄRJESTELY ; sisältää velkajärjestelyn, jonka mukaan jako-osuusprosentti tavallisille veloille 78,18 %.	pesään kertynyt varoja	sopimuksessa mainitaan erikseen, että velkojille kertyvä jako-osuus on sovinnon vahvistamisen myötä suurempi kuin jos konkurssimenettelyä olisi jatkettu, koska menettelystä aiheutuvat kustannukset jäävät pienemmiksi
7.	Tmi D	3 kk	ei tiedossa; sopimuksessa sanotaan, että suoritukset velkojille näiden kanssa sovittujen määrien mukaisesti yhteensä kaikkineen 41274,20	on, panttivelkojalle täysi suoritus	sopimuksen sisällön sanamuodosta "sovitut määrät", voisi olettaa, että kyseessä velkajärjestely, suoritukset sopimuksen allekirjoituspäivänä ja massavelat suoritettu	omistajan läheinen rahoittaa velkojen maksua + realisoinnit	

Huomioita:

1. Kaikissa vahvistetuissa sovinnossa velallisen lisäksi kaikki velkojat suostuneet sovintoon.
2. Kaikissa pesähoitaja laatinut sovintoasiakirjan.

Tiedot perustuvat konkurssiylitarkastaja Harri Hämäläiseltä 20.10.2011 saatuihin materiaaleihin.

